AL. O. TEODOREANU • PĂSTOREL

TÂMÎIE ŞI OTRAVĂ

„Refuz ca micul meu volum,
Pentru neghiobi şi gură cască,
Pe banderolă să-l rezum.
De vor să ştie ce-i şi cum,
Să facă bine să-l citească".

PĂSTOREL
LEI: **2 000** **W EDITURA DE** VEST

© — 1994. Toate drepturile asupra acestei versiuni
aparţin Editurii de Vest, Piaţa Sfîntul Gheorghe nr. l,
Timişoara, ROMÂNIA

NOTA ASUPRA EDIŢIEI

Oferim cititorilor cea dintâi reeditare (selectivă) a unei savuroase lucrări în două volume:

— Al. O. TEODOREANU, *Tămîie şi otravă,* vol. I, Bucureşti, Editura „Naţionala Ciornei" S.A.; f.a.; Tiparul Tipografiei „Caragiale", str. Şelari, 4; 376 p.

— Al. O. TEODOREANU, *Tămîie şi otravă,* vol. II, Bucureşti, Editura „Cultura Naţională", Pasajul Macca 2, „Cartea de Aur", 1935, 245 p. („S-au tras din această carte, pe hîrtie vidalon, douăzeci şi şase de exemplare, nepuse în comerţ, numerotate de la A la Z. Toate exemplarele cuprind un portret inedit al autorului, de Ioana Basarab").

Tămîie şi otravă cuprinde în ediţia princeps următoarele texte, în ordine:

— *volumul I: Predoslovie, Cortina, „Momentele" pe scenă, George Enescu la Iaşi, Nemurirea, Două solii, Tudor Arghezi, G. Topârceanu, Al, A. Phlippide „Aur sterp", Tănase, Un contimporan al lui Horaţiu: Axinte Frunză, Fănuţă, Un parvenit al tiparului: F. Aderca, F. Aderca şi „Merele Paradisului", Poetul surdo-muţilor: Camil Baltazar, Un Tartuffe al ortodoxiei: Petre Gârboviceanu, „Unu Pascu" şi „Viaţa Românească", Iar Giorge Pascu?, Ca să terminăm cu Giorge Pascu, Giorge Pascu redivivus, Vesela spovedanie, Din „Hronicul Măscăriciu-*

lui Vălătuc", însemnări despre N. lorga, Pilula Pink a unei generaţii: N. lorga, Omul care nu ne trebuie, Autorecenzie, Marele Tot şi Micul Ne-Tot sau Domnul M. Dragomîrescu şi poetul, Gramofonul independent sau încă d-l M. Dragomirescu, Institutul de Literatură şi România Mare, Cina cea de taină, A doua capitală, A Madamme Colette, Scrisoare deschisă sfinţiei sale părintelui Damian Stănoiu, Ortografia la bir, Giovinezza, Cartea şi săpunul, Statui pe rime date, Ei, Tinerii, Opinia publică.

*— volumul al H-lea: CIT EV A ÎNS*EMNĂRI: *Lyautey, După douăzeci de ani, Pacifistul român, Căminul, Polemistul, Era Caragiale inteligent?, Paul Zarifopol, Superstiţia romanului şi prejudecata universalului, La domnul păcicar, Replici în pilule, Non-sens unic, S.O.S. Iaşi S O.S., Vicii de formă, împuţinarea cuviinţei, Stai, că sare!, Două anecdote, Democraţi şi oligarhi, Ultima lecţie, Ţi-o spun eu!, între estetic şi comercial, Focuri în vînt: legile, Cotnarul, domnul Cioculescu şi literatura, Mahalaua; CÎTEVA FABULE: Filantropie, Momită Republicană, Măgarii şi libertatea, Criterii; CÎTEVA 'MISIVE: Cartea poştală ilustrată, Scrisoare deschisă, Ripostă dulce, Domnului G. Topârceanu, Aceluiaşi, Post Festum, Scrisoare amărîtă; CÎTEVA EPIGRAME: O linguriţă pe zi, Cuvînt înainte, Izolare, Lămurire, Logică, Primejdia, Gelozie, Banchete, Tranzacţii, Literatură, Iluzii, Viziuni, Confuzii, Răspunderi, La Cameră, Pacea de la Corso, Post-scriptum, Domnului Pamfil Şeicaru, Domnului M. Sevastos, Domnului Sever* Bocii, *Domnului I. Minul*escu, *Unui anti-alcoolic militant; CÎTEVA CUVÎNTĂRI: Cuvinte despre Eminescu, Alteţei Sale Regale Principesa Ileana, Kogălniceanu, Panait Istrati, La părăsirea laşului de către Demostene Botez, Pentru maestrul Brezeanu, Către parlamentarii foşti combatanţi, Urare ieşenilor de Anul Nou.*

Din raţiuni axiologice, dar şi de spaţiu, s-a renunţat la unele texte. Pentru a facilita lectura, pe celelalte nu le-am dispus în ordinea din volume, ci le-am grupat pe probleme (literare, sociale etc.).

TABLOU CRONOLOGIC

1893 Osvald Teodoreanu, tînăr licenţiat în ştiinţe juridice la Iaşi, vine la Dorohoi pentru *a* practica avocatura. Este căsătorit cu Sofia Muzicescu.

1894 La 30 iulie, în Dorohoi, s-a născut primul copil al familiei Teodoreanu, botezat ALEXANDRU OSVALD, după numele bunicului şi al tatălui, viitorul scriitor cunoscut sub numele de PĂSTOREL. („Am păstorit în viaţă vinuri rare / De-aceea îmi şi zice Păstorel / Şi de la grasă pîn-la Otonel / Le-am preţuit, pe rînd, pe fiecare").

Bunicii dinspre tată erau Alexandru Teodoreanu şi Elena Teodoreanu (n. Christea), iar dinspre mamă, Gavril Muzicescu si Ştefania Muzicescu. Bunicul dinspre mamă este cunoscutul muzician şi compozitor, director al Conservatorului şi conducător al Corului metropolitan.

în toamnă, familia lui Osvald Teodoreanu a revenit la Iaşi.

1897 La 6 ianuarie s-a născut al doilea copil, loan-Hipolit, —scriitorul Ionel Teodoreanu.

1900 S-a născut Laurenţiu (Puiuţu), al treilea între fraţii Teodoreanu.

1901 ' La 2 decembrie apare „Semănătorul".

1906 : Al. O. Teodoreanu a urmat primele patru clase la Liceul Naţional din Iaşi, unde a dat examenul de absolvire a cursului inferior. Ultimii patru ani

AL. O. TEODOREANU

a fost elevul Liceului Internat. (Cf. Mircea Handoca, **Pe urmele lui Al. O. Teodoreanu).**

în martie a apărut, la Iaşi, „Viaţa Românească", sub direcţia lui Constantin Stere si Paul Bujor. De partea literară se ocupă G. Ibrăileanu, care a avut iniţiativa editării revistei.

După înlăturarea de la conducerea „Semănătorului", Ilarie Chendi scoate „Viaţa literară", împreună cu G. Coşbuc şi Ion Gorun.

1914 După absolvirea liceului, Al. O. Teodoreanu îşi satisface stagiul militar, urmînd cursurile unei şcoli de ofiţeri.

1916 Este mobilizat ca tînăr sublocotenent în Regimentul 24 artilerie. A luptat pe fronturile din Transilvania şi Moldova, fiind decorat cu „Steaua României" şi avansat la gradul de căpitan. Despre si-
[1] tuaţia de după război a celor care si-au pierdut tinereţea pe front va serie în mai multe rînduri. („1916. La Iaşi, într-o grădină de spectacol. Comandantul pieţii, căpitanul Cilibidachi, apare în pauză, anunţînd mobilizarea. Acasă, în jurul mesei, părinţii, fraţii şi cîţiva prieteni. Făceam parte din Regimentul 24 artilerie care urma să plece la primul semn. Aveam un tren la 6 dimineaţa, aşa că a trebuit să încep imediat pregătirile. La orele 3 noaptea, pe cînd încuiasem lăzile şi mă pregăteam să mă culc, o bătaie în geam. Dl. prof. I. Simionescu, care se găsea la noi, se dusese acasă şi suise pe jos tot dealul Sărăriei, pentru a-mi oferi la des-
• părţire o cutie de ţigarete de Macedonia (asemenea atenţiuni delicate nu se uită), îmi amintesc apoi plecarea în vagon de marfă pînă la Roman şi, de aci, cu o locomotivă pînă la Piatra-Neâmţ, împreună cu colonelul Vlădescu şi Osvald Teodoreanu, tatăl meu, care m-a întovărăşit pînă în zona frontului. De-aci înainte, cu toate că am văzut şi trecut prin
•.;., multe, o scenă mi s-a întipărit îndeosebi: primul contact cu inamicul. Am şi acum în urechi glasul
; căpitanului Ştefan Pop (directorul Colegiului

Sf. Sava din Bucureşti) şi parcă-l aud rostind hotărît: „Tunari, la posturi, marş! Şi-apoi: Din dreapta, Trage!") — [cf. După douăzeci de ani, (în) Tamîie si otravă, voi. II, p. 58.]

1918 Moare pe front Laurenţiu Teodoreanu.

1919 Apare, la Iaşi, „însemnări literare", revistă la care debutează, cu poezii, Păstorel, între colaboratori se numără G. Ibrăileanu, D. Botez, Ionel Teodoreanu, H. Papadat-Bengescu, V. Voiculescu, Otilia Cazimir, Elena Farago, Al. A. Philippide, B. Fundoianu, I. Pillat.

Este student la Drept.

1920 La l martie, reapare „Viaţa Românească", de care se leagă activitatea literară a lui PĂSTOREL.

Proaspăt licenţiat în drept, este încadrat la Tribunalul din Turnu-Severin, unde stă mai puţin de un an.

Pleacă la Cluj, chemat de Cezar Petrescu, acesta pregătind apariţia revistei „Gândirea".

Scrie, împreună cu Adrian Maniu, feeria în versuri Rodia de aur (publicată în „Viaţa românească", nr. 7, 8, 9/1920), care se va juca în stagiunea din acel an pe scena Teatrului Naţional din Iaşi.

1921 Apare, la Cluj, „Gândirea", la care va colabora şi Al. O. Teodoreanu-Păstorel.

1923 Participă la un lung turneu de şezători literare prin ţară (organizat de revista „Gândirea" şi Societatea Scriitorilor Români), împreună cu Ion Agârbiceanu, Lucian Blaga, M. Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Aron Cotruş, Camil Petrescu, Ion Minulescu, Cezar Petrescu, G. Topârceanu, Demostene Botez, Ion Pillat, Gib Mihăescu, Adrian Maniu, Mihai Codreanu, Ionel Teodoreanu, Emil Isac.

1928 Debutează editorial cu volumul Hronicul Măscăriciului Vălătuc, Bucureşti, Editura Cartea Românească, despre care G. Călinescu scria: „Hroninicul Măscăriciului Vălătuc corespunde în limba română balzacienelor Contes drolatiques, care pas-

tişau pe Boccacio si Rabelais într-un ton mai gras. Sensul unor asemenea pastişe e savoarea, susţinută de o mare capacitate de a face „joyeusetes". Povestitorul român tratează cazuri de stricăciune şi de amabilă ticăloşie de la începutul secolului al XIX-lea, în limba mai veche a cronicarilor. Fără ca imitarea lui Neculce să fie făcută în chip savant filologic, contrafacerea e amabilă prin autenticitatea moldovenismului, în fond, nuvelele sînt divagaţii în scopul de a se dovedi pe o cît mai largă întindere îndemînarea verbală, nodul lor vital fiind de obicei un calambur enorm ori o vorbă memorabilă. Dar în veselia, uneori extravagantă, şi în snobismul gastronomic si oenologic e şi o notă substanţial personală", {(în) **Istoria literaturii române de la origini pînă în prezent,** ediţia a II-a, Bucureşti, Editura Minerva. 1982, p. 776.]

Teatrul Naţional din Bucureşti, sub direcţia lui Liviu Rebreanu, pune în scenă feeria **Rodia de aur.** Face parte din consiliul de direcţie al Teatrului Naţional din Iaşi, alături de M. Sadoveanu, Iorgu Iordan, Mihai Codreanu, D. Botez.

Apare volumul **Strofe cu pelin de mai contra (pentru) Iorga Nicolai.** („Acest opuscul, fiind refuzat de toate edituriile din ţară, a fost imprimat mulţumită devotamentului unui grup de prieteni ai autorului", 9 mai, 1931 leat).

La Cartea Românească se editează **Mici satisfacţii** (schiţe si nuvele umoristice, cu un portret inedit de Şt. Dimitrescu), despre care Perpessicius nota: „Amuzant jurnal de moravuri contemporane, iată cum am putea numi ultimul volum de vervă umoristică al d-lui Al. O. Teodoreanu. Un jurnal în care defilează profesorul universitar, profesorul secundar, mediul de şcoală, cel din armată şi din garnizoanele de provincie, omul de club, omul juridic din noile provincii — dar un jurnal în care negrul e numai de funingină si chipurile numai comice. (...) Schiţa umoristică a d-lui Al. O. Teo-

doreanu e lipsită de răutatea, de acea causticitate acidă, proprie momentelor si comediilor lui Caragiale". [(în) Opere 5, Menţiuni critice, Bucureşti, Editura Minerva, 1972, p. 90]

1933 Apare volumul Un porc de cîine. La apariţie, acelaşi neobosit comentator al actualităţii literare, Perpessicius, scrie: „Dl. Al. O. Teodoreanu trece, şi cu bun cuvînt, drept unul dintre tinerii maeştri ai umorismului nostru. Aceasta înseamnă că autorul Unui porc de cîine posedă arta transpunerilor de rigoare, că fantezia şi verva sa răscumpără orice situaţii, chiar pe cele mai îndrăzneţe, şi că niciodată un scriitor spiritual nu va fi un scriitor obscen", [(în) Opere 6, Menţiuni critice, Bucureşti, Editura Minerva, 1973, p. 134]

1934 La Bucureşti, în Editura Naţionala Ciornei, apare Tămîie şi otravă, volumul I.

O cronică comprehensivă scrie G. Călinescu la apariţia cărţii; „Prevăd obiecţiunea acelora obişnuiţi să guste literatura pe categorii; cartea aceasta nu e nici roman, nici critică, nici polemică propriu-zisă. Si, nefiind nici una din toate astea, în chip hotărît, e ca şi cînd n-ar fi. Lectura dezminte severitatea opiniilor dogmatice si este acum rostul criticii să descopere originile plăcerii pe care o asemenea citire ne-o dă. O carte, în care autorul ia d serie de atitudini ce sînt reductibile la cîteva idei e o carte, în linii generale, de ideologie. Autorul aprobă sau dezaprobă opere literare, aspecte sociale. Iată aci critica. Insă critica e numai un punct de plecare pentru dezlănţuirea unor forţe afective favorabile sau ostile. Tămîie si otravă reprezintă prin urmare o colecţie de panegirice si pamflete, discutabile sub raportul adevărului, delectabile în măsura în care sentimentul e adus la cea mai înaltă expresie. Aproape pretutindeni, se dezlănţuie însă o jovialitate care dă o umilitate de ton diferitelor atitudini şi care ne îndreptăţeşte să afirmăm că şi aici, ca şi în celelalte opere, Al. O. Teodoreanu ră-

.;mîne, în fond,, un umorist. La temelia umorului stă
• întotdeauna o atitudine critică. Şi•. cum obiectul scontat îl formează viaţa socială,; umoristul este un moralist. Moralist este Al; O. Teodoreanu, aşa precum moralişti sînt Topârceanu, Damian Stănoiu, ori
. dintre clasici Caragiale. Că-l supără falsa democraţie a opiniei publice, amestecul factorului cazon în promovarea artelor plastice, starea sanitară a românului, nelealitatea cutărui confrate scriitor sau impertinenţa unor tineri de nouă generaţie, totul poate fi convertit în cîteva principii pozitive si ca atare educative. *Ca* la toţi umoriştii, intenţia morală cade pentru cititor la fund şi active nu rămîn decît mijloacele de expresie şi elementele psihice afective.

Ceea ce formează din punct de vedere literar originalitatea umorului păstorelian este repedea convertibilitate a sentimentelor, capacitatea de a trece aproape subit, dar totuşi gradat, de la o limită la alta, semn al unui suflet eminamente neprefăcut şi bun. Simpatia sau supărarea îl invadează în vreme ce se luptă să dea cuvintelor o clocotire contrară, şi asta produce un mare efect de sinceritate si de artă. (...)

Umorul singur, înţeles ca atitudine critică, si dezvăluirea unui anumit mecanism sufletesc nu ne pot explica savoarea paginilor lui Păstorel Teodoreanu. Nu atitudinea ne face să petrecem citind pe Moliere, ci acel abur îmbătător ce se cheamă veselie (mai dens în farsă) ne face tolerabilă atitudinea. Această veselie care nu se poate defini, care e un corp simplu, nerealizabil, absurd, spumegă în cele mai bune pagini ale lui Păstorel. Exclamaţii, paranteze, calambururi sînt tot atîtea izbucniri ale unei jovialităţi naturale din partea unui om care uită motivul esenţial al polemicii pentru a petrece din toată inima cu jocul nevinovat al cuvintelor. (...)

TĂMÎIE ŞI OTRAVĂ
13
1935
;'.';,'Veselie pură e parodierea cu atîta savoare arhaică, nu atît de origine filologică, pe cît instruqtiv moldovenească, a cronicilor, îndeosebi acolo unde *e* vorba de d. lorga, pentru care acest clocot de veselie nu *e* nicidecum jignitor. Rara însuşire de a provoca veselia cu neaşteptata împerechere a vorbelor (tot atît de rară ca şi aceea de a crea melodii originale) face din Păstorel Teodoreanu unul din cei mai autentici continuatori ai spiritului caragialesc, într-un rîs mai gras, rabelaisian. Inteligent, cu un fond trainic de cultură clasică, afectiv şi impulsiv, cu un simţ al limbii excepţional, ardent, jovial, conservator sincer şi înverşunat, Păstorel Teodoreanu înfăţişează cea mai firească împăcare a naraţiunii satirice galo-italice cu parfumul de vin vechi al cronicii moldoveneşti." [(în) „Adevărul literar şi artistic", an XIII, seria a Il-a, nr. 723, 14 oct. 1934, p. 9]
Este angajat funcţionar la Editura Fundaţiilor Regale.
Al doilea volum din *Tămîie şi otravă,*
Despre Al. O. Teodoreanu şi creaţia sa, C. Ciopraga scria: „Inteligenţă sclipitoare, boem sociabil, interlocutor rafinat, scriitorul avea o solidă cultură literară, trecînd lesne de la clasicii latini la modernii francezi sau la valorile autohtone. (...) Peste aproape întreaga proză a lui Al. O. Teodoreanu suflă o briză de jovialitate, naratorul fiind nu numai un component al „lotului bachic" român (cum îl definea Perpessicius), ci şi un caragialian moldovean, totdeauna cu anecdota gata. (...) Farmecul rostirii în Tămîie **şi otravă** ţine de diversitatea mozaicală a procedeelor, încît medalionul, caricatura, pamfletul, alocuţiunea, scrisoarea deschisă, catrenul epigramic, fabula, articolul de gazetă, amintirea pioasă si celelalte sugerează un tutti frutti plin de surprize." [(în) „Cronica", Iaşi, nr. 10—11/1974.] T

14

AL. O. TEODOREANU

1936

1937

1938

Pe banderola cărţii Bercu Leibovici, apărută în acest an, PĂSTOREL scrie: „Refuz ca micul meu volum, / Pentru neghiobi şi gură-cască, / Pe banderolă să-l rezum. / De vor să ştie ce-i si cum, / Să facă bine să-l citească".

G. Călinescu fixează originalitatea creaţiei lui Păstorel în cronica ce i-o dedică: „Această veselie, sau în termeni mai tehnici jovialitate, o are în cea mai înaltă măsură Păstorel Teodoreanu. Rar găseşti la el mecanismul obişnuit al comicului, adică rar ştim de ce rîdem si totodată rar rîdem zgomotos. Umorul lui Păstorel este schimbător ca mătasea, nestabil şi ascuns si lucrează asupra cititorului simpatetic. Nu e, cu alte cuvinte, un umor strict obiectiv, trăind din viziunea oamenilor, ci un umor liric, care trăieşte din reconstrucţia autorului ca om, cu ajutorul spaţiilor dintre rînduri. (...) Păstorel Teodoreanu este azi singurul continuator al schiţei caragialeşti, pe care o tratează cu atît mai mult merit cu cît iese cu totul din sfera de înrîurire a marelui umorist", [(în) „Adevărul literar şi artistic", XIV, seria a II-a, 751, 28 apr. 1935.)]

La Editura Cultura Naţională, volumul Vin si apă, cu ilustraţii de Ion Anestin.

Lui Al. O. Teodoreanu-Păstorel i se acordă premiul naţional pentru proză, de către un juriu din care făceau parte Liviu Rebreanu, M. Sadoveanu,, Cezar Petrescu, Victor Eftimiu.

în „Adevărul literar si artistic" (nr. 861), G. Călinescu şi Al. A. Philippide scriu despre laureaţi (poezie, proză, critică).

Volumul de poezie intitulat Caiet. Comentînd poezia, la o reeditare, Alexandru Paleologu observa pronunţate trăsături macedonskiene: „Macedonskiene sînt şi aproape jumătate dacă nu mai mult din poemele strînse în Caiet. Tot macedonskian este la Al. 6. Teodoreanu un anumit donquijotism; dar la poetul nopţilor era un donquijotism tragic, ca un blestem; Macedonski asumase ridicolul pînă

la sublim. Cine a citit bine romanul lui Cervantes ştie însă că, într-un colţ discret al conştiinţei, Don Quijote îşi păstrase o detaşare lucidă, amuzîndu-se pe propria lui socoteală si pe a celor ce-l luau în rîs; asemenea complicitate la propria deriziune o dată cu deriziunea lumii e una din seducţiile de preţ ale inteligenţei lui Al. O. Teodoreanu." [(în) Spiritul si litera, Bucureşti, Editura Eminescu, 1970, p. 174]. '

1939 Este concentrat pe perioada războiului în Regimentul 24 artilerie, care avea cartierul general în Roman.

1942 Apare ediţia a doua, revăzută şi mărită, din Bercu Leibovici.

1954 La 3 februarie, în timp ce mergea spre sediul Tribunalului bucurestean, moare Ionel Teodoreanu, datorită unui infarct. Moartea fratelui 1-a marcat puternic pe Păstorel.

1956 Se publică Peripeţiile bravului soldat Svejk de Jaroslav Hasek si Taras Bulba de N. V. Gogol, în "traducerea lui Al. O. Teodoreanu.

1957 Volumul Sonete de Mihai Codreanu este însoţit de o prefaţă scrisă de Al. O. Teodoreanu.

1964 La Bucnresti, în dimineaţa zilei de 15 martie, s-a stins din viaţă cel care a rămas nemuritorul PĂSTOREL. „Moartea lui a fost exemplară. Pînă în clipa din urmă, fără nici o iluzie, şi-a permis suprema eleganţă de a o întîmpina tot cu vorbe de spirit, dar fără ostentaţie, lucid si curtenitor, usurînd celor din jur, si nu sieşi, durerea despărţirii", scrie Alexandru Paleologu. [(în) Spiritul şi litera, Bucureşti, Editura Eminescu, 1970, p. 179]

1965 Apar Istoria contemporană de Anatole France si Nuvele de Prosper Merimee, traduse de Al. O. Teodoreanu.

1972 Volumul selectiv Versuri (antologie si fisă bio-bibliografică de Ilie Dan; cuvînt înainte: D.'l. Suchianu; studiu introductiv: Ion Rotaru).

1973
1975
1977
1988
1989
Se reeditează **Hronicul Măscăriciului Vălătuc** (ediţie îngrijită, prefaţă, note şi glosar de Titus Moraru).
în condiţii grafice si artistice deosebite apare volumul **Gastronomice** (ediţie îngrijită de Grigore Daminescu şi Valentin Borda; prezentare grafică şi artistică, Done Stan; postfaţă de George Muntean), în postfaţă, George Muntean îl integrează într-un context ilustru: ,-,De la Homer, Lucreţiu şi Horaţiu, l'a Dante şi Rabelais, pînă la Cervantes, Goethe şi Tolstoi, ori la marii romancieri ai secolului nostru, mîncarea şi băutura se constituie într-o pînză literară continuă si densă, în ale cărei fibre şi cute putem citi sufletul omenesc într-o perspectivă adesea revelatoare."
Inter pocula (ediţie şi prefaţă de Titus Moraru).
Prima si pînă acum unica monografie despre Al. O. Teodoreanu-Păstorel este semnată de Mircea Handoca.
Apare volumul **De re culinaria.**
O amplă si documentată carte, **Pe urmele lui Al. O. Teodoreanu-Păstorel,** a publicat Mircea Handoca.
Hronicul Măscăriciului Vălătuc, lucrarea lui Al. O. Teodoreanu cea mai des editată în perioada postbelică, apare la Editura Junimea (prefaţă Gheorghe Hrimiuc).

PREDOSLOVIE

Volumul acesta deschide o serie, despre care n-aş putea spune cînd se va termina. Am înţeles ca, în afară de îndeletnicirile beletristice, să adun, sub acest titlu rezumativ şi franc, impresii despre oameni şi lucruri. Am în valizele mele (ca şi chiriaşul grăbit al lui Topârceanu nu mă pot fixa), material pentru mai multe volume din acestea, adică provizii masive din tămîie şi otravă, pe care ţin să le consum pînă la epuizare. Dar atît tămîia entuziasmului cît şi otrava indignării (nu urăsc pe nimeni, dar urăsc urîtul în sine, aşa cum iubesc frumosul), nu vor înceta decît o dată cu fiinţa mea fizică. Aşa că, la finele fiecăruia din aceste volume, cititorul trebuie să citească un *va urma* probabil. Articolele pînă acum adunate nu conţin decît păreri dezbrăcate de orice făţărnicie asupra cîtorva oameni şi a cîtorva aspecte de viaţă contemporană. O dată aceste articole tipărite, în unul din volumele viitoare, purtînd acelaşi titlu, voi deschide capitolul, desigur, mai interesant al amintirilor*

* Cu începere, probabil, de la al treilea volum.

nu voi consemna decît fapte, împrejurările mi-au îngăduit de multe ori în viaţă să mă aflu în puncte de observaţie din care se vede bine. Şi *am văzut.* Dacă n-ar fi să comunic contemporanilor decît cîteva aspecte inedite ale războiului nostru, adică privind frontul, dosul frontului, vitejii, învîrtiţii, oamenii politici etc. şi tot îmi închipui că această lungă serie de volume îşi va găsi o justificare. Ştiu că mînia şi entuziasmul nu sînt cei mai buni sfetnici întru căutarea adevărului, dar acel care nu-i încercat la tot pasul de aceste încordate stări sufleteşti îl sfătuiesc, în interesul lui, să joace mai bine popiei, decît să scrie cărţi. Polemistul care, punînd pana pe hîrtie, nu-i copleşit de sentimentul covîrşitor că, cu vîrful ei, poate abate sorii şi planetele din mersul lor astral, nu poate scrie altceva decît o gogomănie. Dar, dacă o dată semnătura pusă, nu-şi dă seama că a tras un foc în aer, el, polemistul, e un gogoman.

Eu ştiu că trag în aer, dar 2gomotul acesta îmi place. Arta (a spus-o Wilde şi eu îl cred) e inutilă.

CORTINA

— Banalităţi paradoxale —

I

Taina fericirii constă în a avea un ideal.
Durata ei e condiţionată de neîmplinirea lui.

II

Dascălii începuturilor noastre cărturăreşti, credincioşi cronologiei sacramentale, împărţeau istoria simetric, pe fiţuici rezumative. Epocile se deosebeau categoric şi nu mai mult ca straturi de legume: lăptuci, arpagic, spanac.
O linie cu creta pe tabelă despărţea vremea: în stînga ev mediu, în dreapta ev modern. Ghilotina nu desparte altfel cap de trup, nici cuţitul feliile de cantalup.
Lumea veche sfîrşeşte cu prima statuie pagină dărîmată de noua credinţă. Exact în acelaşi moment apare o alta. Deces şi apariţie simultane. Pe ruinele templului, catedrala gotică, peste noapte,

Schimb de năzuinţi ca de cărţi de vizită. Precis şi uşor de reţinut (bucuria elevilor).

III

Profesorii noştri au rîs. Au făcut comparaţii şi mai bune şi mai proaste (în felul celor din Cap. II), pentru că ei au aflat că, între momentele istorice, există un „infinit de stări intermediare", imperceptibil. Ei ne spuneau: „domnilor (sau chiar domnilor mei), cînd afirmăm că evul mediu începe la 1201, nu vrern să înţelegem că el începe la 1201. Aceasta este o simplă ficţiune, o convenţie impusă de metodă, pentru *a* facilita reţinerea. Evul mediu exista mai înainte de această dată. Ca să ziceni aşa, el se *pregătea,* şi, în momentul în care îi notăm apariţia — cifra e tiranică — poate că o altă epocă începuse. Epoca istorică e asemeni stelei, din versul lui Eminescu:

Era pe cînd nu s-a zărit
Azi o vedem şi nu e — ş. a. m. d.

IV

După aceştia timpul face un fel de repetiţie — pe ascuns — pentru a juca un „rol nou".
Rolul nou e de obicei o încăierare sîngeroasă.
„Infinitul de stări intermediare" e literatură.
Istoria îl constată (cel mult), ia act, cum se zice, în pagini introductive. Imixtiunea lui, în chiar cuprinsul ei, e în afară de subiect. Punctele cardinale ale istoriei sînt marcate de „rolul nou". Lui i se rezervă

paginile de cinste. „Infinitul de stări intermediare" nu interesează decît ca interval între două „roluri nouă".

V

Mulţi tăgăduiesc valoarea educativă a unei astfel de învăţături. Pomelnicului războinic i s-ar substitui cu folos o istorie a gîndirii. Ei socot o împărţire istorică după cugetători şi poeţi cel puţin mai frumoasă.

învăţată aşa, istoria ar fi un cîntec trecut din tată-n fiu, din gură-n gură, din generaţie în generaţie, un cîntec frumos.

Imn de slavă ar creşte de la primul om, stingîndu-se cu cel din urmă, imn de slavă s-ar înălţa spre stele, inin de slavă ar rătăci prin haos, tîrziu, ca un ecou al cîntecului planetei moarte.

VI

S-a remarcat că după o înfrîngere se cîntă mai bine. Totuşi, nimeni n-a urmărit înfrîngeri. Dar, optimist, omul a conceput înfrîngerea iminentă şi chiar necesară. Pentru comoditate a imaginat progresul, civilizaţia, ascensiuni cromatice şi teoretice. „Mai binele" şi „mai răul" nu s-au sfiit să alterneze capricios. După un „scop nou", urmărit şi atins, n-a urmat totdeauna „mai bine", împlinirea a dat loc cel puţin la nebunie şi cel mult la blazare.

VII
Aceste reflexii, oarecum nepermise, le făceam răsfoind un volum de versuri patriotice.
Hîrtia a scîrţîit sub peniţa bardului ca o placă de gramofon.
Premierea volumului e semnificativă: gramofonul place.
VIII
Cîntecul *victoriei?* Imnul eroilor?
Eroii nu-l aud.
Victoria e teritorială, străină sufletului, e a pămîntului mai gras. Drumul la noile hotare duce printre cruci ce veghează *„morţi pentru patrie*".
IX
Singurul cîntec sincer de triumf e al cocoşului.,
cînd cheamă soarele.
Dar cocoşul e naiv. Naivitatea şi lipsa de memorie i-au hărăzit un ideal cu repetiţie.
Idealiştii de după război sînt cocoşi.
XI
„Infinitul de stări intermediare" comenteze-1 profesorii. Noi am asistat la o schimbare bruscă. Pe

fiţuica noastră rezumativă însemnăm cu roşu: anul 1916, luna august, ziua 16-a, ora 12 p.m.

XII

Mobilizarea ne-a găsit la operetă. Comandantul pieţei venit s-o anunţe, emoţionat de însemnătatea evenimentului, a îngăimat zăpăcit: „Starea de asediu e declarată, mobilizarea a sunat pentru această scenă".

Nu greşea.

XIII

Cortina se lăsa pe-o lume pentru ca, instantaneu, s-o despartă de *alta.*

XIV

Actorii au pornit cu săbii de lemn la lupta cea adevărată. Au pornit voioşi, pentru că întîmplarea trebuia să sfîrşească o tristă piesă prea lungă.

XV

Nu s-au întors decît mutilaţi şi istoviţi, în schimbul mîinilor şi picioarelor li s-au dat prea frumoase decoraţii. Publicul i-a aplaudat.

Piesa se jucase bine.

XVI

Lumea s-a obişnuit cu ei. Se pregătea o nouă piesă. Chiar pentru teatru sînt preferabili oamenii valizi.

Actorii au aflat însă din ziare că sînt *eroi.* Un comunicat oficial — ultimul — le aducea la cunoştinţă că şi-au atins *Idealul.*

XVII

Idealul *nu-l vedeau.*

Vedeau în schimb în jurul lor oameni roind buimaci ca muştele ce-şi îndreaptă zborul spre azur şi se lovesc idiot de sticlă.

XIX

Ficţiunea încetase.

XX

Şi-au dat seama că omenirea caută *alt Ideal.*

Ei şi-l atinseseră: nu mai aveau ce urmări.

Au încercat să ridice cortina operetei, dar nu mai funcţiona. S-au strecurat cum au putut în dosul ei, resemnîndu-se să privească viaţa prin gaura din pînză. Cînd după atîtea jertfe găseşti atît de puţin *înainte, e* cuminte să te întorci liniştit *înapoi.*

XXI

Au încercat să joace din nou opereta, dar costumele erau decolorate, vocile lor sunau straniu. Zgomotul *celorlalţi,* de-afară, îi acoperea, covîrşitor. Glasul lor îi irita.

25

Căutau ficţiunea.

XXII

XXIII

Am asistat, demult, la prima întrunire a conservatorilor-democraţi. Pe vremea ceia, în Iaşi, era mare lipsă de apă. Un orator spunea:

„Domnilor, cu ce v-aţi ales de pe urma lungii guvernări liberale? Atît, că pe timpul ei, a vrut Dumnezeu să fie cramele pline de vin.

Ei bine, *noi vă aducem apa*".

Inevitabilul cetăţean turmentat remarcă:

„Dar era mai bine înainte".

XXIV

Trăim din amintiri, cum fumăm mucuri de ţigări cînd isprăvim tutunul.

UN PARVENIT AL **TIPARULUI:**

F. ADERCA

Cu prilejul piesei „Sburătorul" Act. I*

Viaţa Românească.

Domnul poet F. Aderca a scris o piesă. E loc să ne întrebăm: de ce? Primul act e tipărit în numărul de mai al *Vieţii Româneşti.* Plutonul respinşilor s-ar părea că are dreptul să scoată capul din marele coş al redacţiei şi trăgînd de pantaloni pe domnul Ibrăileanu, să-l interpeleze în cor: Atunci de ce nu ne publici şi pe noi? Interpelarea nu ne-ar părea justificată. Mărturisim. Spre cinstea lui Aderca. Adică nu tocmai, în fine cum vreţi. Ş~apoi, e mai bine să nu vorbim de stafii. Renunţăm. Inimicii *Vieţii Româneşti* vor arăta titlul piesei pe copertă, cu degetul, fără argumente: vedeţi? Şi vor rîde. Asta n-o putem tolera. Pentru noi, noţiunile *Viaţa Românească* şi G. Ibrăileanu sunt inseparabil cumulate. Oricît ar spune domnul Ibrăileanu că piesa i-a plăcut, ne permitem să credem că nu. E desigur

* **Notă:** în urmă piesa a apărut întreagă, dar n-am citit-o.

o delicateţă de părinte bine crescut, care nu vrea să-şi mustre copilul în faţa musafirilor. Am putea chiar jura că dacă ar exista vreun mijloc prin care cineva să devie invizibil şi dacă în această stare 1-ar urmări ca umbra e cu neputinţă să-l surprindă pe domnul Ibrăileanu desfătîndu-se cu lecturi din Aderca. Pe cît ştim, în liniştea cabinetului său de lucru d-sa are preferinţe, cum ar zice d-l Dragomirescu, anti-naţionale. Pe ascuns, d-sa citeşte pe Tolstoi, Turgheniev, Anatole France şi-n dauna literaturii noastre se delectează. Nu ne îndoim de asemeni că d-sa se îndoieşte de calitatea multor producţii pe care le publică. Chiar de ale domnului Aderca. Mai ales de ale domnului Aderca. îndoiala e un privilegiu al minţilor alese şi-i pleonasm să afirmi că domnul Ibrăileanu e una. Dar pentru un director de revistă numai relativul e absolut. (Situaţie penibilă şi anterioară lui Einstein). între prost şi foarte prost alegi prostul. N-ai încotro. O revistă bună reprezintă maximum-ul de bun ce i se înfăţişează la un moment dat. Alegerea nu poate depăşi limita. Să se fi golit masa încărcată a *Vieţii Româneşti?* Nu cred. Să se fi umplut coşul pînă la înălţimea mesei? Posibil. Să fi avut hazardul un capriciu stabilind o ierarhie în straturile marelui coş? De ce nu? Să se fi nimerit manuscrisul d-lui Aderca la suprafaţă, în proximitatea mesei, mai la îndemînă Mister. Ştim de pe altă parte că piesa d-lui Aderca a fost primită cu elogii de comitetul de lectură al Teatrului Naţional din Bucureşti. Pentru acei ce cunosc compoziţia şi activitatea acestui co-

mitet înseamnă că piesa *e* proastă*. Domnul ^
leanu însă nu o putea respinge pentru aceasta. Dar nu o putea nici publica pentru a dovedi că nu. uti-^
lizează criteriile consacrate. Paradoxul e prea ieftin pentru un spirit ca al domniei sale. De altfel i s-a întîmplat comitetului de lectură din Bucureşti-să primească şi piese bune (fără elogii însă, cu stăruinţi sau din eroare).

Dacă domnul poet Aderca s-ar fi mărginit cu elogiile menţionatului comitet şi dacă şi-ar fi publicat al său *Sburător* în acela al d-lui Lovinescu* sau Tiribomba, (tot una), îl asigurăm că nu ne-am fi ocupat nici de d-sa, nici de piesă. Acolo ar fi fosila locul ei.

în *Viaţa Românească* însă, uimeşte tot atît cît ar uimi pe-un păsărar, apariţia în plasă a unui mistreţ, în copaci, printre păsări. Nici domnul Aderca nici scrisul d-sale nu pot fi ai *Vieţii Româneşti.*

Nici nu trebuie. Apariţia acestui pseudonim în aceasta revistă nu ne poate fi indiferentă.

Copil, în *Viaţa Românească,* am învăţat a preţui scrisul fruntaşilor literaturii noastre.

Adolescent, cu *Viaţa Românească* petreceam cele mai frumoase ceasuri ale vacanţelor.

Astăzi, în *Viaţa Românească* am urmărit desăvîrsindu-se cele mai de seamă talente ale acestei vremi: Topîrceanu, Demostene Botez, Philippide, Lucia Mantu. Şi pentru a spune tot, Viaţa Românească ne-a călăuzit cu indulgenţă şi simpatie pri-

* Pe vremea cînd s-a scris acestea, d-l profesor M. Dragoniirescu era factotum în comitet.

** **Sburătorul,** revistă săptămînală, soasă din ambiţie şi moartă de inaniţie.

mii paşi nesiguri pe poleiul primejdios al publicis-' ticii.
îi păstrăm respect şi recunoştinţă.
De aceea vom căuta să dăm o explicaţie f aptului Aderca.
Numele d-lui Aderca pe coperta Vieţii Româneşti ne aminteşte o altă întîmplare.
într-un tîrg liniştit din nordul Moldovei trăia un tînăr vlăstar al unei vechi familii boiereşti, băiat inteligent, şi instruit dar stăpînit de patima cărţilor, îşi pierduse toată averea într-un club din Bucureşti şi se retrăsese iar în casa părintească,, unde trăia modest şi retras. Veni războiul. Trecu. S-au răsturnat valori şi situaţii, s-au îmbogăţit unii, au sărăcit alţii, în fine prefacere: altă lume. Moştenind o rudă foarte bogată, tînărul plecă la Bucureşti. Nu mai intrase în club de cîţiva ani. Mulţi din prietenii de altă dată lipseau, în locul lor, figuri necunoscute. Se simţea străin. Se apropia de masa de baccara. Aruncînd un bilet de-o mie pe primul tablou anunţă: 500 de lei în bilet. Pierdu. Crupierul întîrzia cu restul, îi atrase atenţia: „N-aveţi de cit 500 de lei în bilet". Crupierul îi servi restul. Dar bancherul, un nou venit, i se adresă c-un aer vădit nemulţumit: „Altădată vă rog, anunţaţi mai tare". Bătrfnii membri au înlemnit. Tînărul care lăsase o avere pe masa aceasta ştiind să pară că asta îl distrează foarte mult, era o fire susceptibilă şi violentă. Se făcu tăcere. Bancherul îşi dădu seamă prea tîrziu de nesocotinţa lui. Păli. Dar, spre uimirea tuturor, tînărul nu se supără de loc. Se mulţumi să remarce cu oarecare tristeţe în glas: „Domnule, a trebuit să vie războiul ca să

ajungi dumneata să joci la o masă cu mine". Apoi plecă şi jocul reîncepu ca şi cum nimica nu s-ar fi întîmplat.

„A trebuit să vie războiul ca d-ta să joci la masă cu mine".

Dacă tînărul acesta, în ultimii şase ani ar fi trăit în alt continent sau ar fi dormit, lucrurile s-ar fi petrecut altfel, întors, sau trezit deodată, dacă ar fi zărit bancherul prin sala de joc, i-ar fi cerut poate o dulceaţă şi-n gîndul lui 1-ar fi plîns sincer că din băcan cinstit a ajuns chelner. Dar dacă 1-ar fi găsit aşa cum 1-a găsit la masa de baccara şi dacă cineva i-ar fi spus că e membru în club ca şi el, 1-ar fi lovit desigur apoplexia. Da, a trebuit să vie războiul ca d-l Aderca să *„schimbe idei"* cu d-l Ibrăileanu. A trebuit să vie războiul ca d-l Aderca să scrie la *Viaţa Românească.* A trebuit să vie războiul ca acolo unde eram deprinşi să vedem Caragiale, Hogaş, Anghel şi Iosif, Coşbuc, Sadoveanu, Arghezi, Goga, Brătescu-Voineşti, Galaction să se aşeze d-l Aderca. A trebuit să vie războiul ca pagini ca acele ce cuprind piesa d-sale *Sburătorul* să-şi găsească loc în revistă.

Se pare că şi arsenicul luat progresiv nu mai ucide nici chiar în cantităţi foarte mari.

Cu d-l F. Aderca ne-am deprins cu-ncetul, e drept. Nimeni n-a fost lovit de apoplexie. La Teatrul Naţional repetăm, nu ne surprinde. Scena aceasta reclamă chiar imperios Aderci, ca elemente de tranziţie, spre mai bine. în *Viaţa Românească, Sburătorul* e totuşi o supra-dozare.

A trebuit să vie războiul.

Din piesa d-lui Aderca n-am citit decît un act

— şi ni-i destul, într-un act prim se pregăteşte de obicei o acţiune. Nu vom vorbi de ea, pentru că nu există. Căutînd-o însă ne-am amintit de o călătorie la Huşi. Pentru a intra în acest tîrg pitoresc trenul miniatură care face trajectul trebuie să se strecoare prin o serie de coline aşa că Huşul apare cînd la dreapta, cînd la stînga. Faptul acesta înveselise nespus cîţiva călători cheflii. Turnîndu-şi vin îi auzeai în cor: Iaca Huşul!, pentru ca după puţin, unul care se cam întrecuse să remarce melancolic: Nuuui. Iar cînd Huşul apărea de cealaltă parte a vagonului toţi se înveseleau din nou semnalîndu-l sgomotos: Uite Huşul dom' le (şi rîdeau). Şi tot aşa cu Iaca Huşul, nu e Huşul, uite Huşul, am ajuns la Huşi. Dar Huşul există. Mai la dreapta, mai la stînga, la urma urmei tot îl găseşti. Nu putem spune acelaşi lucru despre piesa (adică actul) d-lui Aderca. Piesa e lipsită cu desăvîrşire de conflict. Nu-i nimic. Mai ales la lectură, ce are a face! în formă dialogată s-au spus şi se pot spune lucruri atît de interesante. Nici Cometa lui Anghel şi Iosif nu prea are conflict. Dar are versuri. Multe din piesele lui Sacha Guitry nu au conflict. Dar au spirit. Ultimile piese ale lui Fr. de Curei nu au conflict. Dar au gînduri. Ce are piesa d-lui Aderca? Are mai întîi un sub-titlu. Comedie contrară. Contrară cui? Genului dramatic? talentului? modestiei? De acord. Pe urmă trei persoane: El — Ea — Soţul — Servitoarea (servitoarea e bine găsit). Singurul pasaj bun din piesă aparţine lui Eminescu, dar d-l Aderca îl aşează în dosul cortinei, în adevăr, d-sa pretinde ca înainte

de ridicarea ei să se audă o voce de fată care „să rostească limpede" :
„Sburător cu negre plete
Vin la noapte de mă fură."
Pe urmă începe dezastrul. Pretext: Ea se desparte de musafiri şi-şi aşteaptă soţul. Apare el (adică în metafora d-lui Aderca *Sburătorul),* mascat şi în frac şi o ameninţă întîi cu revolverul, pe urmă cu conversaţia. De-aci încolo el o plictiseşte pe ea şi amîndoi cititorul. Plictiseala se menţine şi pe alocuri creşte chiar. Genul nu e nou. Se numeşte genul plicticos.
Pentru că piesa, nefiind piesă, să rămîie totuşi o bună literatură, conversaţia între cei doi ar fi trebuit să intereseze prin ceva. Ar fi fost bine chiar ca ea să fie strălucită. Pe-un mozaic spiritual pe care paşii de căprioară ar cădea prea greu, F. Aderca tropăieşte însă ca o ordonanţă care aduce ofiţerului sufertaşul cu tocană şi cighir. E pretenţios şi vulgar, atît. Foarte vulgar, greţos chiar, scîrbos. în situaţia în care şi-a pus el personajele dramei, cîte nu se puteau spune! Octave Mirbeau, de pildă ar fi fost vehement, tăios, crud. Anatole France ironic, bonom, seducător. Jules Renard ar fi pus observaţie, fineţă, duioşie, Oscar Wilde ar fi fost elegant, paradoxal, sclipitor. Courteline ar fi fost hilaritant pînă la lacrimi. F. Aderca însă rămîne tot F. Aderca. Şi nu se mulţumeşte să rămînă F. Aderca. Ni se prezintă în felurite feluri.

Iată:
Spiritual. Citez:
EA (crezînd că el vine să fure).
Te înţeleg domnul meu, te înţeleg foarte bine. Cred Că am ghicit. Numai că n-ar fi stricat să-mi spui totul de la început. Ştiu, cu toţii sîntem supuşi viciilor. Unul bea, altul e jucător de cărţi ... O, nu vreau să spun că dumneata eşti cartofor (aluzie fină), dar aşa, prin familii, cu ce vrei să-şi omoare timpul oamenii bine crescuţi? Jucînd popiei? La pocker se pierd mulţi bani. Ai pierdut şi dumneata, ai avut ghinion. N-ai noroc la cărţi.
EL
, Nu. Am noroc la femei — (Ha! ha!)
EA ... ,' ,
Sînt sigură că cunoşti pe bărbatul meu, ştii, (acest ştii ne-a sedus) preşedintele secţiei a II-a de la Casaţie. Ţi-o fi refuzat vreodată cu bani şi acuma, spiritual cum eşti ai vrut să-i joci o farsă —• (Ha! ha!). Minunată farsă. El însă nu e acasă.
EL
Se vede.
Ironic. Femeia aceasta, cu toată teroarea şi dezgustul pe care trebuie să i le inspire un om care a venit s-o prade, şi care îi afirmă că are succes la femei (femeile sînt totdeauna rău impresionate de acest gen de fatuitate), nu mai departe decît în replicile imediat următoare îşi rîde (aici spiritul continuă dar se adaugă ironia), de bărbatul ei, faţă de acest om.
EA
Ce vrei să facă acasă? (bărbatul ei). E si el om

cult. Nu joacă popice. (Ha! ha!)*. Preferă chemin de fer (ha! ha! ha!). De altfel trebuie să pice (vai!) şi el.
EL
Pică ceva mai tîrziu. Deocamdată picai eu (Ha! ha! ha!).
EA
Ar fi venit el de mult acasă, dar e în cîştig probabil şi nu vrea să se ridice de la masă. E om de onoare. Nu vrea să părăsească jocul pînă nu-i curăţă (aici ironia culminează) pe toţi.
Distins (pur şi simplu).
EL
Scumpă doamnă ai imaginaţie. Ceea ce înseamnă că deşi eşti măritată... (Adică tot te gîndeşti la amant, citeşte Sburător).
După subtitlul „deşi eşti măritată", F. Aderca pune puncte, puncte. Cititorul trebuie să ia aminte ca în replica aceasta aşa numitele printre rînduri încep de la puncte şi se cuprind în ele.
Distins (şi în acelaşi timp pervers).
EL (ceremonios — asta-i culmea).
O cît e de frumos! Cît e de necesar pentru o inimă feciorelnică de soţie virtuoasă. E alcoolul omului care nu bea; havana bolnavului de piept; viciul copilului care doarme cu *mă-sa;* da, sburătorul femeii măritate.
Sau:
EA
De unde ştii că madam Ionescu e nedespărţită de madam Popescu!
* Parantezele îmi aparţin. Ele traduc perfect starea mea sufletească în faţa textului.

EL
Dar e atît de uşor de ghicit cînd doamna lonescu trăieşte cu domnul Popescu, iar doamna Popescu trăieşte cu domnul lonescu.
Adică:
De sorte que Monsieur Mouton
Faisait avec Madame Boudin,
Juste ce que Monsieur Boudin
Faisait avec Madame Mouton.
Acest cuplet se cîntă la Paris în teatrele de varietăţi. Dar aceasta, acolo, nu se numeşte literatură.
FMosof (şi poet: poet filosofic sau vice-versa)
EL
Continuă te rog toaleta. Lacrimile fără toaletă n-au nici un efect. Femeia sărmană care plînge la poarta bogatului, legănîndu-şi la sînul supt un copil mort, dar e o privelişte firească. Ciudat ar fi dacă nenorocita ar cînta şi-ar ţopăi. Pe cîtă vreme o *damă* care stă în lojă la teatru şi, emoţionată, simte că dă drumul prin ochii ei de azur la două lacrimi mici (celelalte sînt mari) —, dar spectacolul acesta e inhuman!
în Caragiale, cuvîntul *damă, e* întrebuinţat într-un sens, vorba domnului Aderca, contrar, adică hazliu: „Pentru ce insulţi dame mişelule? *(Noaptea Furtunoasă).*
Dar după această replică de cîrnăţar, cititorul dacă nu e dezgustat suficient ca să abandoneze lectura, constată cu uimire că femeia întinde braţele ca să-i spuie: te iubesc!
Nu mai insist.

Am văzut şi citit în viaţa noastră multe piese bune. Am citit şi piese proaste. Şi mediocre. De tot felul. Dar, putem declara pe cuvînt de onoare că aşa ceva n-am mai văzut. Imaginîndu-ni-l pe d-1 Aderca dublat în El şi Ea, sîntem de părere că el nu trebuie scos de pe scenă decît cu poliţia, de-un gardist energic care să-l înşface de guler şi să-l ia „din scurt": ce cauţi aicea domnule? de unde-ai furat hainele? pe unde ai intrat? Hai la secţie!. (Hai la secţie e în stilul piesei).

Socotim că nu e (afară de umanitarişti) om pe lume faţă de care să nu existe o femeie care să-1 poată determina să facă orice, în genunchi, cu fruntea prosternată, în ţărînă, acestei adorabile necunoscute ne adresăm pentru a o implora:

Doamnă,

Căutaţi un moment prielnic pentru a smulge lui F. Aderca jurămîntul că nu va mai scrie piese. Priveghiaţi apoi să-l respecte. Dacă-l iubiţi, gîndiţi-vă că e în interesul lui. Dacă nu-l iubiţi, faceţi-o pentru umanitate. Veţi bine merita, Doamnă, de la tot ce e om de gust şi artist în această blagoslovita tară. La, statuie de metal nepieritor veţi avea dreptul Doamnă şi statuie în. metal nepieritor vi se va înălţa. Cea dintîi piatră a soclului ce va să sprijine chipul d-voastră, de aci înainte sortit să arate veacurilor mîntuirea celei mai încercate •• generaţii, de un scandalos publicist, o va pune, spre vecinică a voastră slavă, acela ce mai dinainte se măguleşte •a fi al vostru şi prea plecat serv.

F. ADERCA
ŞI „MERELE PARADISULUI"

Maliţiozitatea peninsulară a scornit, pe seama piemontezilor, această evidentă calomnie:

Un piemontez vroia să fure din grădina vecinului un papagal care părea adormit, pe-un ram ,de portocal. S-a apropiat tiptil de pasăre şi-a pus mîna pe ea. La primul contact, papagalul, foarte bine dresat, se răsti: „idiotule!" Impresionat de această apostrofă neaşteptată, piemontezul se dădu eîţiva paşi, înapoi, descoperindu-se:

— „Scuză-mă, te rog, signore, eu credeam că eşti o pasăre . . .

Am evocat această cunoscută anecdotă, nu pentru că profilul lui F. Aderca, decupat în carton presat sau în talpă de papuc, aduce aidoma cu profilul exoticei zburătoare, nici pentru că a colaborat cîndva la „Bilete de papagal": m-am gîndit la cugetarea lui. în adevăr, piemontezul din fabulă ia pasărea drept om. în urma unui proces intelectual analog, F. Aderca, inversînd situaţiile, ia omul drept pasăre. Dar, în anecdota;cu piemonte-

zul, italienii mint. în cazul lui F. Aderca eu spun drept.

în numărul din 11 Mai 1930 al *„Adevărului literar",* F. Aderca semnează un articol intitulat *„Pasărea cu două limbi".*

Pasărea e Andre Gide. Piemontezul, F. Aderca. Acest ingenios limbaj metaforic i-a fost inspirat (dacă asta se poate numi inspiraţie), lui F. Aderca, de faptul că Andre Gide a completat el însuşi în nemţeşte, traducerea în limba germană a cunoscutelor: *„Nourritures terrestres".* Trecute prin alambicul cerebral al confratelui de la Dîmboviţa, gîndurile subtilului francez devin *„Nourritures terre ă terre".* Dar, să nu anticipăm, — procedînd mai bine, ca de obicei, metodic.

Că o tălmăcire nemţească a lui Gide 1-a exaltat pe F. Aderca pînă la delir şi histerie, înţeleg. Ştiam că F. Aderca e un, ca să zic aşa, intelectual, — dublat de un incorigibil poligraf; şi nu mă tăia capul, unde să-l caut. Mă lămurisem de mult că limba română prezintă pentru el serioase şi explicabile dificultăţi. Aşa bunăoară, îmi amintesc foarte bine că, într-un al său articol, F. Aderca sileşte un ţăran român să zică *îla* (cu *î,* din *i),* în loc de *ăla.*

Dacă şi în în loc de *aia,* F. Aderca socoate că ţăranul român zice, fără să se înece, *îia,* nu ştiu.

Mi-e destul atît. Cred că nici pentru opinia publică franceză, dacă ai imprima (presupunînd că ai găsi unde), o frază ca aceasta:

„Le litterature frangais est plein de mechantes litterateurs".

nu mai e de adăugit nimic.

La lumina acestei constatări liminare, să examinăm conţinutul compartimentului literar, din cutiuţa cranianăa lui F. Aderca.
Andr<§ Gide, scrie editorului său din Berlin:
„Nu mi-e teamă să afirm că versiunea germană, *aşa cum se prezintă* (sublinierile sînt ale mele), mă mulţumeşte pe *alocuri,* mai mult decît textul francez, în asemenea măsură că aş ruga pe traducătorul englez să se folosească mai curfnd de textul german".
Bun. Dar, din această afirmaţie F. Aderca se grăbeşte să bată monedă, susţinîrtd morţiş că traducerea germană, prin intervenţia lui Gide însuşi, întrece originalul.
Şi asta-i o prostie. Argument:
Mai întîi, ştiut este, că englezii traduc mai uşor din nemţeşte, decît din franţuzeşte (şi asta trebuia s-o ştie F. Aderca).
Apoi declaraţia lui Gide că traducerea întrece originalul (şi asta *înainte* de intervenţia lui), e o formulă curentă de politeţe între autor şi traducător (asta nu pretind s-o fi ştiut F. Aderca).
întru sprijinul şubredei lui gogomănii, F. Aderca reproduce din textul german, corectat şi adăugit de Gide tălmăcind în urmă, cum ştie el, pe românеşte. Neamţul zice (citez):
„Du hast nicht von dem Apfel gesprochen"
Gide adaugă:
„Doch gestehe ich geme, daMs *Paradis-ăpfel, mehr das Auge laben, als den Gaumen reizen*".

AL. O. TEODOREANU

Şi Aderca *traduce!*

„Deşi trebuie să mărturisesc că *merele* Para-*disului,* mai savuroase sîrit vederii ochiului (ochiului e de prisos), decît plăcute ceriului gurii".

,ii, Mărturisesc că nu ştiu nemţeşte, dar sensul acestei fraze mi s-a părut ciudat şi oarecum suspect. De ce să nu fie bune de mîncat merele *Paradisului?* Să fi scris oare Gide întocmai?

M-am gîndit la legenda biblică. După cîte îmi amintesc şi Eva şi Adam, dînd de gustul fructului oprit, 1-au găsit savuros şi mult delectabil. Dovada că, izgoniţi din Paradis, a purces Adam-Tatăl la o grabnică şi îndelungată repetire, mulţumită căreia s-a populat această lume. Dacă mărul acela legendar n-ar fi fost bun, nici .F. Aderca nu-l traducea astăzi pe Gide, nici eu nu-l mai comentam. Referindu-mă la mine, trebuie să recunosc că m-am înfruptat şi eu (ca omul), din acel măr, — şi foarte mi-a plăcut. Cred că lui F. Aderca însuşi (sper pentru el), nu-i displace. Pe de altă parte, ştiam că această simbolică poamă nu devine acră, decît atunci cînd nu mai ai dinţi să muşti din ea.

Atunci, de ce să fi scris Andre Gide, că *merele Paradisului* sînt mai plăcute vederii? Să-şi fi strepezit el dinţii? Pentru ca are 60 de ani? Nu cred! Asemenea glume sînt mai mult în genul lui F. Aderca.

Pe cînd îmi puneam, enervat, aceste sîcîitoare întrebări, un bun amic, colaborator şi el la *„Adevărul Literar",* profesor distins şi om de duh, întră în

cofetăria în care mă aflam, luînd loc la masa mea. Zărind revista începu să rîdă semnificativ.
—• Ai citit articolul lui Aderca?
— „Da", — zic. „Fanfaron şi obraznic, nu-i aşa?"
— „Lasă asta", — zice, — „n-ai observat cum traduce el *„Paradiss-ăpfel?*"
Respiraţia mi se tăiase. Atinsese punctul dureros.
— „Nu", — mint eu, — „n-am citit decît textul german".
— N-ai observat că traduce *Paradiss-ăpfel* cu *merele Paradisului?*
— „Dar, ce înseamnă?" — întreb eu pocăit.
— *Pătlăgele,* domnule, nu *merele Paradisului!...* Pătlăgele roşii".
Totuşi, F. Aderca îşi termină articolul:
„în româneşte, în anul de graţie; 1930, nu există încă nici o traducere din Andre Gide, cu excepţia unei singure pagini *(ia lasă!),* care a apărut în 1929 în *„Bilete de papagal",* fapt lipsit cu totul de merit *(je te crois, mon vieux!),* întrucît se datoreşte subsemnatului *(ce modestie, — nu?).*
Nu mă mir că F. Aderea nu s-a gîndit că, în România, acei care nu-l pot citi pe Gide în origi-* nai nu sînt pregătiţi să-l citească nici în traduceri, mai ales ca în cea de mai sus. Se putea gîndi însă F. Aderca (în interesul lui) că, oricît de polyglotă *toată pasărea pe limba ei piere.* '
Sau poate 1-a încurajat gîndul modest că nu poţi pieri într-b limbă în care n-ai existat niciodată? cî

POETUL SUEDO-MUPLOR:
CAMIL **BALTAZAR**
Flaute de mătasă, Editura Ancora.
E totuşi un (dacă vreţi) poet melodic. Mai modest ca Horaţiu, el nu aspiră să-şi dureze din ale sale (să zicem) versuri, monument „aere perennius". El cîntă din flaut de mătasă, după cum probabil îşi suflă nasul în batistă de abanos. Volumul e de-abia un volumaş; mai degrabă o broşură: o broşurică, în paginile lui (sau ei), găsim versuri mici, mici de tot, sau chiar de loc.
Versurile înserate înăuntru încap bine pe-o pagină de revistă, lăsînd loc suficient pentru desene explicative. O copertă galbenă ca învelişul cutiilor de chibrituri suedeze sau ca îngheţata de vanilie. La sud-est, un dreptunghi tras cu negru şi în chip de inscripţie tombală (era preferabil pe latineşte): „flaute de mătasă, de camil baltazar". Camil Baltazar e scris cu literă mică, parcă ar mai fi fost nevoie să se sublinieze că substantivul e comun. S-ar putea forma un verb nou: a baltazariza=a o lăsa baltă, ceea ce şi face autorul în zece pagini, cu de-

plin succes. Aceste pagini, incontestabil infinit superioare celoralte, sînt nescrise, în mijlocul unui dreptunghi ceva mai mare ca cel de pe copertă şi de data asta vişiniu, ca o vipuşcă de curs superior de la şcolile comerciale, o floricică mititică, de un minunat efect grafic. Nu se specifică nicăieri dacă execuţia floricicăi aparţine tot domnului camil baltazar (ideea e cu siguranţă a domniei sale). Nicăieri versul lui Vigny: „seul le silence est grand, tout le reste est faiblesse" nu şi-a găsit o aplicaţie mai practică. Aceste zece pagini, au fără îndoială, semnificaţia lor. Ele ar putea reprezenta timpul necesar pregătirii cititorului sau, ca să ne slujim de stilul metaforic al autorului, acordării flautului. Cititorul superficial va obiecta că un flaut de mătase nu are nevoie de acordare. Dar cine ne poate asigura că domnul camil baltazar nu-l curăţă cu peria de dinţi îmbibată în cea mai pură esenţă de terebentină?

Oricum, aceste zece pagini imaculate dovedesc ezitare (şi asta e bine), modestie (asta e şi mai bine), ba chiar un început de autocritică (şi asta e aproape admirabil).

Tenorul invitat să cînte într-un salon îşi şterge fruntea cu batista, zice că-i răguşit şi în orice caz tuşeşte. Nu va nega nimeni că e cu neputinţă să realizezi acestea pe hîrtie. La pagina 11 însă autorul se decide, scriind negru pe galben:

„Taci lin"

Invitaţia la tăcere revine obsedantă, dar fără

multe versiuni şi în alte bucăţi (nici una nu are titlu special: „flaute de mătase" spune tot):
„Taci molcom"
Pe urmă iar:
„Taci lin"
Apoi din nou:
„Taci molcom"
Cunoaştem şi alte variante ale imperativului acestui verb: taci mîlc, taci chitic, taci peşte, etc. E drept că hotărîrea autorului se dovedeşte timidă la pag. 11. De abia nouă versuri. Total: 28 de cuvinte. Cu 7 sonuri Wagner a scris Parcifal, Tristan şi Isolda, Lohengrin. în 28 cuvinte domnul Camil Baltazar nu obţine decît ceea ce am putea numi, în termenii cei mai proprii, a scrie bîlbîit. Şi nu e nevoie să ne gîndim la alte arte. în literatură, în literatura românească, lui Eminescu. tot 9 versuri i-au trebuit, ba i-au fost de-ajuns 27 de cuvinte ca să scrie:

Rugămu-ne 'ndurărilor
Luceafărului mărilor,
Din valul ce ne bântuie
înalţă-ne, ne mîntuie,
Privirea adorată
Asupră-ne coboară,
O, maică prea curată
Şi pururea fecioară
Mărie.

Dar iată cum domnul Cărnii Baltazar care începuse atît de bine (îi iertasem titlul) îşi dă în petic de la prima bucată:

Taci lin,
îngerii serii vin
Sara vine

Şi a căzut zăpadă.

Melodii albe
Au să urce
Şi-au să cadă.
Şi vor poposi
Lîngă sufletul tău de seară, şi zăpadă,

Asta nu e însă decît o simplă dovadă de paupertate literară. Ceea ce e mai grav e că domnul Camil Baltazar nu cunoaşte măcar limba în care cîntă (din flaut). Tocul său se buimăceşte înăuntru ei ca un bondar între două geamuri, în adevăr, la pag. 17 găsim:

„A venit noapte"

A venit noapte, s-a dus tinereţe, a trecut procuror, a sucombat cumnată de la Tanti, nu e românеşte.

Şi .dacă e, e tot atît cît şi:

„Găina mea-i deja cochetă"

aparţinînd unui al domnului Camil Baltazar confrate.

Autorul nu se opreşte aici. Persistă:

(Pag. 27) Cînd luna a trimes de-acum
(O! Domnule Baltazar!)
Atît de mulţi îngeri.

Sîntem convinşi că cititorul e complet edificat *de-acum.*

Cînd ignorarea limbii ne permite să alegem exemple ca cele citate, evident e, că ea se răsfrînge asupra totului. Scoase din pămîntul lor şi lipite în pîsla domnului Baltazar, cuvintele vor avea, fireşte, o valoare foarte relativă. Faptul acesta ne-ar dispensa cu prisosinţă să ne mai ocupăm de restul opuşorului. Ştim însă că au existat cronicari francezi care să scrie că Emilie Verhaeren nu ştie franţuzeşte (fără a-i contesta talentul). Beletriştii români s-au grăbit (se putea altfel?) să-i taxeze de imbecili. Nu ne îndoim că nu poate exista Român de bună credinţă care să susţie că d. Camil Baltazar ştie româneşte. Dar nu-i exclus să apară vreun filolog străin din Leipzig sau poate din Tiibingen, căruia românească domnului Camil Baltazar să-i pară fermecătoare. De aceea vom duce mai departe cercetările începute. E oportun totuşi să amintim înainte că talentul acestui scriitor (unanim recunoscut de onor. critică) a evoluat sub binevoitoarea şi statornica priveghere a unui ilustru critic din Bucureşti. De ce nu şi-a tradus pe Acolyt în româneşte? Nu i s-ar fi deschis desigur (adică cine ştie?) porţile Academiei, precum i s-au deschis lui Homer, votat de curînd de secţia literară a înaltului aşezămînt în persoana domnului Murnu, meşterul tălmaci al *Odiseei.* Ar fi făcut în schimb faptă, dacă nu naţională cel puţin prietenească.

Dat fiind că se adresează surdo-muţilor (ipoteza e în avantajul domniei sale) domnul Camil Baltazar se slujeşte de termenii muzicali ca şi de limba română. Sufletul său alb pluteşte ca un puf de gîscă (poate că şi el sonor) între tăcere şi armonii de cea mai stranie provenienţă. Totul: soarele, anotimpurile, mâinile proprii şi chiar iubita (vai! vai!) îi apar, cînd nu melodii, măcar melodioase şi mai cu samă melodice.

„Nu auzi melodia
melodiilor tăcute?" (pag. 14).

„Toamna melodic apunea
Pe ziduri şi pe tapete de suflet.
Toamna melodic apunea în suflete
(fără tapete) (pag. 36).

„Să culegem mimoze cu surîsul galben
Şi să le îngropăm melodic"
(adică cum? Cu muzica militară?) (pag. 42).

„în scrisul de melodie şi de aur al sufletului.
(pag. 42).

„Mimozele (iar!) spun în melodii galbene (sic)
că ai să vii. (pag. 43).

„Melodios ca o primăvară tristă" (pag. 44).
Trist ca o primăvară melodioasă. (Asta-i de la mine).

„Sara; fluture melodic şi alb de os" (pag. 46).

„Talanga (asta mai merge!) melodică", (pag. 56).

... „fruntea ei
palidă şi melodică melancolie, (pag. 58). etc.

Ceea ce jigneşte mai mult pe cititorul delicat în scrisul domnului Gamil Baltazar e desigur exibiţia unor sentimente, pe care pînă acum poezia, lirică nu le cunoştea. E trist că tocmai aceasta să constituie singura parte originală a autorului. Poeţii, de obicei în imposibilitate materială de a oferi iubitei daruri de preţ, sînt de o prodigalitate unică în ceea ce priveşte suspinele, sărutările şi la rigoare lacrimile (pentru specia elegiacă). Acest adevăr nu e valabil numai pentru literatura populară, şi cea cultă. Pînă şi literatura de mahala abundă în pilde convergînd în sensul afirmaţiei noastre.

De-ar fi cerul o hîrtie
Şi oceanul călimării
N-aş putea copilă dragă,
Seri atîtea sărutări.

Harpagonismul domnului Gamil Baltazar e fără îndoială prima încercare de a compromite dărnicia genului iritabil. La pagina 22 d-sa scrie:

,,Să mîngîi lacrimile mele (dacă s-a mai auzit!)
Să le umezesc cu lacrimi noi

Pentru ca la pagina 23 să-şi ia măsuri:

„Am să vin să ţi le cer înapoi —- cîndva
Cu mîni de frate trist şi sărac"

Voyons Baltazar!

Ca să exprime un maximum de durere, românul zice că vede stele verzi. Domnul Camil Baltazar

se află la celălalt pol psyho-physiologic. Domnia sa vede stele albe.

Ulcioare albe
Stele albe
Melodii albe etc. (Pap. 14).

Această stare de linişte monocromă nu-şi are echivalent plastic decît într-un celebru monolog hazliu (al d-lui doctor Ureche mi se pare). Actorul prezintă publicului o coală albă de hîrtie, atrăgînd atenţia, că ea reprezintă o regiune polară şi că un ochi avizat poate uşor distinge doi laponi acoperiţi, de zăpadă, mîncînd lapte acru sau halviţă la uşa unui cort acoperit cu blăni de urs alb.

Dar monologul are o valoare humoristică.

Pe măsură ce înaintăm cu lectura, versurile ocupă mai mult loc în pagină (o primă scădere), conţinutul devine din ce în ce mai surprinzător.

„Lângă somnul tău s-au oprit viţeluşe
Mugetul lor mic (sic) spune vecernii;
Prelungeşte frumuseţea serii în care dormim,
Cum poţi să taci aşa de frumos?
(Pag. 27).
(Cum poţi să scrii aşa de absurd?).
Stinge lumina din cîntecul minelor tale.
(Pag. 31).
Clopotele de înviere au putrezit *de-acum*
Clopotele de lumină fragedă
Clopotele ochilor tăi.
(Pag. 33).

Ne luam de mîini şi plîngeam
Cînd amurgul picura din violine galbene
Tîrziu — tăceam şi adăstam.
Tu însă nu mai vrei să ne îngemănăm sufletele
în sîngele curs (ascultaţi domnilor!) din darabane
sîngeroase.
Tu nu mai plîngi şi îţi mai fîlfîi
Pleoapele în rugăciuni pripite.
Domnul Camil Baltazar face iubitei propuneri
extravagante:
„închide pleoapa minelor
Trage zăbrelele degetelor
Apleacă-te peste grilajul cerului
Sărută urmele paşilor de căprioară
Coboară-te Myriam,
Cu mînile; tăişuri întomnate
Cu ochii grei de coşuleţe de viorele.
Asta depăşeşte pretenţia pe care ar fi putut-o
avea autorul, pretinzînd iubitei să se apropie um-
blînd în mîni, pe cînd el, din capul scărilor, să-i
cînte din al său de mătasă flaut, sau chiar din
ocarină de catifea. Dar acest Camil Baltazar e por-
nograf.
Iată:
„Mîinile tale au scîncit melodii stîngace"
(Pag. 17).
Credem că şi cel mai tolerant cititor se va scan-
daliza în faţa acestui vers porcos. Ştim cu toţii că
unii şcolari rău crescuţi, printr-un truc de cea mai

vulgară categorie ajung să evoce cu ajutorul mî~
nelor sunete inomabile reprezentând oribile ono-
matopee. N-am putea spune că cuvîntul *scîncit* n-ar
fi sugestiv. Dar nu putem califica de bun gust, ati-
tudinea poetului care atribuie acestor sunete cali-
tăţi de melodie (fie şi stîngace). Dacă „asta-i mu-
zica ce-i place" nu înţelegem de ce recurge la con-
trafaceri.
înclinaţiunea poetului pentru scabros, culminea-
ză însă în versul:
„Trupul tău îşi susură limpezimile".
Din restul poeziei aflăm că e întuneric şi din
chiar cuprinsul versului reiese că poetul culege im-
presia *auditiv.* Prin urmare limpiditatea elementu-
lui cîntat nu o putea cunoaşte decît pe cale de infor-
maţie (rezultatul unei analize chimice de ex.) sau
dintr-o contemplare anterioară. Oricum, indiscreţi-
unea ne pare odioasă.
Credem că e destul.
Recunoaştem totuşi că muiat în sirop otrăvit,
sau tipărit de-a dreptul pe hîrtie de muşte, volu-
mul domnului Baltazar şi-ar afla un rost pe lume.

UN **TARTUFFE AL ORTODOXIEI: PETRE GARBOVICEANU**

Să nu mi se ţie discursuri funebre, căci sînt sigur că primul înscris va fi ţârcovnicul **de** Gârboviceanu.

Coco Demetrescu (cu limbă de moarte).

Predestinat din leagăn să popularizeze pe Moliere în creştinescul ţinut al Olteniei, „Omul Bisericii" păşeşte în viaţa laică timid şi cu paşi nesiguri, ca elefantul cînd intră în teren mlăştinos, străin de cele lumeşti, absent, serafic, adus de împrejurări prielnice („fără voia mea, fără ştirea mea, domnule"), şef al Partidului Naţional-Liberal din judeţul Mehedinţi.

însuşire omenească nu şi-a găsit nici cînd incarnaţiune mai completă, mai integrală ca făţărnicia, în acest bărbat eminamente dulce. Tot ce-l atinge îţi face impresia că-l atinge pentru prima oară. în faţa vieţii sufletul său e plin de virginităţi. Dacă se uită la gheata sau la tabacherea dumitale, el pare că n-a mai văzut gheată sau tabachere. Dacă~i

atragi atenţia că şi piciorul lui. e înfipt într-un articol similar, plin de nevinovăţie el se miră, ruculînd ca o porumbiţă care-şi cheamă mirele:
•— „Uite domnule şi eu aveam ghete! Nu ştiam, crede-mă, nu ştiam!"
Şi-i exclus să ai cu el o discuţie, fără ca să-ţi declare de la început că e în totul *alăturea de dumneata.* Aşa se face că el reuşeşte să-ţi plaseze la fiecare două vorbe cinci minciuni, cu gîndul la o a şaptea. Dar acest cameleon moral se conformează şi fiziceşte rostului său pe lume făcîndu-şi ochii cînd verzi, cînd căprui, cînd albaştri (cum binevoieşti). Dacă ai avut nenorocirea să pierzi un ochi într-un accident, el te strînge de mînă şi-ţi exprimă regretul că nu e şi el chior; dacă te încrunţi la el îţi surîde galeş; dacă ridici băţul să-l loveşti, el îţi şterge haina şi de pofteşti face tumba; dacă-l înşfaci hotărît de guler şi-l faci pre el porc bătrîn (după cum şi este), el, slugarnic, evocă figura tatălui dumitale, pe care nu 1-a cunoscut şi cu care ţi se înfăţişează ca frate. Iar dacă dispreţul îţi stoarce în faţa-i un surîs indulgent, el se gelatinizează instantaneu tremurător, sau se topeşte de-a dreptul — ca halviţa.
în timp ce destinele neamului se plămădeau în pămînt şi sînge, el păzea hîrca lui Mihai Viteazul, în jalnica peregrinare de-a lungul pravoslavnicei Rusii.
Pentru treaba asta ortodoxă, guvernul care îl însărcinase i-a dat bune parale. Şi astfel, nici aceste sfinte oase înăuntrul cărora a încolţit pentru prima oară ideea unirii n-au fost scutite de bir către domnia sa, domnul Petre Gârboviceanu.

Şi dacă în gospodăria judeţului Mehedinţi, unde seamănă făgăduieli şi reclamă voturi, n-a bătut măcar un cui de care să-şi anine numele, pentru a caracteriza trecerea lui prin Şcoală şi Biserică, vom cita fapte două:

Prin Biserică

Fiind administrator general al Casei Bisericii nu s-a învrednicit să clădească Domnului adăpost în satul său natal, rămas şi acum fără sfînt lăcaş: Aceasta a determinat pe un venerabil prelat să-i răspundă, de altfel cu duhovnicească blîndeţe, cînd căzut la o alegere eparhială, *amenințа* că părăseşte eparhia:

— „Bine faci fiule, că vitreg i-ai fost!"

Prin Şcoală.

Director de Şcoală Normală şi deprins mai mult să ia decât să dea, chiar cînd da din banii Statului (adică totdeauna), pretindea pentru asta recunoştinţă eternă şi personală şi se minuna foarte, cînd nu i se arăta.

Aşa, întîlnind într-o campanie electorală un învăţător care-i fusese cîndva elev, făcînd propagandă pentru alt partid, a început să-i aducă imputări amare, cu vocea lui dulceagă şi timbru-i de milog:

— ,,Bine domnule şi dumneata eşti contra mea? Apoi nu te-am învăţat eu, nu te-am hrănit, nu te-arn îmbrăcat?"

Fostul elev i-a răspuns rece:

— „De îmbrăcat m-ai îmbrăcat, dar iscăleam două costume şi dumneata îmi dădeai numai unul!"
Cu aceste calităţi şi cu binevoitorul concurs a doi morţi, a foarte mulţi răniţi şi a trei mii de arestaţi *ad-hoc,* domnul Petre Gârboviceanu suie din nou dealul Mitropoliei în taximetru, ca ales al judeţului Mehedinţi.
Adulînd pe toţi şi neservind pe nimeni, omul acesta ieşit fără nici un rost din tagma nevăzuţilor, s-a furişat mieros, clandestin, tiptil, tăcut, din treaptă în treaptă şi cînd nu se aştepta nimeni, fără sens şi fără explicaţie, ne-am trezit cu el poponeţ în primele rînduri.
Nu scrie, nu vorbeşte, nu latră, nu împunge. Nici nu rîde, nici nu plînge (se vaită numai!), nici nu cîntă, nici nu bea.
îl duc împrejurările cum duc apele în revărsare o cutie de sardele goală, sau un şoşon prins în drum. Unde, nici el nu ştie şi nici îi pasă. E la suprafaţă: e bine-aşa.
Tantieme, diurnele, lefile şi alte încasări periodice se vor adăugi automat şi de aci înainte, unei averi şi fără asta respectabilă. Omul va fi şi de aci înainte incolor, şters, inexistent.
E însă învingător.
Totuşi nu e nimeni din cei ce nu-l cunosc, care în faţa figurei sale nevinovate de mucenic suferind, să nu exclame cu un accent de sinceră compătimire :
Bietul om!

P.S. — ;L-am văzut *aşa la.* Turnu-Severin în timpul alegerilor. I-am spus: dumneata faci teroare pe judeţ. Te voi face caraghios *pe ţară.*
Ceea ce şi fac.

‚UNU **PASCU" ŞI „VIAŢA 'ROMÂNEASCĂ"**

Unus Petrus est in Roma
Una turris in Cremona
Alma mater Jassiorum
Habet Pascum; Si onoram
Quem ineptum vidit forum.*
Un *projet medieval necunoscut*

Congestionat şi bunduc, Giorge (cu i) Pascu n-a fiinţat în memoria noastră, nicicînd, izolat. Ni-l amintim, într-o fotografie, prizărit printre întemeietorii „Vieţii Româneşti" ca un morcov în-ţr-o jerbă, întrebînd cine e, ni s-a răspuns: *„unu Pascu".* Neştiindu-l scriitor, nedumerirea ne-a fost luminată: „Un bun *elev* al d-lui Philippide".

Adolescenţa noastră entuziastă împrumuta ceva din prestigiul celqr ce-o înconjoară, acestei anexe, aşezînd-o în ierarhia valorilor^ cam ca pe o notulă marginală într-un op copios.

L-am văzut mai tîrziu pe Giorge Pascu pe sţra-

* Despre acesta în unul din volumele viitoare (cînd i-o venii rîndul).

da Română, evoluînd circular în jurul domnului Ibrăileanu, cu salturi zglobii, ca un „fox-terier".
Contactul personal cu d-sa nu ne aminteşte displăcut decît un detaliu: darea mînei (numitul transpiră cleios), încolo, nimic de zis. îl ştiam definitiv şi inofensiv specializat în filologie.
N-aveau să ne supere nici încercările d-sale în publicistica zilnică: nu-l citeam.
Recent, 1-am întîlnit pe stradă, agitîndu-şi indexul cu frenezie şi recomandînd cunoscuţilor, din mers: „Aurora! Aurora!" — Publicase un articol.
Nu împărtăşeam de loc hazul trecătorilor. Ne-a fost totdeauna milă de ameninţaţi. De aceea, ne-am interesat chiar binevoitor de Giorge Pascu propunînd unui amic al său — medic — să-i recomande puncţie lombară (analiza sîngelui dă loc la erori) pentru ca în cazul prezumat de noi *afirmativ,* să recurgă la măsuri urgente. Amicul d-sale însă ne-a întâmpinat zîmbind: „Nu-i domnule ce crezi, *aşa* a *fost totdeauna".*
în faţa acestei revelaţii neaşteptate, nu ezităm să-l denunţăm publicului şi Universităţii unde e ceva, pentru infamii şi pornografie — fără remuşcări. Că în paginile unei voluminoase publicaţii humoristice locale, Giorge Pascu se supără pe toată lumea — îl priveşte.
Că Giorge Pascu se avîntă imprudent în afară de specialitatea lui obscură, ca un culbec ieşit din crusta calcaroasă — înţelegem.
Cînd Giorge Pascu scrie: „Proiectul *meu era superior* proiectului Guşti"; cînd Giorge Pascu se îngîmfă: „Profesorul Guşti mă linguşea *pe mine* Giorge Pascu" — pe-atunci ajutor de bibliotecar

într-o bibliotecă în stare născîndă; cînd Grigore Pascu traduce dintr-o revistă *italiană* un pasagiu dintr-o recenzie, din care aflăm că Giorge Pascu cercetează cele mai vechi documente *româneşti* şi cînd Giorge Pascu iscăleşte impudic această recenzie Giorge Pascu, avem motive să afirmăm că Giorge Pascu se află în plin delir de auto-admiraţie. E firesc deci ca Giorge Pascu să caute aiurea o popularitate pe care filologia, atît de puţin urmărită la noi nu i-o putea da, plocon. Polemică în această ştiinţă în care, din generaţia d-sale, Giorge Pascu, e unic, necontrolat şi ignorat specialist, nu ar putea angaja decît cu învăţatul profesor A. Philippide. Socotim că nu cutează, cu toate că şi domnul Philippide 1-a proteguit.

Am fi privit cu indulgenţă insultele aduse revistei „Viaţa Românească" în a cărei redacţie Giorge Pascu a figurat cîndva ca „pique-assiete" (pe româneşte, *linge blide).*

Am fi trecut cu vederea şi obrăzniciile relative la domnul Paul Zarifopol, scriitor primit cu cinste în marile reviste străine. Cititorul îl va fi urmărit, erudit şi substanţial în „Viaţa Românească", sarcastic şi vioi alături de domnul Arghezi în „Cronica", totdeauna interesant. De altfel, Giorge Pascu nu izbuteşte decît să *comenteze* (cu citate) greşelile de tipar (o veche duşmănie cu şeful corector al „Vieţii Româneşti").

îl înlăturăm din discuţia literară ca pe-o muscă inoportun căzută în cafea. Dar, acest Giorge Pascu, scrie porcării, a cărora drepturi şi răspunderi de *autor* îi revin de plin drept (tot el a scos la iveală, din fîntîna nesecată a comorilor neamului, ci-

„Am o raţă tîrţă-pîrţă, şi-un răţoi tîrţoi-
militurâ:
pîrţoi").
El se antrenează, în pomenita publicaţie ieşeană, ce are subtitlu: „organ al societăţii istorice şi filologice" să stupească pestilenţial o mînă ce i s-a întins protectoare, pe cînd se repezea s-o pupe cit smerenie.
Giorge Paşcu batjocoreşte *persoana* d-lui Ibrăileanu, dînd la iveală simţăminte care mocneau demult în el, împurpurîndu-i învelişul slăninos, şi fără de asta obscen evocator. Gestul acesta faţă de un protector a cărui exagerată modestie nu-i explicabilă decît prin aceea că se menţine cu seninătate deasupra curentelor de subsol, conţine toată josnicia slugoiului care tăcea mijlocind bacşiş, pentru a da în vileag vecinilor, imediat ce-i dat afară, că stăpîna avea amant.
Creionul fetid insalivat al Pascului ridicat să împungă a ricoşat rizibil şi neputincios să vatăme altfel, a fecundat ciuperci otrăvite, pe care le exhibă ca flori de stil, în buchet inconştient.
Lăsînd mijlociile la o parte, domnul Ibrăileanu e *acuzat* că se mai numeşte Garabet şi că ar fi mi-r lionar.
Urmînd imboldul irezistibil al vocaţiunii lui de chelner, accidental poliglot, filologul prezintă cu zîmbet tîmpit adiţiunea sumelor încasate de d-nuî Ibrăileanu de la „Viaţa Românească", încărcînd notele şi batjocorind o exemplară cinste, de nimeni bănuită.
Aceasta e o mică infamie numai. I-am fi preferat o calomnie bine ticluită şi scrisă cu talent.

Neglijent cum îl ştim, d-l Ibrăileanu va fi mulţumit, desigur, că datorită vigilenţei unui „fost amic" cunoaşte situaţia exactă a unor socoteli, pe care, probabil, le ignoră. Giorge Pascu nu ignoră însă că d-l Ibrăileanu e un om sărac şi nici că în administrarea revistei a pus bani din buzunar, pe care i-a pierdut.

Ţîşnit din ghete ca un mormoloc din praştie, Giorge Pascu s-ar fi lipit ridicol de firmament, ca un muc de ţigară în tavan, dacă nu întîlnea rezistenţa neprevăzută a pălăriei care 1-a receptat, uluit. Plantă zguduită de vînturi înăbuşitor insalubre, Giorge Pascu are comun cu animalul şira spinării, cu varietatea om, cravata. Trece printre noi străin şi monstruos, ca. o balenă între peşti.

Pentru slugărnicie, pentru necuviinţă, pentru întrebuinţarea interesată şi abuzivă a titlului de colaborator al „Vieţii Româneşti", pentru trădare de prietenie, pentru crimă săvîrşită şi neizbutită împotriva binefăcătorului, propunem ca Giorge Pascu să fie ucis, sau cel puţin împiedicat să se reproducă, prin cunoscuta metodă preconizată de d-l profesor Guşti, pentru delincvenţii înnăscuţi şi cretini incurabili.

IAR GIORGE PASCU? .. .*

N-am auzit berbec să fredoneze din Aida, nici rîmă să latre şi să se dea la om, dar 1-ani văzut pe Giorge Pascu profesor universitar. Ceea ce lipseşte circului Klutzki şi celor mai vestite menajerii, Universitatea din Iaşi, are. Toată lumea ştie cum se poate obţine un cîne-lup. Dar cine şi-ar putea închipui că luînd un dovleac şi cioplindu-i ochi de broască, nas de morun şi urechi clăpăug,-., dacă în loc să-l pui într-un vîrf de băţ ca să-l faci felinar, îl aşezi între umeri şi-i zici Giorge Pascu, se poate să obţii un filolog? Iată, s-a putut. Şi pentru întîia oară de la facerea lumei apare pe scoarţa planetei omul cucurbitaceu. Nu e deci de mirare că el cugetă buruienos şi vorbeşte cu sîmburi. Din conţinutul gelatinos al craniului său vegetal, cuvintele se desprind anevoie şi odată libere, o iau razna şi brusc în viteză maximă, ca o garnitură de vagoane scăpată la vale, după ce toate frînele s-au rupt. Gesticulaţia lui disperată şi în contradicţie cu ceea ce spune, e o dovadă că vorbirea îi produce dureri fi-

* Pentru conţinutul acestui articol, semnatarul a fost dat în judecată şi achitat.

zice şi că mecanismul ei dezlănţuit funcţionează independent şi scapă oricărui control. De altfel scopul vorbirii lui trebuie căutat exclusiv în ea însăşi, Giorge Pascu vorbind numai pentru a nu uita să vorbească. Exerciţiile lui de dicţiune amintesc acele motoare hodorogite care dacă sînt oprite, nu mai pornesc niciodată, împiedicat să vorbească două minute, Giorge Pascu ar rămîne mut pe viaţă. De aceea el nu poate fi făcut răspunzător de tot ceea ce spune. Sînt totuşi manifestări verbale care trădează în umanitatea lui relativă sentimente bestiale, pentru a căror ferocitate el trebuie luat de guler şi scuturat puţin.

Animalele cele mai crude păstrează acelui ce le dă mîncare şi le îngrijeşte la boală un ataşament pe care numai turba îl poate anula.

Raporturile dintre d-l G. Ibrăileanu şi dobitoc n-au fost şi nici nu puteau fi altele.

Totuşi, într-un recent consiliu de facultate inenarabila mascara, şi-a dat cu ideea că d-l Ibrăileanu să fie prematur pensionat, pentru că sănătatea nu i-a permis cîtva timp să ţie curs. Pe firmamentul redus al închipuirii lui tenebroase, Giorge Pascu a dezlănţuit un fulger de pîslă, voind să prăvale o stîncă adevărată. A pîrîit puţin dovleacul şi nu s-a mai întîmplat nimic, fireşte. Dar nu efectele acestei măgării ne interesează, ci intenţia şi necuviinţa nemernicului. Spectatorului neinformat îi va apare desigur firească aversiunea Pascului faţă de d-l Ibrăileanu, dat fiind numărul de trepte care pe scara zoologică separă aceste două fiinţe. Dar puţini sînt aceia care ştiu că d-l Ibrăileanu a venit nit odată cu braţul cu fîn în ieslea animalului şi i-a

dat lui să pască şi 1-a îngrijit pre el la boală şi 1-a ocrotit. Nu 1-am auzit niciodată pe d. Ibrăileanu vorbind altfel despre Giorge Pascu, decît cu o înţelegătoare indulgenţă, pe cînd incorigibilul derbedeu, îl calomnia pînă şi în faţa camarazilor săi de la oficiu.

Dacă nenumăratele servicii pe care cu toate acestea d-l Ibrăileanu i le-a făcut din milă o viaţă întreagă, au rămas în majoritatea lor necunoscute, aceasta se datoreşte numai discreţiei proverbiale care e o a doua natură a acestui distins exemplar uman. Dar dacă acele care nu s-au putut ascunde, s-ar şti, care e omul de omenie care nu s-ar scîrbi peste măsură şi s-ar putea abţine să recapituleze:

Cînd în toiul cumplitei ierni din 1917, în urma urîtelor tale purtări, rectoratul hotărîse să te dea afară din direcţia bibliotecii, ai uitat că numai în urma intervenţiilor domnului Ibrăileanu n-ai fost aruncat în stradă, haimana?

Cînd în Urma infamiilor debitate pe seama profesorului Ilie Bărbulescu, care şi el te-a ospătat şi proteguit, acesta a vrut să te ia, după cum şi meritai, la palme, ai uitat că te-ai agăţat ca un netrebnic de pulpana d-lui Ibrăileanu şi că numai aşa ai scăpat de bătaie, păcătosule?

Cînd ai fost surprins scriind porcării în condica de prezenţă la adresa colegilor, şi un alt profesor a voit să-ţi aplice aceiaşi sancţiune, ai uitat că tot sub redingota d-lui Ibrăileanu ţi-ai găsit salvarea, ticălosule?

Cînd la rîndul lui, Demostene Botez, s-a văzut silit să te bată, ai uitat că tot d-l Ibrăileanu te-a scăpat,. mişelule?'

Cînd eu însumi, de faţă cu profesorul Marinescu, ţi-am făgăduit în Piaţa Unirii palme, dacă continui să mai vorbeşti despre noi cu servitorii „Vieţii Româneşti", nu ştiai că tot domnul Ibrăileanu m-a oprit să ţi le dau, măgarule*.
Cînd simplă eroare de tipar a „Vieţii Româneşti", rîvneai la catedra care din nenorocire ţi s-a dat, ai uitat că la vederea d-lui Ibrăileanu te gudurai ca o javră, lichea, alergînd după el cu pălăria în mînă, pe străzi, slugoiule?
Aceste toate i s-ar cuveni spuse „coram populo" lui Giorge Pascu dacă acest Giorge Pascu ar avea obraz. Dar eu care ştiu că nici dojana, nici ocara, nici justiţia în faţa căreia a fost tradus în mai multe rînduri, nici bătaia care i-a fost aplicată metodic, nu-l pot îndrepta, în faţa nesimţirii lui celei dobitoceşti mă întreb descurajat: „Pascule, cretinule, ce trebuie să se mai întîmple, pentru a te fixa odată definitiv, în obscuritatea ta glodoasă?"
* De-atunci i le-am şi dat, fiind încă în curs de judecată cu fenomenul. Fără de acest amănunt, poate îl uitam.

CA SĂ TERMINĂM CU **GIORGE** PASCU

Pentru acei care îi cunosc compoziţia chimică, Giorge Pascu nu mai e un mister. El nu e om, după cum nu e bicicletă sau pyramidon. Substanţa din care e alcătuit avînd proprietăţi hiper-mimetice, el. poate fi orice. Ţinut în apă el prinde, după împrejurări crustă sau aripioare, devenind rac, broască sau ştiucă. în prundiş el se preface în pietricică, pe care drumeţul superstiţios o poate ţine în gură ca să nu-i apară stafii, sau să capete ca Demostene dicţiune, iar cel practic o poate întrebuinţa ca scăpărătoare (singura formă în care Giorge Pascu e scăpărător), în sertarul bărbierului, el devine brici, la stînă, oaie sau măgar, în colivie papagal, între filolog şi papagal sînt legături indisolubile, în faza lui actuală Giorge Pascu e filolog. E interesant ca cititorul să afle cum se prezintă el ca atare. Giorge Pascu nu scrie: eu sînt filolog. Nici măcar: eu îs filolog. El scrie: eu-s filolog. Şi fiindcă *el-i* filolog, îi vom arăta de unde vine al său, pînă acum, pentru el, inexplicabil nume. Investigaţiile noastre în această direcţie, ne-au dus la concluzia *că-u* final e de pri-

sos. Ar trebui: Giorge (se subînţelege *eu), Pasc. Pasc,* de la a *pasce-pascere.* Verb act. conj. III Indic, prez. Pers. I singular a III-a plural. *(Eu pasc, ei pasc).*
Cazul e o curioasă derogare de la teoria originii speciilor, în adevăr:
Omul se trage din maimuţă. Giorge Pascu, pentru a confirma regula, a creat excepţia, trăgîndu-se din rumegător.
Cîteva secole tenebroase a continuat să ragă. Schimbînd forma brusc şi fără tranziţie (am arătat mai sus că asta e o însuşire particulară lui), cînd a fost întrebat de primul biped cuvîntător cu care a luat contact: *ce mai faci?* — el a răspuns în chip firesc: pasc. Cum în vechea ortografie se scria cu *u* scurt, i s-a spus imediat Pascu, sau chiar Pasculu. Nu se ştie de ce ţine el să păstreze pe *u* scurt.
Actualmente, Giorge Pascu umblă cu uşurinţă pe picioarele de dinapoi (parcă aşa ar fi umblat de cînd lumea) şi în această poziţie extravagantă suie scările Facultăţii de Litere, unde ţine curs de filologie. Se hrăneşte cu iarbă, lăcuste, rîme, gîndaci şi (vorba cronicarului), alte păsări. Toate evenimentele acestei vieţi îi apar ciudate şi în formă de •cimilituri. De aceea a şi scris despre. Ţinînd seamă de plus-quam-cameleonismul insului său, o minte imaginativă i-ar putea pregăti un sfîrşit fabulos. Ţinut în pămînt pînă la glezne şi stropi zilnic, el ar prinde rădăcini şi s-ar ramifica. Cînd frunzele ar ajunge în dreptul nodului ombilical, el ar putea fi tăiat de acolo (ca pruncii), şi restul pus în cireada. Jumătatea preschimbată în malac, ar putea fi legată de jumătatea transubstanţială în plantă. Mul-

ţumită acestei ingenioase procedări, Giorge Pascu ar atinge neatinsa culme, să se auto-consume. Cînd cei doi şerpi din poveste se întîlnesc şi se mănîncă unul pe altul, anecdota zice că nu mai rămîne nimic. Din Giorge Pascu, bivolul ar supravieţui totuşi. Noi însă, din momentul de faţă îl socotim mort. De aceea i-am şi redactat următorul proiect de

EPITAF

Aici zace (odihneşte, sau repauzează), Giorge Pascu, filolog, mort subit de apoplexie, citind pe Al. O. Teodoreanu, *tocmai cînd acesta îl iertase.*

GIORGE PASCU REDIVIVUS

Titlul acesta se cere grabnic lămurit. Cititorul din Capitală şi din restul ţării (cu excepţia Iaşilor), e îndreptăţit să-mi opuie o firească întîmpinare: „cum să reînvie Giorge Pascu, domnule, din moment ce pentru mine, Giorge Pascu, niciodată n-a existat?" De fapt, eu însumi sînt surprins că,, dintr-o a mea neglijenţă, pe care sincer mi-o reproşez, din rubricile umoristice ale cotidienelor ieşene, unde-l localizasem ca pe-un buboi, ne-am trezit deodată cu prezenţa insolită a zevzecului meu client, în coloanele ziarelor din Capitală.

Lucrul e de mirare, cum de mirare ar fi ca. Magnificenţius sau Virgilică, personagiile similare din Bucureşti, cu reputaţia circumcisă însă, în loc de Universitate, a unuia la Mărcuţa, a celuilalt la cafeneaua Capsa, să-şi cîştige, peste noapte, o popularitate subită în urbea mea natală. Compus exclusiv din infra-uman şi ultra ridicol, apoplecticul deţinător al, prin aceasta, veselei catedre de filologie *de* pe *lingă* Facultatea de Litere din Iaşi, părea a fi definitiv resemnat ca prezenţa lui inenarabilă să nu depăşească raza municipiului, a cărui paupertate

notorie o remedia întrucîtva, mărindu-i importanţa geografică, printr-un obiect de curiozitate în plus. Orice sentimente i-am nutri şi oricît am dori să-1 diminuăm, trebuie să recunoaştem că de la moartea elefantului circului Sidoli, Giorge Pascu constituie fenomenul cel mai, ca să zic aşa, fenomenal, al regiunii. El prezintă desigur un element de atracţie pentru excursionişti, *un* motiv de tonică bună dispoziţie pentru localnici, un excelent subiect de articole pentru subsemnatul, în fine un *număr.* Cunosc cazul unui vizitator din Ardeal, care cu toate că de-abia mai avea bani de drum, n-a vrut să părăsească laşul, unde venise pentru afaceri, înainte de a vedea Turnul Golia şi pe Giorge Pascu. Onestitatea mă obligă să recunosc, că am contribuit la aceasta şi nu odată mi-a fost semnalat de copii pe stradă sau de vecini în sălile de spectacol şi alte localuri publice: „Uite Pascu! Unde-i Pascu? Ăsta-i Pascu? Ha! ha! ha!" în faţa acestor entuziaste manifestări, vanitatea mea de scriitor era pusă la grea încercare. Căci (trebuie să fac această confesiune), m-am deprins întru atît să văd în Giorge Pascu o creaţiune a mea, încît de cîte ori un confrate îi pronunţă numele, aveam impresia că mă plagiază, iar probele existenţei reale a personajului sfîrşiseră prin a-mi provoca ameţeli. Faptele, riguros exacte, atribuite de mine Pascului în presa ieşeană păreau atît de neverosimile, încît publicul (bon enfant!), le punea sistematic în seama imaginaţiei mele de gazetar, în pană de informaţii. Sugestionat de această erezie colectivă, am ajuns să cred eu însumi că Giorge Pascu e o ficţiune. Ca să nu lungesc subiectul îl ucisesem, redactîndu-i şi un epi-

taf, pe care nu rămânea decît să-l traduc în latineşte, pentru a pune în urmă să-l sape în, piatră. De aceea, cînd am citit în ziare că Giorge Pascu, tulburînd planul armonic al arhitecturii mele literare, se încăpăţînează într-o existenţă de-aci înainte inutilă, şarjînd efectele cu trivialităţi bufone şi continuînd porceşte o activitate pe care economia compoziţiei mele cu tîlc proporţionată o reclama imperios finită, am încercat senzaţia stranie pe care aş resimţi-o dacă cineva mi-ar spune că un colonel care nu există decît într-o nuvelă a mea, a fost avansat general şi trimis în Basarabia, sau dacă domnul Mihalache Dragomirescu (ar avea haz ca ăsta să *existe),* mi-ar cere personal socoteala de cele de mine, despre el, scrise. Revenit în realitate, prin însăşi fapta lui necugetată (uite, ăsta-i pleonasm), Giorge Pascu se cuvine energic, cum se zice pus la punct, în bun părinte, mă simt dator să intervin. Fizicamente, 1-am descris aiurea. Nu revin. E destul să menţionez în treacăt, că în vitrina unui librar, fiind expuse mai multe caricaturi şi fotografia Pasculuí, publicul a opinat că cea mai bună caricatură e a lui Giorge Pascu. Intelectualmente, el face parte din tagma etern majoritară a *incultivabililor.* A scăpat în cultură ca un cîine turbat între cristaluri şi porţelane. Spre ruşinea tîrgului şi pacostea Universităţii e profesor. S-a suit pe catedră, fiindcă a fost lăsat să se suie. Asta nu-i vina lui. Nu invent nimic reproducînd (fidel!), ceva din ceea ce face acolo acest.tehui reprezentant al ţigăni ei blonde:

GIORGE PASCU
Şi după cum ştiţi din les *„Fpmmes savantes"*
ale lui *Cornelie* ...
UN STUDENT MUCALIT
Nu *Corneille, Racine,* domnule profesor.
GIORGE PASCU
Racine, da, un lapsus.
. STUDENTUL
:. Am greşit, vroiam să zic *Moliere.*
GIORGE PASCU
Aşa-i, domnule, Moliere.
Eu cred că numai timiditatea i-a inspirat studentului soluţia adevărului. Un temerar se oprea, fără primejdie la Dante sau Cervantes. Nul în literatură şi bîlbîit în cugetare, activitatea ştiinţifică a Pascului se reduce la culegerea de cimilituri pornografice, din gura poporului şi la consemnarea acestei particularităţi în notule marginale iscălite Giorge Pascu (aportul propriu), ca şi cum după ce ai tras cu băţul în baltă făcînd să sară stropi în văzul lumii, mai e nevoie să explici că ai dat cu băţul şi că au sărit stropi.
în prezent, Giorge Pascu e unicamente preocupat cu pronunţarea lui â din *i* (î), cu limba în cerul gurii, la antropofagi.
Deprins din şcoală să scrie pe pereţi, Giorge Pascu aduce şi în Facultatea de Litere aceste apu-

caturi de derbedeu, însemnînd în condica de prezenţă, în dreptul colegilor cu care se află în permanent conflict, *idiot, cârn,* sau *chior.* Prins asupra faptului Giorge Pascu a mîncat în mai multe rînduri palme, ceea ce 1-a potolit temporar, dat fiind că singură corecţiunea fizică s-a dovedit eficace în soluţionarea cazului, readucînd energumenul la rostul lui hilar. Ea i-a fost aplicată însă întîmplător şi fără metodă, de aceea efectul nu s-a produs complet încă. Cînd de exemplu profesorul Ilie Bărbulescu a cercat să-l lovească, Giorge Pascu s-a refugiat sub redingota d-lui Ibrăileanu care 1-a salvat. Convins că d. Ibrăileanu *nu bate,* Giorge Pascu s-a grăbit să-l insulte, peste cîteva zile chiar, în paginile imunde ale unei obscure publicaţii pe care o conduce. Tînăr şi ager, profesorul Şerban, căruia Giorge Pascu i-a făcut nenumărate şi neînchipuite măgării, era desigur indicat să-l sancţioneze mai simţitor, dar 1-a scăpat. Căci, de-abia apucase să-i aplice o biată palmă în strada Lăpuşneanu; cînd să-l mustre cu a doua, Giorge Pascu era în Piaţa Unirii (cîteva sute de metri), ascuns în mulţimea trecătorilor pe care-i implora să-l apere. Ajutat cum se vede de noroc, iar de către unii colegi tratat cu aceeaşi inexplicabilă bunăvoinţă cu care 1-a tratat şi justiţia, cînd pe bună dreptate, a fost dus în faţa ei pentru infracţiuni diverse (cum au unii medic cu luna, Pascu are penalist), Giorge Pascu nu se mulţumeşte cu diurnele ce-i reveneau de plin drept ca examinator într-o comisiune din Bucureşti, el dublează ad-hoc preţul şi fără de asta scandalos al ineptelor sale lucrări, obligînd candidaţii să le cumpere, achitîndu-i totodată şi abona-

mentul la o mizerie de revistă, pe care o scoate el la Iaşi. Acei ce n-au achitat birul au căzut la examen. Un profesor mi-a mărturisit indignat, că acei cari 1-au achitat, cunoşteau întrebările dinainte. Că un asemenea examen trebuie casat, nu mai rămîne vorbă. Dar haimanaua de Giorge Pascu mai poate cu asemenea aureolă, să deţie locul pe care îl ocupă? Soluţie, nu• văd decît una: supunerea numitului unui amănunţit examen anatomic.

i Sîht convins că nu e un (cum eronat s-au pronunţat anumiţi naturalişti), antropoid. Exemplar unic 'al faunei terestre el trebuie aşezat pe scara zoologică între *oustiti-ul* 'suferind de elefantiazis şi veveriţă, sau poate bursuc. Nu mă îndoiesc că anomaliile organice pe care cu siguranţă le prezintă, vor adeveri în totul bănuielile mele. Deci, nu la puşcărie, cum vor unii, nici la balamuc, cum ar dori alţii, ci la *menagerie.*

VESELA **SPOVEDANIE**

Iată ce mi-a povestit într-o seară, la un pahar de vin, un fost camarad de arme:

Jalnicul armistiţiu fusese semnat în împrejurările ştiute.

Misiunea germană, sub comanda trufaşului general Brandenstein pogorîse asupra îndoliatei Cetăţi de Scaun a laşilor, ca un stol de corbi. Peste defecţiunea ruşilor înebuniţi de alcool: şi duhul otrăvitor al răzvrătirii, peste lipsurile şi mizeriile de tot felul, marasmul şi descurajarea veniseră ca o ultimă lovitură a destinului să ne încovoaie grumazii, răpunînd şi cele din urmă nădejdi.

întovărăşeam un prieten, în altădată liniştitul cartier al Tătăraşilor, turburat acum de chiotele răguşite-ale ostaşilor împărăteşti, Păşeam abătuţi prin zăpada moale şi. fără să schimbăm o vorbă ne-am strîns mîna, despărţindu-ne în poartă. Purtam încă uniforma regimentului 24 artilerie şi De cît îmi era cu putinţă ocoleam străzile principale, pent.ru a nu fi silit să salut ofiţerii nemţi. Fulgi mari cădeau molcom pe acoperişurile joase. Cotind pe-o ulicioară pustie, zăresc în pragul bisericii un

preot înalt, pregătindu-se să intre. Nu ştiu ce-mi vine şi mă iau după el. Un impuls ancestral, nevoia de-a auzi o vorbă de încurajare, cine ştie?
îmi zice:
— Ce doreşti, fiule!
— Să mă spovedesc, părinte. Caut ispăşirea păcatelor şi duhovnicească sfinţiei tale binecuvîntare.
— Ai ucis?
— Da!
— Rău!
- ••:. :-r- Nemţi? . ••"
— Nemţi!
• '. •••'+!-• Bine!
—• îţi place teatru?
•—. Da!
— Bine! Dar *Moartea lui Mihai Viteazul?*
.′ — Nu!
.V — Rău! Crezi în Dumnezeu?
-.- i — Da!
— Bine!
— Dar în N. lorga?
— Nu!
[i;: — Rău!... Şi de ce nu crezi în N. lorga!
: [~- E zălud părinte, e sărit!
— Ieşi afară, măgarule! Am să te reclam la marele cartier general! Am să te chem la Curtea Marţială! Vei fi împuşcat ca un cîine! E o ruşine să mai porţi uniforma! La zid, la zid!
. Credeam că a înebunit popa. O şterg, Dascălul se ia după mine:
b. — Bine, domnule locotenent, cum îţi veni?
—- Dar ce-am făcut?

— Ăsta nu e popă, domnule.
— Cum?
— Ăsta e domnul profesor Iorga. S-a îmbrăcat aşa de frica nemţilor.
Camaradul meu surîdea nostimei amintiri:
— Şi cine crezi că făcea pe dascălul?
— Făgeţel?
— Ai ghicit!

DIN „HRONICUL MĂSCĂRICIULUI VĂLĂTUC"

— Anul 2001, luna Octombrie, ziua 16 —

— Introducere —

Vălătuc măscăriciul ar fi trăit, pare-se, în prima jumătate a veacului XX sub glorioasa domnie a marelui voievod Ferdinand I de Hohenzolern-Siegmaringen, .făuritorul României Mari şi cel dinţii al ei Rege. A lăsat în urmă-i o seamă de scripte şi hrisoave, găsite acum două decenii de zelosul cercetător şi om de carte Epaminonda Gongopolos, în podul castelului de la Ciucea, într-o valiză uzată, pe care stăruiau încă iniţialele Al. O. T.
întorsătura frazei, greşelile evident voite de acord, şi mai ales unele cuvinte de care se slujeşte prea des, nu corespund întru nimic nici epocii în care a trăit măscăriciul, nici acelora în care căuta să-şi aşeze unele povestiri. De altfel nu mai rărnîne umbră de îndoială, că semnătura aceasta e un pseudonim.

Caracterul lui e amplu confirmat de întreaga

operă, care abundă în ghiduşii şi zeflemele, ceea ce dovedeşte că autorul ei nu dispreţuia pamfletul şi farsa, folosindu-le ades cu destulă îndemînare. Anacronismele ţipătoare, presărate printre cuvinte şi locuţiuni uzuale din leatul în care scria, îi trădează suficient intenţia de a păcăli posteritatea. Dar a conchide de aci, că măscăriciul ar fi fost un vulgar mistificator de documente şi un scrib ignar, e desigur hazardat, mai'ales că avem probe certe că el cunoştea binişor vechile pravili, aşa că nici scăpare din vedere, nici eroare din parte-i nu poale'f i. De altfel hipoteza (repetăm: eronată, şi adăugim: absurdă) a falsificării, nu rezistă unei critici serioase şi nu a fost susţinută decât de un singur contimporan al măscăriciului — unul N. lorga* (Nastase, Nistor, Nicoară sau Nastratin?) cu al căruia portret măscăriciul îşi începe hrisovul. Numitul (istoric? medic? economist?), se zice că ar fi aşezat un pretins document (fantezist) al măscăriciului în veacul al XVII-lea, punînd prea multă gravitate, în interpretarea unui text de natură

" Sub semnătura N. lorga întîlnim publicaţii foarte variate:
" scrieri agricole, piese de teatru, colecţii de articolaşe politice, poezii, botanică pentru cursuri serale de adulţi, economie politicăt, sfaturi pentru -gospodine, educaţie fizică pentru limfatici, întreţinerea părului în stare de curăţenie fără apă şi săpun, colecţie de anecdote picante despre junii turci, etc. etc. Nu e încă bine stabilit dacă autorul e una si aceiaşi persoană. Se ştie însă că. acesta (dacă e acelaşi) sau unul din aceştia (dacă vor fi fost mai mulţi) s-a ocupat cu studiul istoriei, care fiind pe atunci în faşă i-a deschis ca încurajare porţile Academiei, atrăgînrlu-i totodată multă laudă şi onoi'uri din partea comtimporanilor. De altfel, Ştiinţa nu are a se ocupa de cazul acesta,' deoarece nici una din scrierile semnate cu numele menţionat nu prezintă o importanţă deosebită.. Extras din „Marea Enciclopedie Română."

uşoară*. Se pare că întâmplarea a făcut hazul societăţii cultivate de pe-atunci, mai ales că măscăriciul n-a pierdut prilejul s-o speculeze în comic, arătînd că păcatul bietului N. lorga nu e nou şi că franţujii cu multă vreme înainte au denumit generic procedeul, prin cunoscuta zicală: *„Couper dans la pomade".*

Se vede din portretul ce urmează, că măscăriciul e parţial şi perfid, întrucît faptele atribuite acelui N. lorga (de ex. Aşa zisa lui pretenţie de a fi afecţionat mai mult pe principele moştenitor decît regescul lui părinte însuşi, descifrarea inscripţiilor de la Curtea de Argeş, scrierea operelor dramatice în tren etc.) par cu totul neverosimile. Tendinţa aceasta de şarjă şi satiră, care nu se dezminte o clipă, poate fi un motiv de atracţie în plus pentru cititorul profan, în ochii cercetătorului obiectiv însă ea nu e mai puţin, o scădere care se răsfrînge asupra întregii lucrări. Cu toate acestea, imparţialitatea ne obligă să atragem atenţia cititorului, că o întreagă serie de documente, păstrate la Academie, îi stă la dispoziţie pentru a dovedi că animozitatea dintre măscărici şi cel vizat e cu mult anterioară fragmentului pe care îl publicăm.

Recent, domnul profesor doctor D. R. loaniţescu, a descoperit o scrisoare a măscăriciului către poetul Octavian Goga, datată Ilovăţ, 15 lanuar 1926. Pasagiul următor din acea scrisoare vine întreg în sprijinul afirmaţiilor noastre:

* „Neobositul Kostakelu." Vezi colecţia revistei „Viaţa Românească", din veacul trecut.

... Deci, iubite domnule Goga, nici un fel de ură personală în contra domniei sale domnului N. lorga. Toţi colegii mei sînt martori că, de pe băncile şcolii încă, păstrez o violentă aversiune pentru *această categorie de intelectuali.* Ea nu poate germina decît în fazele primare ale civilizaţiilor născînde. în ţările cu tradiţii culturale mai vechi, asemenea cazuri nu sînt posibile. Ce efect ar fi avut de pildă în Franţa un atac sau chiar o campanie vehementă a lui Edmond Rostand în contra motorului inventat de-un Durând sau Dupont oarecare? Ar fi provocat desigur dezaprobare şi cel mult surîsuri ironice pînă şi-n rîndurile propriilor lui admiratori, *în România însă nu se breveta motorul!* Căci la noi e suficient ca d-l N. lorga să spună ministrului de Instrucţie că d-l Ionescu sau Popescu nu ştie să cînte din vioară, pentru ca nenorocitului să i se refuze catedra la Conservator, sau să scrie un singur articol în *Neamul Românesc* pentru ca nici birtaşii sa nu-l accepte capelmaistru. .De aceea..."
Dar să dăm cuvîntul măscăriciului:

ÎNSEMNĂRI
DESPRE N. IORGA

Fragment incomplect dintr'un document prizărit în Hornicul Măscăriciului Vălătuc.

.
. . . *(indescifrabil)* .,,'.', . jucînd Harnlet în costum de biciclist .... *(indescifrabil)* . . ..

şi era acest N.* Iorga om învăţat telmiz, burduf, cunoscător a multe limbi ca: turceşte (cel mai bine), frînceşte, româneşte (mai puţin), elineşte, nemţeşte şi încă într-un fel, tot nemţeşte, dar nu tocmai, ce-o vorbesc tot Nemţii, dar nu toţi, ci numai o parte, spre Miază-Noapte, lingă o apă. Ştia pînă şi limba kitailor (chinezeşte) *şi în* multe era chiar kitai (Chinez).

La trup lung şi umbra lui pe zid precum o mătură de Ţarigrad cu josul în susu, avîncl el barbă, măcar că unii au scris (neadevărat), că glas şi chip de fecioară avea, care 1-am văzut io, cu ochii mei că avea barbă. Ci fără barbă şi subţire-n glas era altul, ce-au fost capuchihaie şi Logofăt al-trebilor din afară. Iară pe acela ştim bine că îl chema Nicolae Titulescu şi nicidecum N. Iorga. Ci de Iorga numai atît nu ştim pre N.

Mulţi s-au pripit a zicere de N. Iorga că-i mare, nu^se ştie bine de ce: au că era lung (în bătaie de gioc), au pentru mintea lui (ca proştii). La umblet umbla încovoiet, anume cu umărul stîng în spre Sud-West* şi călca asemeni unui cocostîrc cu aripile tăiate, fugărit de copoi, caraghios, împleticindu-se .... *(indescifrabil)* . . . .şi fără ruşine, în faţa cucoanelor, vorbea măscări .... *(indescifrabil)*.....şi numaicătînd că-i orn bătrîn şi nu se cade . . . . *(indescifrabil)* . . . dar s-o înapoiat de la Beci (Wiana), mofluz, că ni-

* Năstase, Nistor, Nicoară sau Nastratin?

** Expresie inexistentă pe vremea cînd se scria astfel, recunoaşte măscăriciul într-o notulă marginală, adresîndu-se lui N. Iorga cu vorbele: asta *am pus-o aşa, de la-mine, ca să te irit.*

mic nu i-au putut face Woronof . . . . *(indescifrabil]* .... dar iar mă 'ntorc şi zic: de nebun n-o fi nebun, dar nici în toate minţile nu-i . , . *(indescifrabil)* . . . . şi ei să-i taie barba nu altceva şi 1-au huiduit şi 1-au fugărit pre uliţa mare cu batjocuri şi ocări .... şi fluierau ca dracii . . . .şi cum au scăpat de acel prăpăd au şi scris de olac Măriei Sale lui Vodă, zicînd că 1-au ameninţat c-un obiect tăios şi 1-au făcut pre el de rîs în tot felul zicîndu-i lui om de gumă, pilulă Pinck şi mascara .... *(indescifrabil)* şi uitînd că nu-i îmbrăcat, că era uituc foarte şi cam zevzec, s-au suit în birjă numai în cămeşă de noapte şi-n picioarele goale, negru, pocit, păros, mai mare scîrba . .. subvenţii peste subvenţii. .. culturale .... *(indescifrabil)* . . . . de linguşitor nici că se mai poate linguşitor .... fricos . . ţîfnos .; . . .şi fudul . . . . *(indescifrabil)* foamete mare .... numai fasole şi pită . . *(indescifrabil)* trimetea Ionel Brătianu şi putinei cu brînză şi compoturi şi făină şi cîte toate şi el îl lăuda . . . . • ; . .ci, încetînd războiul cu bine şi nemaiavînd nevoie, venitu-şi-au N. lorga în fire şi trezîndu-se din acea spaimă mare ce 1-au fost cuprins, au uitat binele .... au scos şi haina de popă . . . . *(indescifrabil)* vorbe urîte . • . . . *(indescifrabil),* ca ţiganul . . . . , şi zicea eă-i boer (minciuni) . . .ci pusu-1-au atunci Octavian Goga, ce-au fost Logofăt al trebilor dinăuntru, în condica lui ce-i zicea *Tara Noastră* ca-n oglindă, pe două coloane, ce bine le zicea Pro *si contra, cit* murea lorga de ciudă cetind acele

coloane, dar n-avea încotro . . .. .şi striga Schitănescul în divan: *taci lorgo!* Ci neplăcînd Averescului mareşalul una ca asta i-au spus Schitănescului să nu mai strige: *taci lorgo,* că nu se cade, fiind lorga mai vîrstnic. Iară Schitănescul, nici n-au mai strigat de-atunci *taci* lorgo, afară de numai odată, cînd s-au legat lorga de el şi cînd neavînd ce face, făgăduind el mareşalului să nu mai strige taci *lorgo,* nici n-au mai strigat *taci lorgo,* ci numai atît au zis Schitănescul catră el: *Ţaţa parlamentului!. .'. .(indescifrabil).* ...

Cititor de pravili, era bun cititor de pravili, numai că se pripea. Fiind din fire iute şi ciudos foarte, nici nu mai cată să citească slovele pe de-a-ntregul, ci dacă apuca să vadă două-trei buchi, năpustindu-se ca Tătarul la manuscris, se repezea să scrie şi punea mai departe de la el. Aşa spunea el ades că ornamentele sînt inscripţiuni şi inscripţiunile ornamente, cît au băgat de seamă şi Charles Diehl că treabă serioasă asta nu poate fi. Ba odată, tălmăcind el o inscripţiune de pe un zid din Calafat, au zis că sub acel străvechi zid ar fi îngropat un Domn muntean (Tugomir) şi cînd colo, s-a dovedit a fi nişte necuviinţi, porcării, săpate de-un elev bulgar (derbedeu), despre un profesor şpanchi şi cu nevastă frumoasă, pentru care 1-au şi dat afară din şcoli pre acel elev .... *(indescifrabil)* ţinea la mînie şi dacă-l supărai cumva nu te uita ferit-o sfîntul . . . . şi rău .... *(indescifrabil)* .... de aceia se amesteca în toate, fără socoteală şi despre toate scria, în fiecare zi cîte o carte, Dumineca două. Iar cînd se înfierbînta, un

raft umplea. Zic unii, că cetind una din acele cărţi,
un beţiv duhliu i-au scornit că se născuse în ziua
de 10 Mai şi că de la bubuitul tunului i se trage
una ca asta, dar de-i adevărat sau nu, dracu ştie
. . . . *(indescifrabil)* în timpul căldurilor mari
. . . . *(indescifrabil)* .... mai ales seara.

PILULA **PINK** A UNEI **GENERAŢII:**

N. IORGA

Prefer o strofă de Eminescu întregii opere literare a d-lui Iorga.

Octavian Goga

Ca Pico de la Mirandola ştie tot ce se poate şti, şi încă ceva.

Nu există zi, nu există ceas, nu există clipă, în care numele său să nu fie pomenit.

N. Iorga istoric, N. Iorga orator, N. Iorga ziarist, N. Iorga donator (şi vice-versa), N. Iorga franco-fil sau fob (după dispoziţii), N. Iorga germano- (tot aşa), N. Iorga semito- (idem), N. Iorga viitor ministru, N. Iorga fost deputat, N. Iorga mim, N. Iorga alpinist, N. Iorga agent (sau factor) cultural, N. Iorga om politic, N. Iorga om pur şi simplu sau încă N. Iorga intim, în fine: N. Iorga.

Nu există fapt, nu există fenomen, nu există întîmplare, nu există chestiune, nu există problem, în faţa căruia d-l Iorga să nu răsară ca împins de resort.

N. Iorga şi războiul, N. Iorga şi pacea, N. Iorga

şi valuta (mai ales), N. lorga şi inscripţiile de la Curtea de Argeş (ghinion!), N. lorga şi Universitatea, N. lorga şi Academia, N. lorga şi Europa. 'N. lorga şi planeta Marte, N. lorga şi Universul (literar), N. lorga şi Teoria Cunoaşterei, N. lorga şi musca columbacă, N. lorga şi cărarea la ceafă, N. lorga şi Ceahlăul, etc., etc., etc.

De rnic copil, profesorii, bunicii şi părinţii ne-au deprins a vedea în acest bărbat ceva *kolosal.* în şcoală ne-am trudit ochii pe frazele lui mari cît un ev şi asimetrice ca o brişcă din Paşcani. Student, am auzit numele lui cîntat pe patru voci, de la Nisa pîn-la Tisa, de la Sorbonna la Vălenii de munte.

De douăzeci şi mai bine de ani, refrenul revine obsedant şi neîntrerupt, repetat parcă de mii de demoni invizibili şi perverşi într-o sală cu milioane de ecouri:

N. lorga, N. lorga, N. lorga, N. lorga.

Pe afişe, în jurnale, pe ziduri părăsite, pe bănci, la bănci, în sus, în jos, la dreapta, la stînga, înainte, înapoi: N. lorga.

Domnul N. lorga a spus că toţi francofilii nu-s decît nişte secături entuziaste. Ura î

Domnul N. lorga a spus că numai francofilii au dat dovadă de patriotism, simţ politic şi experienţă istorică.

Ura! Ura!

Domnul N. lorga a scris că *jidanii* sunt inasimilabili.

Ura!

Domnul N. lorga a scris că *evreii* s-au asimilat.
Ura! Ura!
Domnul N. lorga a spus că broasca zboară.
Ha! ha!
Francezii numesc aceasta *une scie.* Pînă la apariţia d-lui N. lorga limba românească n-a simţit nevoia unui cuvînt similar, de aceea el nu există încă. Orice înfăţişare va lua el însă, istoricul lui va fi inseparabil legat de numele marelui nostru istoric.
Un elephant, ga pese, ea *pese,*
Un elephant, ca *pese enormement*
Deux elephant, ca *pese* ca *pese,*
Deux elephant, ca *pese enormement,*
Trois elephants etc.
Pe româneşte va fi:
Un mic iorghist ţipa cu-nversunare:
Domnul lorga-i mare, domnul lorga-i mare,
Domnul lorga-i mare cît un elefant.
Doi mici iorghisti etc.
Dar de asta nu-i vinovat exclusiv domnia sa.
Dovedind din şcoală, pe lingă o memorie fabuloasă, excepţionale aptitudini pentru învăţătură» elevul N. lorga a stîrnit în juru-i o prea justificată admiraţiune. Cînd, mai tîrziu, terminîndu-şi studiile strălucite, a continuat (d sa *maniere),* să se instruiască, pe vremea cînd la noi în ţară, profesorul, inginerul sau medicul, într-un cuvînt intelec-

tualul, îşi mărginea îndeobşte curiozitatea şi chiar idealul în obţinerea diplomei, desigur d-l N. Iorga a reprezentat o rarisimă excepţie. Cu toate acestea d-sa nu se poate plînge de nenoroc. Faima i-a mers fulgerător. Toţi îl revendicau ca pe-o fală a neamului, acordîndu-i un credit nelimitat în toate domeniile. A fost pilula Pink a generaţiei sale. Apăsat din toate părţile de cea mai zgomotoasă popularitate, a ieşit la suprafaţă cu uşurinţă, ca o coloană de pastă de dinţi dintr-un tub sub presiune. Entuziasmul mulţimii 1-a modelat semi-zeu. D-sa s-a simţit bine ca atare. Acesta e punctul de plecare al tuturor erorilor.

A existat un fetişism N. Iorga. *A existat...*

Cu posedaţii nu se putea vorbi. Puteai să le demonstrezi negru pe alb, sau alb pe negru, că d-l Iorga e supus şi el ca toţi oamenii păcatelor şi mizeriilor omeneşti, că strănută pe nas şi păşeşte pe talpă, că doarme, că mănîncă, în sfîrşit că i se întîmplă să se contrazică, şi că uneori susţine inexactităţi, că nu are de ex. un dram de talent literar, nici pic de spirit critic. Inutil. Ei rîdeau dispreţuitori şi-ţi răspundeau stereotip:

„Te pui cu d-l Iorga?"

Dacă d-lui Iorga i-ar fi venit fantezia să dea reprezentaţii de dans ei l-ar fi comparat cu Nijinski sau cu Napierkowsca, dacă ar fi pictat, cu Leonardo, dacă ar fi spus cuplete, cu Nitta-Jo. Căci nu există activitate omenească în care d-l Iorga să nu excelez, de la jocul de şah la pirogravură, obţinînd aşa cum a obţinut din şcoala primară pînă la Academie, premiul I.

Dacă mai adăugăm la toate acestea un anturaj

adulatoriu, care se extazia sau simula extazul, în faţa unor gesturi de la care prietenii sinceri 1-ar fi oprit, miracolul se explică bine. Astăzi domnul lorga se află în situaţia dificilă şi mai presus de toate jenantă de a-şi putea îngădui orice Domnia sa o şi face. Pentru minţile în funcţiune aceasta nu vine în avantajul d-sale.

Domnul N. lorga afirmase că Ucraina nu există. Revista ,,Viata Românească" a dovedit că ea există. Domnul lorga a pus capăt polemicei, adresîndu-se colaboratorilor „infamei reviste ieşene" cu vorbele: „Sînteţi obraznici!"

Recent*, d-l Octavian Goga aminteşte în Camera deputaţilor faptul notoriu că d-l lorga figurează în bilanţul băncii Blank. Camera rîde. Domnul lorga soluţionează situaţia apostrofînd întreaga adunare: „Să vă fie ruşine!"

Domnul N. lorga informează un ziar francez *(Nouvelles litteraires)* despre România arătînd "că d-l Brătescu-Voineşti e cel mai mare romancier al ţării.

Dacă eminentul nuvelist n-a scris pînă în prezent romane, aceasta e desigur o necuviinţă faţă de d-l lorga.

Quousque tandem?

E incontestabil, că în viaţa publică d-l lorga reprezintă, ca să întrebuinţăm o locuţie trivială, un temperament. Pe jăratecul cotidianităţii, d-sa clocoteşte ca apa în samovar. Ne-am entuziasmat cu d-sa, cînd în adevăr inspirat şi mare, cu ochii în tavan şi umărul stîng în spre sud-vest, a izbutit să

* Cam prin 1925 îmi pare.

ridice spre culmi ameţitoare nivelul unei Camere demoralizate, în anul de bejenie 1917.

Dar d-l lorga face, vai, politică.

Nu vom comite imprudenţa, să ne amestecăm în cercetările d-sale istorice. Ştim că admiratorii cei mai avizaţi aşteaptă cu gura de mai înainte căscată, fructul răscopt al maturităţii ştiinţifice, marea operă de sinteză, pe care din suflet i-o dorim formidabilă, şi despre ale cărei idei centrale să putem discuta serios cum pot fi discutate astăzi de pildă ideile lui A. D. Xenopol.

Nu vom avea nici cruzimea să-i analizăm capriciile politice, cu toate că am fost secătură entuziastă, şi că prin urmare simţ politic avem. Evenimentele şi-au luat de multişor sarcina să-l izoleze în ceară ca pe~un guzgan mort în stup.

Dar d-l lorga face, vai, literatură.

Producţia şi critica literară (d-sa se amuză cu ambele) îşi au obîrşia, una în puternice simţăminte, cealaltă în atente cercetări, ambele în reflecţie şi meditaţiune, în reculegere. D-l lorga nu e un contemplativ. Am da un premiu aceluia care ne-ar putea indica ora cînd d-l lorga gîndeşte. Nu are timp. E un om de acţiune, mai bine zis de trepidaţie, tip eminament motor. Capacitatea şi conţinutul comprehensiune! sale artistice nu poate fi simbolizat decît de tărtăcuţă. După dejun, cînd nu are musafiri sau vreo redingotă de cercat, d-sa, în loc să se liniştească, ia creionul şi se pronunţă instantaneu asupra literaturii, în privinţa aceasta e mai prejos de inamicul d-sale de altădată, d-l M. Dragoniirescu. Nu are nici candoarea, nici bonomia acestuia. Domnul Dragomirescu nu pricepe nimic

şi nu convinge pe nimeni: e amuzant. D~l lorga pricepe greşit şi convinge destui: e primejdios.
Despre creaţiunile d-sale în literatură e de prisos să discutăm. Se ştie că între o conferinţă şi o vizită electorală d-l lorga „compune o poezie". Intre două feluri de mîncare însemnă pe şervet o cugetare pentru „Neamul Românesc", între două staţii de cale ferată scrie un act de teatru. Piesele d-sale s-ar putea socoti pe gări. Numere-le alţii. Privite sub specia eternităţii ele apar construite prin învîrtituri cu bastonul în aer. Sub unghiul actualităţii imediate, comenteze-le cronicarii specializaţi.
în noi înşine, sîntem convinşi că dacă într~o clipită de luciditate auto-critică, d-l lorga s-ar putea sustrage halucinantului narcotic al gloriolei şi ar privi în urmă ce-a făcut, inteligent şi impulsiv cum e, nu ne îndoim că ar da cu tunul în partizanii politici care i-au aplaudat piesele şi ar gîtui recenzenţii care lăudîndu-i literatura i-au pregătit pieirea. De aceea, ca drept credincios al acestei oropsite îndeletniciri omeneşti, şi ca nevrednic slujitor a! ei, din amvonul conştiinţei noastre împărtăşite din harul vornicului Neculce şi logofătului Miron, din amvonul conştiinţei noastre în care mai pluteşte duhul sfânt al lui Eminescu, Creangă, Caragiale şi Coşbuc, din amvonul conştiinţei noastre spre care se ridică fum de hârtie arsă din jertfa derizorie a d-lui N. lorga, spre mîntuirea sufletului său rătăcit şi spre iertarea păcatelor sale, adevăr zic vouă fraţilor:
Afară din templu! îndepărtaţi păgmul! Afară., afară .

OMUL CARE NU NE **TREBUIE**

înscriu acest titlu în fruntea rîndurilor de faţă, cu hotărîrea şi convingerea pe care mi-o dă sentimentul covîrşitor, că unanimitatea unui plebiscit, 1-ar ratifica. Nu e nevoie de mai mult, ca toţi să înţeleagă ce vreau să spun şi despre cine e vorba. Văd în picătura de cerneală cu care scriu lacrima amară pe care o varsă un neam deznădăjduit şi simt adunată în ascuţişul penei mele toată indignarea publică, în felul în care fulgerele cerului îşi frîng zig-zagul de foc în vîrful derizoriu al paratonerului. M-am coborît în fundul prăpastiei care stă să ne înghită ţara şi din fundul prăpastiei strig: Duhul răscolitor al nesupunerii se ridică din toate unghiurile, amenintînd să prăvale firmamentul în cioburi, peste capetele noastre. Catapeteasma lumii se clatină şi Dumnezeu şi-a întors faţa de la noi.

La fiecare colţ de stradă nu întîlneşti decît figuri supte şi mohorîte, pe cînd răzvrătirea încleştează dinţii şi ridică pumnii în faţa fiecărei administraţii financiare.

Dar nu pentru *a* evoca mizeria care şi-a întins hrăpăreaţa-i mînă nemiloasă din coliba plugarului şi mansarda studentului, pînă la masa altădată încărcată, a fostului mare proprietar, m-am aşezat să scriu. Am vrut numai să desprind din jalnica frescă a actualităţii două momente trăite, profund semnificative, prin izbitorul lor contrast.

Fusesem la agapa anuală a foştilor combatanţi care, ca şi în alte rînduri, avusese loc la via de la Copou, a camaradului Dan Badareu, preşedintele asociaţiei. Nici unul din participanţii la marea epopee, adunaţi acolo, nu era dintre aceia în care sămînţa otrăvită a revoltei să germineze. Dar voioşia de odinioară dispăruse şi o mare îngrijorare se citea în ochii tuturor. Eram parcă înstrăinaţi unul de altul şi glumele cu care cîţiva mai căutau să înviioreze adunarea cădeau în vid, lăsînd pe fiecare cu gîndurile lui. O clipă însă, ne-a unit pe toţi. Prefectul judeţului se ridicase să închine, după ritualul întîlnirilor noastre, cel dintîi pahar, pentru Rege. Cînd a rostit numele Suveranului, ca la o comandă pe care nimeni n-o dase, toţi ne-am trezit în picioare, intonînd imnul regal.

A fost o clipă de reculegere şi îmbărbătare. Discursuri propriu zise n-au urmat. S-au evocat scene din război şi s-au răsfoit amintiri comune. Vechea legătură se restabilise. Şi la acel ceas al înfrăţirii şi al destăinuirilor, maiorul invalid Emil Miclescu, cu lacrimi în ochi şi buza tremurîndă s-a spovedit nouă arătîndu-ne starea de plîns în care se află tovarăşii lui de glorie şi suferinţă. Nici ei, nici invalizii de război, nu-şi mai primesc nenoroci-

tele pensii, lăsaţi de vitrega stăpînire în voia soartei, ca nişte oameni fără căpătîi, adevăraţi copii ai nimănui. Nu era protestare în glasul sugrumat al vorbitorului. N-a pronunţat cuvinte de ură şi nici n-a proferat ameninţări. Resemnat şi mîndru ca un adevărat ostaş, crescut de mic în respectul Coroanei şi iubirii de ţară, desigur, că nici n-ar fi spus ce-a spus decît între noi. Durerea de nedescris care îl stăpînea era durerea altora şi nu prinsese glas decît pentru a ne cere să îndulcim agonia unui fost camarad, invalid şi el, care nu numai că nu-şi poate îngriji plămînii minaţi de boală, dar nu are nici banii trebuitori pentru pînea cea de toate zilele.
Sub stăpînirea acestei impresii grozave ne-am ridicat de la masă, îndreptîndu-ne spre dîmbul înverzit de pe care preotul urma să sfinţească placa de marmură indicînd „Aleea ofiţerilor de rezervă". Ca în atîtea vremi de restrişte ale neamului românesc, gîndul abătut găsea un adăpost la umbra crucii. Priveam la cei patruzeci de foşti luptători îngenunchiaţi în iarba jilavă şi-mi ziceam:
— Vai de noi şi vai de ţară, cînd şi aceştia vor pierde nădejdea!
Ne-am despărţit posomoriţi, în grupuri mici.
Am intrat, cu grupul în care mă aflam, în casa unui camarad care ne poftise la o cafea. Am stat multă vreme fără cuvînt, în faţa ceştilor băute în tăcere. Cum vorbele nu mai aveau rost, gazda a întors butonul unui aparat de radio şi ne-am trezit deodată în faţa marelui discurs al primului ministru. Domnia-sa (e), ne asigura că sîntem un popor sănătos (ee), că în adevăr (e), trecem printr-o criză de stat

(ee, ee) şi ne invita să *ne facem datoria.* Soluţia tuturor relelor care ne bîntuie, domnul preşedinte al consiliului nu o vedea decît în sufletele noastre (e), îşi va fi amintit profesorul de istorie că în zbuciumatul nostru trecut, după ocîrmuirile haine şi pustiitoare, nu odată, a însemnat cronicarul pe răboj că au rămas bieţii oameni *numai cu sufletele,* întocmai ca după guvernarea domniei-sale. Dar nu domnia-sa, care a inaugurat regimul stomahurilor goale, e indicat să facă apel la suflete şi să ne ceară jertfe. Nu domnia-sa care n-a înţeles suferinţa şi a batjocorit sărăcia mai poate să vorbească ţării. Am înţeles cu toţii repede însă că nu vorbea un prim-ministru. Vorbea autorul lui Sarmală, vorbea omul pe care natura a experimentat inima de găină pe trup de pajură, vorbea ,,haut-parleur"-ul Larousse-ului, vorbeau stihiile, vorbea neantul. Şi pe undele hertziene ale sufletului meu care rupsese contactul cu postul Bucureşti şi Blaj experimental, am prins răspunsul ţării:
„Pleacă domnule profesor de la nelocul dumitale, pleacă! Du-te la Văleni sau la Sorbona, la Oxford, sau la Cetinge, pe ocean sau în stratosfera, du-te unde vrei, numai du-te odată! ... Sufletele de care vorbeai sînt destul de îngăduitoare şi nu-ţi vor cere nici să te arunci în mare şi nici măcar să-ţi tai barba, îţi cer să le laşi în bună pace numai cu necazurile lor! Ba, sînt perfect convins că conducătorii de mîine, oricare ar fi ei, se vor îngriji să nu ţi se întîmple nimic neplăcut şi vor veghea desigur să-ţi încasezi la timp lefile toate ..."
Am întrerupt aici scrisul, chemat la telefon unde aflu acum, în al unsprezecelea ceas al nopţii şi al

soartei noastre noutatea reconfortantă că d. profesor lorga a prezentat Suveranului demisia cabinetului. Să fi auzit şi domnia sa răspunsul sufletelor la care se adresa? Nu cred. Dar închei aceste rînduri triste dominat de viziunea ţării lăsată de izbelişte, ca un ogor pustiu, pe cînd pe zarea devastată se proiectează uriaşă, neagră, strîmbă şi rău prevestitoare, fantoma omului care nu ne trebuie, ca o sperietoare de păsări.

MAKELE TOT ŞI **MICUL** NE-TOT
SAU
DOMNUL M. DRAGOMIRESCU
ŞI POETUL

Fantezie grotescă pe o temă idioată.

Estetica integrală vede în operele geniale nişte adevărate specii ale unei lumi noi ale lumii psiho-fîzice, lume deosebită şi de cea fizică şi de cea psihică.

M. Dragomirescu

Casa prietenului meu, poetul Alfa e aşezată în fundul unui parc plurisecular în împrejurimile oraşului Omega. Insulată* în izolare, clădirea aceasta cu un singur etaj, e acoperită în întregime de plante agăţătoare. Iar parcul întins pe cîteva hectare e împrejmuit în faţă de vechi ziduri groase care nu lasă să i-se vadă de afară vegetaţia exotică, multiformele boschete, pavilioanele, peluzele, bazinurile

* Cuvînt nou (a insula, insularea, a se insula.) S-ar fi putut să fie rezultatul unei greşeli de zaţ. Anticipez.

cu peşti de aur şi jocurile de apă pe care fantezia maladivă a unui grădinar artist le-a orînduit cu o desăvîrşită şi halucinantă măiestrie, în definitiv n-ar putea preciza nimeni de ce, dar toată lumea era de acord că neobişnuitul ornamentaţiilor acestui decor dădea o stranie impresie de vis şi nebunie, părînd mai degrabă a fi materializarea provizorie a unei viziuni de somnambul, decît alcătuit în adevăr din lemn, piatră, plante, marmur şi nisip. In dosul clădirii absenţa zidurilor permitea unui lac nesfîrşit să facă punte de safir între locuinţa poetului şi firmament. Nu aveai de scoborît decît vreo cîteva trepte de pe terasă pentru a păşi în barca adormită, de unde se vedea mai bine lina lunecare a lebedelor căutînd luceferi, printre nuferi paralizaţi.

Prietenul meu se întorsese de cîteva zile numai dintr-o lungă călătorie în extremul orient.

Lovind în gangul care agăţat de portiţa de stejar înlocuieşte muzical stridenţa soneriilor electrice, n-a trebuit să aştepte prea mult pentru ca bătrînul Psiho-Phisicus să-mi deschidă cu acelaşi surîs pe care ii cunoaştem de ani şi ani. Bătrânul Psiho-Phisicus fusese botezat de D-l Mihail Dragomirescu în al cărui „Institut de literatură" figura încă, în calitate de membru onorific, fiind un personaj abstract şi totuşi palpabil şi (după propria expresie a maestrului) depinzînd de stăpînul său (Poetul) şi totuşi de sine stătător ca: *Divina Comedie., Faubt,* Foiletoanele din *Viitorul* şi *Pseudokinegeticos.* Simpatia pe care capul lui înălbit ţi-o inspira era anulată repede şi în întregime de rezerva preţioasă cu care te primea, precum şi de mania de a complica

lucrurile prin vorbirea lui pedantă şi „toute en formules". îmi era totdeauna teamă să-i pun o întrebare, căci nu se putea prevedea niciodată unde poate duce această imprudenţă. Risc totuşi:

•—• Ce face stăpînul tău, bătrîne?

— E un mister pe care slăbitele puteri ale modestei mele minţi nu 1-au putut pătrunde.

— Nu-ţi cer un interview Psiho-Phisicus, vreau să ştiu numai dacă în momentul acesta stăpînul tău e vizibil.

— A! E o aluzie la romanul lui Wels! L-am citit.

—- Nici o aluzie Psiho-Phisicus, te întreb dacă stăpînul tău e acasă şi daeă-l pot vedea fără să-I turbur.

— Pentru că domnul îşi dă osteneala să insiste, am înalta onoare a-i răspunde mai întîi că pentru stăpînul meu domnul e totdeauna binevenit, apoi că stăpînul meu nu s-a îmbrăcat încă şi că în clipa în care am onoare să vorbesc se găseşte în odaia de lucru. Mi-a poruncit să-l las singur pînă rnă va chema. A intrat în odaia de lucru la 11 dimineaţa şi iată, deasupra pavilionului chinezesc luna a crescut pe-un ram de chiparos ca un măr de aur într-un pom de Crăciun, fără ca luminatul meu stăpîn să fi apelat încă la nerăbdarea mea de a-l servi.

în casă, un fum gros şi mirosind ciudat mă lovi.

— Ge-i mirosul acesta Psiho-Phisicus?

— Numai pentru că domnul 1-a remarcat îmi voi permite să-i atrag atenţia că mi-am permis să am impresia că de la reîntoarcerea din orient stăpînul meu se artificializează.

—• Ascultă Psiho-Phisicus, fumul acesta îmi pare a fi de opium.

Psiho-Phisicus păru ultragiat de sublinierea mea indiscretă.

— Analizarea acestui detaliu nu intră în umilele mele atribuţiuni.

De abia atunci mi-am dat seama că gogomanul se gîndise la „Leş paradis artificiels" de Baudelaire.

Ajunsesem la uşa odăii de lucru.

Cu călcîiele lipite şi mijlocul frînt în unghi drept solemn şi teatral Psiho-Phisicus deschisese uşa, pentru a o închide apoi încet şi fără zgomot în urma mea.

Prietenul meu Alfa, într-un halat de. mătasă neagră împodobit cu flori galbene, dormea cu capul pe masă. Mîna întinsă de-a lungul suprafeţei lăcuite a acestei minuni de artă japoneză se crispase pe toe, iar bărbia îi era sprijinită de-o coală de hîrtie pe care se vedea o mare pată de cerneală neagră, îl bat uşor pe umăr. La vederea mea, expresia poetului ia o înfăţişare de groază:

— Te-ai umflat? Ai crescut? Te-ai bărbierit!

Nu găseam nici o explicaţie acestei primiri neaşteptate. Dar prietenul meu îşi reveni.

— Iartă-mă, începu el. Nu-ţi poţi închipui ce mi s-ra întîmplat. Şi după ce-mi oferi ţigări şi cognac începu această extraordinară povestire.

Toată noaptea n-am putut dormi de căldură. Aprindeam lumina la fiecare jumătate de oră, fu-

mam o ţigară, încercam din nou să dorm, imposibil. Aveam cîteva cărţi interesante dar nu voiam să încerc nici una, în nădejdea că la primele pagini de lectură, voi izbuti să dorm. îmi trebuia ceva uşor, plicticos chiar. Mi-am amintit că pusesem de-o parte cîteva publicaţii româneşti.
Reviste, ziare, cu şi fără suplimente literare.
Le-am citit pe toate, într-un târziu am adormit.
După vreo patru ore de somn, adică pe la zece dimineaţa m-am trezit. După un duş călduţ şi un păhărel de Porto am intrat aici. îţi mărturisesc că nota. dominantă a celor mai multe periodice româneşti pe care le citisem în timpul nopţii, mă umpluse de.jale. Mă pregăteam să scriu pentru „Ţara Noastră" un articol în care intenţionam să discut cîteva aspecte ale acestei literaturi.
Bag tocul în călimară, dar cînd să-l scot simt o greutate agitîndu-se în vîrful peniţei. Te asigur că n-am resimţit deloc curiozitatea pescarului care nii ştie dacă în vîrful undiţei se zbate un rac, o broască sau (vorba fabulei) o ştiucă. Un sentiment de groază pusese stăpînire pe întreaga mea fiinţă, în cele din urmă mă hotărăsc şi trag tocul afară. Cine crezi că se zbătea cu nasul înfipt în vîrful peniţei mele? însuşi domnul Dragomir Mihalachescu.
— Mihail Dragomirescu, rectific maşinal şi uluit.
—• Nu-i tot una? zîmbi amicul meu. Cine-o să-şi mai bată capul cu astfel de mofturi? L-am recunoscut după modul de-a rosti cuvîntul *genial.*
Şi bagă de seamă, pînă acum nu-i controlasem pronunţia decît pe hîrtie. La vederea lui, graţioasa Ta-

nagra pe care o vezi îşi acoperi faţa făcînd o bruscă piruetă şi dînd cu ochii de bustul lui Voltaire, a căruia înfăţişare se dilatase în semnul celui mai (dacă se poate spune) homerice veselii, i se adresă cu vorbele: „Quelle horreur, Monsieur!"
Asta m-a edificat asupra autenticităţii statuetei, confirmându-mi bănuiala că gingaşa antichitate elină e de fabricaţie parizianăIn timpul acestei scurte scene, urmînd ritmul, zbîniîielii unui bondar, domnul M. Dragomirescu, cum zici că-i zice, dansa pe sugativă descriind în litere ronde, cu ajutorul călcîielor sale pline de cerneală, frazele pe care le poţi citi. Uite. în adevăr citesc pe sugativă: „Estetica integrală, infinitul naţionalizat, eu nu pot avea nimic cu Al. O. Teodoreanu din moment ce nu s-a dovedit a fi genial, ce poate avea el cu mine din moment ce eu sînt?"
Urmează cîteva curbe capricioase, ca urmele de olandeză pe gheaţă. M-am convins că afirmaţia unora (vezi A. Mirea), cum că domnul M. Dragomirescu ar scrie cu piciorul nu e o banală figură poetică ci un neverosimil adevăr baroc.
— Şi ce-ai făcut, zic, din ce în ce mai uluit?
— întîi 1-am dezbrăcat. Nu-l puteam lăsa aşa plin de cerneală. Mă temeam să nu moară. Dar asta e o prostie. A vrea să-l scapi pe domnul M. Dragomirescu din cerneală, e ca şi cum ai vrea să salvezi peştii de la înec în timpul inundaţiilor. Cerneala e elementul lui. Dacă nu se înăbuşă la aer e că se aseamănă şi în această privinţă cu racul. Chiar dumneata (mi se pare în revista „Gândirea"*),
* Perfect adevărat. Articolul următor e dovadă.

printr-*o singură apăsare de peniţă, 1-ai scos la iveală în mărime supra-naturală (umflat cu aer). De astă dată, 1-am pescuit în călimară, de unde a ieşit în proporţiile lui fireşti, adică de mărimea unui E din titlul ,,Adevărului literar". După ce 1-am dezbrăcat, 1-am fricţionat cu peria de dinţi săpunată şi la urmă cu „pierre-ponce". I-am făcut apoi un duş cu pulverizatorul (a-ha! i-hu! bum-ta-rara! Iu, iu, iu! -— aşa făcea), şi 1-am lăsat să se usuce într-o cabină improvizată din cărţi de joc, oferindu-^i un colţ de sugativă, tăiat de mine în formă de halat -de baie. Dar de-abia îl pudrasem cu talc ca pe-un pruncuşor opărit şi el iar s-a repezit la călimiară. Cînd am văzut că^-i incorigibil 1-am luat frumuşel ˈde ceafă şi 1-am pus în palmă (văzut cu lupa e foarte nostim). Partea amuzantă e că a început să mă mustre. Se uita la mine de sus în jos. •Cred că; suferă de un defect de optică. Avea aerul să-şi închipuie că el e uriaşul şi eu piticul. Părea că nici. nu bănuieşte că nu depindea decît de capriciul meu; să aleg între a-i intrdouce un ac de cravată în nodul vital sau a-i da soarta unei anumite insecte noctambule, strivindu-l prin presiune, cu unghia. Dar supărarea nu i~a ţinut mult. Omuleţul a început să tîrîie o conferinţă în care nu era vorba decît de infinit, de el şi de eternitate. Un greier ca un ecou răspunse de undeva covîrşindu-1. Am profitat de ocazie pentru a-l examina. Cu vîrful peniţei i-am ridicat învelişul cutiuţei craniene, cum ridici un capac de lulea. M-am bucurat pentru dumneata. Ţi se dovedea exactă o ipoteză aparent inadmisibilă. Fac o secţiune într-o proeminenţă afectînd forma unei circumvoluţii din ceea ce părea a fi un creier.

Gust. Ai avut dreptate: *Capul domnului M. Dragomirescu conţine miez de nucă.* Acum se explică toate îmi ziceam închizînd la loc capacul, pe cînd pacientul ţîrîia înainte. Faptul ar trebui numai răspîndit, (ceea ce şi fac. N. A.). Mă mir chiar că vreme de 30 de ani, atît de puţini scriitori români să fi aflat secretul acesta. Un val de aer proaspăt năvăli pe geamul deschis. Am aşezat vivanta miniatură pe-o coală de hîrtie şi 1-am scos la geam. La vederea bolţii înstelate a făcut un mic gest larg.
Marele Tot! exclamă el ceva mai tărişor, ţîrîind apoi pe-acelaşi ton (monoton, monton!).
Micul netot! hohoti un liliac din zbor, voind parcă să-l anunţe nopţii indiferente, pe cînd licuricii toţi parodiau stelele, în aplauzele de catifea ale falenelor. Omuleţul meu începuse să se umfle. La un moment dat devenise complectamente sferic şi nu mai păstra cu hîrtia decît un singur punct de contact, înţepîndu-l atunci cu peniţa (aşa, din glumă) a plesnit de-odată şi n-a mai rămas din el decît pata de cerneală pe care-o vezi.
Prietenul meu tăcu.
Sprijinit de pervazul ferestrii priveam parcul, în lumina selenară diamantele bazinelor se schimbau în ametiste, safire, smaralde şi opale. Şi ca un invizibil bazin muzical, din desişul copacilor înmărmuriţi, privighetoarea aruncă o limpede jerbă de note.
Uite, am spus fără voie. Dacă Mihalache Dragomirescu ar exista încă pe coala dumitale de hîrtie, ar scrie desigur fără toc, (cu tocurile), că privighetoarea aceasta are talent dar că poetul Talaz de ex. are *geniu.*

Ei şi? replică poetul întinzîndu-se de oboseală. Pămmtul şi-ar continua totuşi nesupărat mersul în neant, cu tot cu privighetori, parcuri, nopţi de Mai, Dragomireşti şi alte mofturi.

'••••• Bătrînul Psiho-Phisicus ascultase se vede la uşă. Cu o temeritate de neînchipuit la un om ca el, intră buzna în cabinet. Era livid. Cu o voce de asfixiat de-abia putu articula, arătînd pata de cerneală.

Asta e tot ce-a rămas din Maestru?

b-l Dar ce-ai fi vrut să rămîie, pufni Poetul?

• • în faţa acestui răspuns brutal, cu o hotărîre, admirabilă Psiho-Phisicus sări în picioare pe coala de hîrtie şi-şi dădu foc. S-a consumat liniştit ca o havană, lăsînd nu mai mult ca două scrumiere de scrum gros.

• Şi iată cum, aproape odată cu Maestrul creator, dispăru atît de mişcător şi Creatura, bătrînul Psiho-Phisicus, personaj abstract şi totuşi palpabil şi (după propria expresie a Maestrului) depinzînd de stăpîriu'l său (Poetul) şi totuşi de sine stătător ca: *Divina Comedie, Faust,* Foiletoanele din *Viitorul* şi *Pseu-ăokinegetico's.*

Morală:

Nu fumaţi niciodată opium cu stomacul încărcat.

GBAMO'FONUL INDEPENDENT
Sau încă
M. Dragomirescu, Institutul de Literatură
si România Mare
Leş sots sont ici-bas
Pour nos menus plaisirs.
Gresset.
Se-ntreabă-un critic: „tu Horaţiu
Ce stai acuma în Olimp,
Pe când trăiai, oare cât timp
Şi cam ce loc aveai în spaţiu?"
Şi i-a răspuns atunci Horaţiu,
Cu domiciliul în Olimp:
„Dragomirescu are spaţiu,
Horaţiu însă n-are timp".
A. Mir ea (Caleidoscop).
CONVERSAŢIE
(Scena se petrece la Lipsea, pe cînd domnul M. Bragoniirescu făcea doctoratul în filozofie).

AL. O. TEODOREAN1
COLEGUL
Mihalache, tu 1-ai citit pe Kant?
D-l M. DRAGOMIRESCU
Eu nu-l citesc pe Kant!
COLEGUL
Dar pe Schopenhauer?
D-l M. DRAGOMIRESCU
Eu nu-l citesc pe Schopenhauer.
COLEGUL
Nici pe Nietzsche?
D-l M. DRAGOMIRESCU
Eu nu-l citesc pe Nietzsche.
COLEGUL
Bine Mihalache, dar ce fel de doctorat în filozofie faci tu, dacă nu citeşti nici un filozof?
D-l M. DRAGOMIRESCU
Uite ce-i dragă, eu vreau să fac critică în literatura română, de aceea nu citesc nimic şi mai ales străini pentru că aş risca să-mi alterez personalitatea;
(Gura lumii).

Pentru copilăria şi adolescenţa celei mai încerite generaţii, d-l M. Dragomirescu a fost un fenolen autumnal: obsesie. La începutul anului şcolar, Ornată cu cele din urmă frunze moarte ale toamnei, dispăreau din vitrinele librăriilor, exemplarele cu înVeliş atrăgător, în locul lor, odată cu ciorile şi corbii, coperta cenuşie a îngrozitoarelor manuale didactice. Peste toate, covîrşitor, titlul tenebros al cursului de limba română: M. Dragomirescu. Din înalt ordin ministerial, prin el şi numai prin el, mijlocitor oficial de literatură şi retorică, fragedele vlăstare puteau lua contact cu scrisul lui Eminescu, Creangă, Coşbuc, Caragiale. Printr-o tainică vrere a destinului el şi numai el avea să asocieze o tristă amintire numelui celor mai dragi sufletului nostru scriitori, în ceasurile ce~ar fi urmat să fie de încîntare şi reculegere, nu puteai cutreiera hudiţele Humuleştilor, nu te puteai veseli la „Nunta Zamfirei", nici urmări luna plutind „Pe mişcătoarea mărilor singurătate", în închipuirea halucinantă a celei mai •frumoase vîrste, fără ca d-l M. Dragomirescu să nu te tragă înapoi, de picioare, în mocirla cu mormoloci şi rîme, a notulei sale explicative.

„Mais helas! Ici-bas est maître: sa hantise
Vient m'ecoeurer parfois jusqu'en cet abri sur,
Et le vomissement impur de la Betise
Me force â me boucher le nez devant l'azur".

Dar a trecut şi asta. Am părăsit şcoala cu certitudinea că d-l M. Dragomirescu nu-i nici destul de înţelept ca să fie critic, nici destul de nebun ca să fie scriitor, îl iertasem (pe jumătate) şi-l uitasem

aproape. Mi-l amintea arare vreo cronică veselă, caricatură, o anecdotă. De multe ori însă, la auzi numelui său, vechile revolte reînviau tumultoasfe. Simţeam (mărturisesc) o francă aversiune faţă de acest om pe care nu-l văzusem încă. Dragomiresep-mihalachizarea literaturii noastre mă irita. Căci p.u se poate contesta că în acest jalnic moment al *dfez-*voltării noastre literare dominat de prezenţa sa, d-l M. Dragomirescu reprezintă o realitate culturală (calificativul e la modă).
Onoare lui! Onoare ţării!
Au trecut ani.
„Realitatea culturală" s-a micşorat în mintea mea treptat, treptat, pînă la dispariţie. Dar iată, în timp ce-mi făceam serviciul militar, într-o noapte limpede de iunie, în tabăra de la Dadilov, numele d-lui M. Dragomirescu înveselind restriştea unui întreg contingent de tunari. Se făcea mare haz pe vremea ceia, printre ofiţerii şi elevii şcolii de artilerie, de cursurile de drept internaţional ţinute de-un căpitan, viitorilor ofiţeri de la altă şcoală.
Cum ne apropiam de terminarea stagiului, regimul se îndulcise simţitor şi ca un semn al libertăţii apropiate, lanterna de la cantină se stingea mai tîrziu.
Lîngă baterii (cu sifon şi gheaţă) ne fixasem pe poziţie, în jurul unei mese, mai mulţi camarazi. Se citau definiţii şi maxime din cursul căpitanului profesor de drept. Un locotenent, băiat cu carte şi prietenos cu elevii, trăgea cu urechea şi rîdea cu poftă, cînd, unul din cei mai mucaliţi brigadieri ai seriei,

student la litere, interveni: „De ce rîdeţi domnilor le-un nenorocit pus să ţie „din ordin", un curs pentru care n-are nici o pregătire şi din care nu-şi face bici o fală? Căpitanul în chestie vorbeşte de dreptul ginţilor, tot aşa cum ar vorbi de datoriile planti^nului sau de cometa lui Haley, dacă i s-ar ponimci s-o facă. Dumneavoastră ştiţi doar cum se procedează în armată. Serviciul interior, specifică del ex. că la orele 5 recrutul român trece la robinet şi-si spală fizionomia. Dacă e găsit la robinet fără să se spele urmează acelaş dialog

SERGENTUL

pe ce nu te speli, mă leat? (aşa şi pe dincolo).

LEATUL

Nu curge apa, trăiţi don sergent.

SERGENTUL (teribil)

Să curgă!

Şi dacă apa se încăpăţînează să nu curgă (ordinul nu se discută), leatul e dus la arest, pentru ca un gradat să-i facă „teoria ordinului" (aşa şi pe dincolo). Căpitanul nostru faţă de ştiinţa dreptului e tocmai ca soldatul faţă de robinet. A făcut sau n-a făcut dreptul, el a primit ordin ,,să ştie", ba încă să înveţe şi pe alţii. Prin urmare domnii rnei, lăsaţi căpitanul în plata Domnului, că nici el nu-i bucuros şi dacă aveţi chef de rîs, poftiţi la Facultatea de Litere din Bucureşti, să vedeţi acolo reprezentaţie. După această introducere, spre delectarea unanimă, camaradul începu o descriere amănunţită a

cursurilor şi seminariilor profesorului M. Dragomirescu. Din spusele lui am aflat cu toţii că d-l M] Dragornirescu are despre literatură o concepţie quasi-militară şi că asemeni instructorilor din oştiri d-sa face Teorie (teoria imaginei, hiperbolei, serqnalul de întrebare, teoria accentului circomfle etc.). D-sa aşează scriitorii în formaţie de secţie, pluton, companie (e pedestraş), regiment, brigadă, etc., punînd totuşi în locul ofiţerilor generali, autori geniali. Mai mult. Anticipînd regimul sufragiului universal, d-sa se fereşte a înainta în grad/un scriitor sau a-i trece vreo calificare în memoriu, înainte de a se asigura de consensul majorităţii studenţilor. De aceea, de cîte ori d-l M. Dragdmirescu vrea să afle situaţia exactă a unui scriitor, îi pune candidatura şi urna decide. Aşa de pildă d-sa deosebeşte 12 feluri de poporanism, dintre care unul instrumental (ce-o mai fi şi asta?). Vrem să ştim ce fel de poporanism caracterizează o anumită publicaţie sau un anumit publicist? La vot!

Alta.

Domnul M. Dragornirescu, după 20 de ani de cercetări asidui a găsit că pentru a fi complet genial, un scriitor trebuie să întrunească 32 de condiţiuni sine quibus non (nimeni nu le-a întrunit pe toate, crede d-sa). Combinaţmnile diverselor calităţi dau naştere la probleme, al căror rezultat precis e edificator şi indiscutabil. Aşa, *Conu Leonida faţă cu reacţiunea,* pus în ecuaţie, a dat rezultatul neaşteptat că e o operă „gingaşă". Prin ce alt procedeu s-ar fi putut obţine această precizare matematică?

Nu ştim rezultatul scrutinului pentru toţi poeţii aleşi. E suficient să menţionăm (cu titlul de curiozitate) că votul a hotărît că poeta Carmen Sylva este o lyrico-intimistă şi Maurice Maeterlinck un „lyrico-caduc".

Dar partea cea mai comică a acelei nopţi neuitate, în care am aflat aceste, a constituit-o momentul, în care, încurajat de rîsetele spasmodice ale cercului din ce în ce mărit, veselul brigadier a avut inspiraţia întru toate izbutită, să facă citaţii din aforismele căpitanului profesor şi ale profesorului instructor, lăsînd analogiile să se stabilească singure. A trecut cam multişor de atunci, aşa că mi-e cu neputinţă să desprind din memorie ceea ce aparţine căpitanului de ceea ce aparţine d-lui M. Dragomirescu. De altfel, cele mai multe din cugetările ce voi cita s-au răspîndit în toate colţurile tării, neîntîrziind să cîştige o binemeritată faimă. Cum, pe de altă parte, atît d-l Dragomirescu cît şi căpitanul au făcut şcoală, las pe sama numeroşilor lor discipoli stabilirea paternităţii, ca nu cumva posteritatea să atribuie căpitanului ceea ce aparţine Dragomirescului şi nici Dragomirescului ceea ce aparţine căpitanului. Cititorul va trebui să con vie că unui ne-specialist îi e foarte anevoie să se descurce. Iată:

Socialismul este atunci cînd lucrătorii din Germania nu mai vor să lucreze în fabrici.

Operele geniale îşi are obîrşia în genialitatea autorilor.

Un escadron care caii se întorc asudaţi, nu se poate spune că s-a mărşăluit bine. (Cu toate că e vorba de-o operaţie militară, nu socotim maxima aparţinînd căpitanului, deoarece în dreptul ginţilor nu e vorba de escadroane în marş. Să fie atunci maxima de d-l M. Dragomirescu? Simplă ipoteză).

Românii au avut un actor genial: de Max şi în loc să-l păstreze, care ne trebuia, 1-a lăsat să se ducă la Paris care mai are şi alţii şi care acuma e societar la Comedia Franceză, pe cînd noi numai pe el şi în dauna scenei noastre ne-a părăsit, pentru că politica nu se interesează de genialitate socotind-o fără folos, cînd din contra o ţară trăieşte numai prin geniile ei de ex. Franţa, deoarece geniul e în afară de timp şi spaţiu de ex. Goethe, el fiind etern, măcar că s-a susţinut, mai ales de către simbolişti, care se ştie că este şcoala incoherenţei, susţinută şi de Bergson în care a greşit şi el cît e el de Bergson, cum că geniul aparţine umanităţii care eu cel întîiu am scris la noi în „Convorbiri" că el trebuie să fie înainte de toate naţional, altfel degeaba mai este geniu, şi mai bine ne lipsim.

Nihiliştii sunt nişte ăia din Rusia, care s-a pripăşit şi la noi vre-o trei, dar siguranţa generală i-a prinseră şi doi fugind a mai rămas unul închis la Jilava, care la noi nici nu poate fi socialism, fiind o ţară eminamente agricolă.

Brunetiere practică teoria evoluţiei literare, care reduce critica, care e de esenţa ei estetică, la

istoria literară care duce la biografie. Dar după cum am dovedit într-o precedentă prelegere criticul nu are a ţine seamă decît de producţiile geniale care nu pot pentru ca să fie în ritmul evoluţiei literare obişnuite care priveşte numai talentele nu şi geniile care e de sine stătătoare. Cînd analizăm opera lui Shakespeare, Dante sau a poetului Talaz, poate ca să mai fie vorba de evoluţie literară? Aud?

Moravurile scriitorilor noştri tineri este de nemaiauzit. Ei scrie recenzii obraznice şi bîrfeşte autori consacraţi, care în nici o ţară civilizată nu s-a mai auzit, în loc să citeşti, să te plimbi şi să meditezi asupra operelor geniale, te aduni acolo trei, patru scriitori, la cafenea sau în localuri şi bîrfeşti colegii absenţi şi chiar pe cei mai buni critici ai neamului, care ar face mai bine cei mai mulţi şi chiar toţi să înveţe ceva de la ei.

Aşa ne-au găsit zorii zilei la cantina taberii din Dadilov.

Terminînd serviciul militar m-am întors la Bucureşti. Pe Calea Victoriei întîlnesc un tînăr profesor universitar. „Ce mai faci Domnule?" — „Bine", zic. „Am auzit că te ocupi cu literatura". — ,.M'da!" — răspund plictisit. „Uite ce-i" — zice, rău faci că nu te duci la seminarul lui Dragomirescu. E singurul om din ţară de la care poţi învăţa cum să analizezi o poezie. Ne-am despărţit. La seminar nu m-am dus. Nu ţineam să analizez poezii.

Pentru analize de altă natură (Doamne fereşte!), la o nevoie, aveam adresa altor laboratoare.
A doua zi am aflat că pierdusem o şedinţă memorabilă. Discipolii puseseră la vot însăşi persoana maestrului. După lungi şi aprinse discuţii s-a concedat că e inutil şi fastidios să adaugi numelui său 32 de calificative. De aceea, de comun acord, adunarea n-a pus în discuţie decît pe cele mai caracteristice (Maestrul a aprobat).
Rezultatul votului:
Domnul Mihail Dragomirescu este un didacti-co-estetico-sintetico-integralo-genial.
Peste votul acesta a trecut războiul, zdrunci-nînd din temelii întreaga planetă. S-au făcut şi desfăcut împărăţii şi popoare, aşezăminte multiseculare au dispărut sub valul lui de sînge, capi de Stat ce pînă ieri urneau zeci de armate ridicînd un singur deget, au fost daţi la o parte de capriciul unor împrejurări ce-au stat de-a pururi deasupra lor.
Domnul M. Dragomirescu a rămas unde fusese: pluteşte ca un dop de plută, la suprafaţa oceanului de prostie al inconştienţei majoritare, în care calmul plat pare a se eterniza de cînd lumea.
De la terminarea serviciului militar şi pînă acum, nu mi-am mai văzut prietenul de la Dadilov decît de două ori. Prima oară, în cele dinţii zile ale războiului, într-un marş în Ardeal. Bateria mea trebuia să ocupe poziţie la Topliţa. A lui, nu mai ştiu

în ce regiune învecinată. Ne-am întîlnit. în zori de zi, la o răspîntie. Aveam o bună bucată de drum de făcut împreună. Şoseaua se întindea înaintea noastră, imaculată, ca un preş desfăşurat ca să trecem, de soarele ce-şi arăta după munţi capul hilar de clown congestionat. Nici urmă de nor nu păta albastrul necuprinsului, nici o boare nu turbura liniştea desăvîrşită. Arar, din lanuri îndepărtate, ne ajungeau pitpalacuri răzleţe, ca într-o povestire vînătorească de Alexandru Cazaban.

Cînd ai 21 de ani, cînd ai dormit sub cerul liber şi ţi-ai răcorit trupul odihnit cu apă de izvor, cînd mergi alături de-un prieten, călare pe-un cal sprinten pe care de abia îl ţii în frîu, cînd pleci cu credinţa că vei contribui cu ceva la o victorie dreaptă şi sigură, cînd toate acestea se întîmplă într-o răcoroasă dimineaţă de august, nu se poate să nu fii optimist.

Tovarăşul meu de arme, ca mai toţi tinerii trăia în viitor. Se destina dăscăliei. Se vedea pe catedra unei şcoli „româneşti din Ardeal", îndrumînd sufletele viitorilor cetăţeni ai unei Românii pentru a cărei a întregire a pus şi el umărul.

Suiam încet la deal aruncîndu-ne din cînd în cînd ochii spre chesoanele care înaintau încet, ca o coloană de broaşte ţestoase privită cu lupa. Din una-n alta ne-am amintit de vremea petrecută împreună la Bucureşti, în şcoala de artilerie, apoi în tabăra de la Dadilov, de petrecerile ultimelor zile, de maximele profesorului Dragomirescu. Dar prietenul meu încruntă sprâncenele. Nu mai glumea. Ajunsesem la punctul de la care drumurile noastre se despărţeau. Ne-am strîns mîna şi înainte de a-mi

întoarce calul spre bateria mea rămasă mult în urmă, prietenul mi-a spus:
„Cu Mihalache Dragomirescu se sfîrşeşte capitolul „cultură" al României mici. România Mare nu poate începe cu el.
Noroc!
Noroc!
A venit pacea, prelungind peninsula balcanică de la Nistru pîn-la Tisa.
„Avem un vis de împlinit
Copil al suferinţii*
Iată-1. Aevea. Priviţi vă rog.
„E visul unui neam ce-aşteaptă.
De mult o dreaptă sărbătoare**".
Ăsta e. S-a făcut ce s-a putut. Visele nu au credit în combinaţiile politice. Acestuia, marii noştri bărbaţi de stat (descoperiţi!) 1-au substituit realitatea României actuale. Prin urmare visătorii, după cum se şi cuvine au rămas cu visul.
Mi-am întîlnit prietenul pentru a doua şi ultima oară într-un orăşel de provincie. Ieşea dintr-o clădire mare şi era salutat cu mult respect de-o seamă de copii care, îmbrăcaţi în uniforme negre treceau în grupuri pe lîngă el,
—• Ce cauţi aici? — îl întreb.
— Profesor de română.
—• Eşti mulţumit.
O. Goga.
* O. Goga.

Drept răspuns, din buzunarul unui palton uzat (de stofă cazonă), prietenul scoase o carte groasă ca un dicţionar. Citesc: *Cuns de limba română,* clasa VII-a secundară, M. Dragomirescu, Zîmbeam. Cred că-i o formă numai zic — căci îmi închipui că tu nu predai după asta. — Ba te-nşeli grozav, îmi răspunde, trebuie, să urmez programul, că jîncă nu-s definitiv. Dacă mă prinde vreo inspecţie că nu fac cursul după carte, mă dă afară.

Ne-am aşezat la masă, într-o berărie din apropiere, îmi examinam prietenul pe furiş, cu coada ochiului. Se schimbase mult. Un pic de burtă, un început de chelie, o haină uzată ... Aci sfîrşesc idealurile zveltului ofiţer de pe şoseaua Topliţei. Se mai revoltă puţin, fiindcă e la început. Cu timpul se va forma. Definitivat, însurătoare, puţină zestre, un îocuşor în parlament de la conu Mitică sau conu Georgică, ceva tantieme într-un consiliu de administraţie şi iată-l în fine pricopsit, mulţumit şi bun român pe deasupra. E trist totuşi să te gîndeşti că omul acesta a învăţat, a suferit, a visat, a încălzit în inima lui gînduri scumpe cum îşi încălzeşte vulturul puii şi că s-a dus cîntînd să-şi dea viaţa pentru ţară, ca să se întoarcă sclav al unei coperţi de carton cu prostie condensată, pe care nu poate fi scris nimic alt decît Mihail Dragomirescu.

Cu vreo trei ani în urmă, am avut a face personal cu domnul M. Dragomirescu. Mi se înfăţişa ca membru în comitetul de lectură al Teatrului National din Bucureşti. Datorită prestigiului de care domnia-sa se bucura printre ceilalţi membri (se pu-

tea altfel?) mi-am văzut respinsă o piesă cu o săptămînă înainte acceptată. Cu toate acestea ar fi inechitabil să susţin că d-sa mi-a făcut o nedreptate. Că piesa a obţinut un mare număr de spectacole pe scena unui alt Teatru Naţional şi că reţelele pe care le-a făcut au determinat comitetul respectiv s-o premieze e altă chestiune.*

Eu aş jura oricînd că d-l M. Dragomirescu a fost sincer şi de bună credinţă atunci cînd a susţinut respingerea ei. Şi cu toate că momentul în care am luat contact cu d-sa e acela în care îmi făcea, în definitiv, o mizerie, trebuie să mărturisesc că m-a cucerit. Am cercat, cu menajamente, să-î dau oarecare lămuriri, dar m-am convins repede că n-a înţeles nimic. Mi-a vorbit cu atîta seninătate, candoare şi bonomie încît vechile mele resentimente s-au topit pe dată, ca o pastilă de Hyperol într-un pahar cu apă clocotită. Inexpresivi tatea' expresiei sale mi-l dovedea nevinovat. M-am simţit copleşit, deodată, de-o subită şi compătimitoare simpatie. Şi dacă aş fi ascultat porunca afectelor mele turburate, în genunchi i-aş fi cerut iertare.

Pentru tot ce scrisesem, pentru tot ce vorbisem, pentru tot ce gîndisem despre d-l M. Dragomirescu simţeam remuşcări. Ceea ce-mi făcuse era atît *denaturai,* atît de în firea lucrurilor! Antipatia mea violentă faţă de domnia lui îmi părea tot atît de ridicolă ca furia copilului care bate copacul pentru că face vînt. Domnul M. Dragomirescu emană prostie, ca sifonul bulbuci de acid carbonic. Am scobo-

* Pentru numărul de spectacole obţinut, nu pentru valoarea ei, pe care azi o neg, dar care în nici un caz nu intra în competenţa d-lui M. Dragomirescu.

rît scările Teatrului Naţional cu inima împovărată de-o ciudată emoţie. Cînd să ies, fără să vreau, •m-am -uitat înapoi. L-am zărit în capul scărilor ca un Arhanghel (Mihail) cu cioc şi fără aripi (Dragomirescu), făcînd sforţări emoţionante pentru a~şi pune galoşii.

Ieşind în stradă nu m-am putut reţine să nu murmur cu un accent de infinită compasiune: Pauvre type!

în noaptea aceea am avut un vis care contraria în totul noile mele dispoziţii sufleteşti faţă de domnul M. Dragomirescu. Mă găseam în baraca unui iarmaroc, într-un bazin, o focă. Alături într-o cuşcă d-l M. Dragomirescu. La gît avea atîrnată o placă ce purta inscripţia, în litere chirilice: „Gramofonul independent" (v, incoherenţa visurilor!), în fracul roş al dresorilor de bestii, camaradul meu de arme, profesor de limba română. Deodată, mica încăpere începe să se populeze: Caragiale, Eminescu, Creangă, Coşbuc, Anghel, Iosif. în faţa adunării înveselite, domnul Dragomirescu începe să execute felurite mişcări, la comanda omului în frac. După fiecare serie de exerciţii şi giumbuşlîcuri domnul Dragomirescu sărea pe-un trapez cu o dexteritate de mirat la un om corpolent ca d-sa şi mînca alune, în timp ce se repauza astfel, omul în frac îl prezenta publicului, atribuindu-i însuşiri fantastice:

„Acest ins cu anatomie anormală (are osuL sacru în nas şi vice-versa), prezintă totuşi înfăţişarea omului matur. E român, vaccinat, major şi critic

literar. E cea mai vie contradicţie a teoriilor darwiniene. La subţioara ambelor mîini prezintă solzi şi urme de aripi înotătoare. Sub ultima vertebră e înzestrat cu o prea frumoasă coadă în evantaliu (roş, verde, galben, albastru, indigo şi violet). Partea curioasă şi enigmatică o constituie cele trei excrescenţe (două pe omoplatul stîng şi una pe călcîiul drept) în care s-au găsit urmele unui lichid asemănător aceluia cefalo-rahidian de la om şi maimuţă. Dacă îl mulgem, constatăm, cu ajutorul hîrtiei de turnesol că sînul stîng conţine un acid, pe cînd cel drept o bază. La vîrsTa de 19 ani poseda 20 de noţiuni (în ultimul an a făcut progrese), pe care le lega în propoziţiuni şi fraze, cu o facilitate neîntrecută încă de nici un papagal*. Cînd a început să se ocupe cu literatura, ştia să deosebească, (dacă nu era obosit) cuvintele: masă, casă, pat, copac, peşte, creion, smîntînă, foarfece, şoşon, vax, cocoş, pastă de dinţi, cataligi, japonez, revolver şi chiar velociped, După trei decenii de fachirism şi auto-mutilare prin lectură a izbutit să vorbească uşor cu gura deschisă, fără să mişte buzele. Profesorul Pitulescu presupune că învăţătura acumulată, în urma unui bizar proces fiziologic (cauzat — după prof. Parhon de glanda tyroidă), s-a precipitat în plăci de gramofon, de dimensiuni descrescînde, atingînd un maximum în abdomen, (centru principal al intelectualităţii tipului) şi un minimum în degetele picioarelor (are treisprezece). E suficient să-i presezi nodul ombilical pentru ca maxilarele să se caşte automat şi omuşorul (foarte elastic şi prevă-

* Nici chiar de George Pasc u.

zut cu ac), să atingă placa. Astfel, prin cavitatea bucală ce afectează forma unei leici (pîlnie) şi devenită în circumstanţă cornet acustic putem auzi vocea lui Taine, Dante, Adelina Păţi, Pamfil Şeicaru sau Cristofor Columb. Refuzînd intervenţia chirurgicală în timpul vieţii nu se ştie bine dacă în compoziţia internă are şi organe similare cu ale altor animale, sau dacă e acţionat exclusiv de şuruburi şi rotiţe. Lipsa creierului îi permite ingurgitarea a orice cantităţi de alcool fără să se îmbete. S-a observat că de cîte ori îşi pune o pălărie mai strimtă întregul craniu pîrîie (ca harbujli) în timp ce pe gură, nas şi pe-o ureche (cealaltă o astupă cu dop de ebonit), încep să-i curgă sîmburi de cucurbitaceu. Motivat de adagiul că de unde nu-i miez nu ies sîmburi, senatul universitar i-a încredinţat catedra de literatură română de la Facultatea de Litere din Bucureşti. Cînd se supără, barbişonul i se lungeşte ca o stalactită de plumb topit şi din solul umezit astfel creşte imediat o ciupercă din specia tricofiţei, prevăzută cu doi gîndaci şi trei viermi, în asemenea împrejurări ochelarii îi sar de pe nas ca un şcolar jucînd capra. Pînă în prezent a spart un milion. Pentru a evita cheltuieli inutile, familia i-a cumpărat un lănţuc" ...

Aici m-am trezit. Ce vis urît! Şedeam la un hotel de pe calea Victoriei. Sun. Apare un chelner bătrân şi foarte afabil. Un ceai te rog. Şi pentru a răscumpăra grozăvia involuntară din timpul somnului îl întreb:

— Arhip, nu-i aşa că d-l M. Dragomirescu e un bătrân frumos şi deştept?

Mi-a răspuns cu o superbă curtenie profesională:
—• „Frumos domnişorule, şi deştept; de ce să nu fie frumos şi deştept? Toţi boierii îs frumoşi şi deştepţi. Dac-au învăţat carte!"
în modestia lui umilă, nici nu-şi închipuia bătrînul Arhip că în momentul acela reprezenta opinia tuturor guvernelor României Mari, faţă de ceea ce îşi închipuiesc a fi cultura românească.
Dar d-l M. Dragomirescu nu e numai profesor universitar, membru în comitetul de lectură al Teatrului Naţional,* membru în toate comisiile de premii, autor de cărţi didactice, oficiale, foiletonist la *Viitorul,* membru în comitetele mai multor case de editură, fost vicepreşedinte al Societăţii Scriitorilor Români, viitor membru al Academiei (de ce rîdeţi?) etc., etc.
Domnul M. Dragomirescu e şi preşedintele *Institutului român de literatură* (Institut de beaute psyhique et morale pour adultes). Spre delectarea, oamenilor veseli şi documentarea medicilor alienişti, acest institut român de literatură scoate un monitor oficial al şedinţelor, îi zice *Buletin al Institutului Român de Literatură.*
Lăsăm la o parte puerilitatea chestiunilor puse în discuţie în şedinţele institutului şi consemnate în buletin, ca de ex. (toate sînt de aceeaşi natură), întrebarea pe care şi-o pune un conferenţiar şi care face obiectul discuţiei a două şedinţe *(Buletinul*

* Nu mai este, dar va mai **fi.**

No. 5, şedinţa de la 21 Martie 1923 pag. 27 şi *Buletinul* No, 6j şedinţa de la 2 Mai pag. 33): *Este contemplaţia estetică o simultaneizare a succesiunei sau o succesivizare a simultaneităţii?*
Ca şi cum s-ar întreba: Sînt discipolii d-lui Mihalache Dragomirescu • Mihalaco-Dragomirescişti sau Dragomiresco-Mihalachişti ?
Dar această doctorală publicaţie e tipărită în dispreţul celor mai elementare reguli gramaticale. într-un aşezămînt în care ideile maestrului se acordă atît de bine cu ale ucenicilor, subiectul nu se acordă cu predicatul.
Ex. *Mijloacele* formale care ne dă muzicalitate *stă.* în legătură, etc. (Nu poate fi vorba ele greşeală de tipar: *e* clar) — pag. 2.
Decît că atunci cînd a reuşit să creeze, *simboliştii,.etc.* (pag. 2).
Aceasta ne explică panica de care e cuprins conferenţiarul la pag. 14 în faţa esteticii lui Croce, cînd zice:
„Prin estetica lui Croee am putea să ne reîntoarcem la o artă unde totul este calcul, intelect *şi mai ales gramatică.* (Doamne fereşte). Nu voi sîcîi cititorul comentînd enormităţile, de multe ori amuzante, totdeauna neroade, din acest Buletin.
Oscar Wilde scrie undeva: „Pom- connaître la vendange et la qualite d'un vin, îl est inutile de boire tout le tonneau".
De aceea mă mulţumesc să transcriu (nu fără oarecare voluptate), cîteva pasagii luate la întîmplare.
Se va vedea că d. M. Dragomirescu e un monomân obsedat de ideea genialităţii, dublat de-un;

(fără voia lui), farsor. Bombiţile de vax servite la acest festin, în convingerea domniei sale sunt icre de morun. Citiţi şi vă veseliţi.
Avem intuiţia frumuseţii numai cînd privim natura cu un ochi de artist *genial* (pag. 18).
Operele *geniale* sînt produsul *genialităţii* (pagina 25).
Estetica integrală vede în operele geniale nişte adevărate fiinţe de sine stătătoare (Vaci? balene? crocodili?), nişte adevărate specii ale unei lumi noi — ale lumii psiho-fizice, lume deosebită şi de cea fizică şi de cea psihică (pag. 53).
Estetica lui Hegel formează un monument mai impozant prin poezia lui *genială,* decît etc. (pag. 50).
Guyau este mult mai interesant prin modul cum scrie decît prin ce scrie. Aşa se face că el scoate aşa de puţin din ideea creaţiunii *geniale* (pag. 47).
Viaţa operelor *geniale* este infinită (pag. 41).
Aceasta este deosebirea dintre operele de talent şi între operele *geniale.* Pe cînd cele dintîi, prin insistenţa atenţiunii cunoscătoare, prin analiza părţilor lor .ce par sintetizate, devin searbăde şi se

nimicesc în sensibilitatea noastră, operele *geniale* din contra, etc. (pag. 41).
Emoţia estetică este rezultatul cunoştinţei necesităţii cu care sînt legate între ele diferitele elemente ale unei opere de creaţiune *geniale* (pag. 34).
într-o concepţie ştiinţifică a evoluţiei literare nu trebuie ţinut seamă decît de producţiile *geniale.*
Soarta marilor poeţi (de ex. a unui Eminescu, Alfred de Vigny şi chiar Goethe)* este în această privinţă concludentă. Aşa fiind, ritmul producţiei *geniale e* altul decît al evoluţiei literare, aşa cum o înţelege Brunetiere (săracul!), pag. 7.
Literatura ţine seamă numai de operele literare *geniale.* Geneza acestor opere întrucît sînt *geniale* este inexplicabilă, iar fenomenele explicabile din opera *genială* nu au nici o importanţă (pag. 9).
Atenţia ştiinţifică nu e orientată de la toate operele unui autor ci e concentrată numai asupra unora din operele sale care se dovedesc că sînt *geniale* (pag. 9).
Literatura scoate din cadrul istoric cele cîteva capodopere ale sale şi le pune în cadrul creaţiunii *geniale* (pag. 10).
Chiar nu-i delieios?

în ce priveşte teoria d-lui Scarlat Straţeanu despre deosebirea dintre poezie şi literatură una avînd şi fond şi cealaltă numai formă — ar putea sta în picioare numai în cazul că pot exista opere literare fără să aibă nici un fond. Dar asta cred că nu se poate arăta niciodată. E o încercare interesantă dar nu destul de întemeiată, mai cu seamă cînd prin deosebirea introdusă de noi (Noi = M. Dragomirescu), între originalitatea elementară, cea intuitivă şi cea plastică ca elemente de fond, s-a făcut *exact* demarcaţiunea dintre operele ideologice *(Phaedon* de Platon) operile literare *(Rseudokynegetikos* de Odobescu) şi operele poetice *(Divina Comedie* a lui Dante) pag. 44.

într-o discuţie obiectivă nici „bergsonii" nu ne interesează nici „belphegorii" *(Belphegor* de J. Benda), căci atunci lupta literară ar degenera în luptă politică (pag. 59).

Arta nu este nici sentimentală, nici voliţională, nici intelectuală. Arta este *integrată* (pag. 57), etc., etc., etc., etc., etc., etc.

Prin urmare brigadierul de la Dadilov *nu spunea poveşti.*

Nici n-am voit să demonstrez altceva.

SCRISOARE DESCHISĂ SFINŢIEI SALE
PĂRINTELUI D AMIAN STĂNOIU
LA „VIAŢA ROMANEASCĂ"

îţi scriu, cucernice părinte Damiene şi iaca mi se umple inima de jale şi mă foarte scîrbesc în sinea mea, că trebuie să-ţi fac dojana în faţa lumii, scriind sfinţiei tale scrisoare de ocară. Eu nu-mi plec urechea la pîrile cele tainice, sfinte părinte, şi netrebnicii izvoditori de bîrfeli şi amestecături viclene, la mine baftă n-au. Dar cu dovedit temei aflu taică Damian Stănoiule, despre niscaiva scîrbavnice şi urîte fapte ale sfinţiei tale, de care fac pomenire în rîndurile de faţă, mai jos. Dacă n-ai fi cinstită faţă bisericească şi dacă n-ai fi făcut ţîrcovniciâ literară în strana *Vieţii Româneşti* (ca şi mine părinte Damiene) nici n-aş fi stat de vorbă cu sfinţia ta; ţi-aş fi zis măgarule, sau mascara (după dispoziţie) şi te-âş fi dat dracului, ca pe atîtia alţii. Dar de numele sfinţiei tale se leagă o bucurie sufletească şi-o frumoasă amintire, pe care s-ar fi căzut să n-o feşteleşti, părinte. Eram în redacţia „Vieţii Româneşti" cu fratele meu Ionel şi cu drag-

prietenul G. Topîrceanu. Topîrceanu citea un manuscris şi vedeam cum i se luminează faţa la fiecare rînd. Deodată izbucni: ,,Ştiţi că are talent popa?" (manuscrisul era al sfinţiei tale). Zi-i tare, bre! fac eu. Şi Topîrceanu ne-a cetit, cum citeşte el, (mie-mi place straşnic cum citeşte Topîrceanu), frumoasa sfinţiei tale bucată: *în căutarea unei parohii,,* pe care nu pierd prilejul de-a o recomanda cu căldură cititorilor mei. Te-am văzut apoi taică părinte, crescînd copăcel, ca un cozonac şi rn-am interesat chiar binevoitor de sfinţia ta, trecînd peste unele greşeli de stil, şi compoziţie pe care ca începător tardiv, le făceai, întîmplarea a făcut ca remarcabilul sfinţiei tale volum să apară în vitrina „Cărţii Româneşti", care ne-a editat pe amîndoi, odată cu modestul meu op. Şi iată că într-o zi, o cunoştinţă de bună ziua, mă anunţă că sfinţia ta ai intervenit personal la un librar şi ai şi obţinut de la el, să-mi scoată volumul meu din vitrină, lăsîndu-l numai pe al sfinţiei tale. N-am dat crezare acestor vorbe pe care le socoteam de clacă, r>ărinte Stănoiule. întîlnim doar cu toţii zilnic atîtea lichele, care vin să ne spuie cîte bazaconii pe lume, gîndind că ne fac plăcere, sau numai aşa, ca să se afle-n treabă. Dar cînd mai mulţi vechi şi buni prieteni au venit să-mi raporteze aceeaşi faptă de ruşine pe seama sfinţiei tale, am început să intru cum se zice, la idee. Să fi pătruns Ucigă-l toaca într-atîta în neprihănitul suflet al sfinţiei tale, îndepărtîndu-te de credinţa cea adevărată şi ducîndu-ţi paşii şovăielnici pe căile pierzării? Mă întrebam!
Odată însă, intrînd într-o librărie să mă inte-

•resez de vînzarea *Hronicului*,* cu fireasca bună dispoziţie a omului care primeşte o veste bună**, zic:
—• „Rai mai sînt oamenii! închipuieşte-ţi ce i-au scornit bietului Damian Stănoiu: cică, ar umbla din librărie în librărie, rugîndu-se de librari să-mi scoată volumul din vitrină pentru a-l lăsa numai pe al iui".
— ,,E adevărat domnule Teodoreanu, îmi replică un vînzător, nici nu vă puteţi închipui ce negustor e popa. Ăsta-i omul dracului!".
Aferim popă! mi-am zis în mine. Curat toporul şi pădurea taică Damiene. Şi stai, că nu-i gata. Un prieten, scriitor, îmi zice:
—- Dar ştiu că te operează popa!
— Care popă, zic?
— Ghedeon ăla, cu cartea (el credea că sfinţiei tale îţi zice Ghedeon şi cărţii Damian Stănoiu).
ţ. — Dar ce-a mai făcut? întreb.
— Făcea domnule un scandal nemaipomenit la editură, zicînd că-l concurezi şi musai să-ţi scoată volumul din vitrină.
Cînd am auzit-o şi pe asta, m-am hotărît părinte Damiene, să te spun lumii, să te ştie şi să te aduc cu mustrare din rătăcirea care sataniceşte te-a fost cuprins.
Volumele, sfinte părinte, nu se mănîncă între ele ca lupii şi ca autorii. Neatîrnînd de voinţa noastră, ele îşi urmează în vreme calea sorocită de mehengiul şi nepătrunsul Destin. Cel care mă citeşte pe mine părinte Stănoiule, te citeşte şi pe sfinţia
* O carte de-a mea.
** Se vindea ca o curtezană!

ta şi cel care nu te citeşte pe sfinţia ta, nu mă citeşte nici pe mine. Aşa că din osteneala sfinţiei tale, dacă stăm şi judecăm, nu rămîne decît o mică şi nevrednică zădărnicie. Şi ca să mă înţelegi mai bine părinte, părintească pildă da-voi sfinţiei tale, azi:

Mă aflam la o masă mare şi bogată. Fracuri, uniforme sclipitoare, şi (iartă-mă, Doamne) tulburătoare decolteuri. în faţa mea şedea între două cucoane, gustoase ca două piersici (păcătuim părinte, păcătuim), un tînăr din a căruia privire am înţeles că nu mai mîncase stridii, care tocmai atunci se serveau. Simţeam pentru situaţia lui o jenă (cum simt acum pentru sfinţia ta). Dar tînărul nu şi-a pierdut firea: a început cu mult aplomb să povestească o anecdotă, făcîndu-se că nici nu bagă de seamă ce are în farfurie şi cînd prima cucoană a dat pe gît glomotocul lunecos, a făcut şi el *la fel. Ai* priceput acuşica, părinte Damiene, cam ce îndrăznesc a sfătui pe sfinţia ta?*

Sfinţia ta ai debutat la „Viaţa Românească". De ce nu te-ai uitat *cum fac* cei de-acolo? Toţi cei care am trecut prin această redacţie ne iubim şi ne stimăm. Un succes al unuia e d sărbătoare pentru toţi. Ne bucură şi ne onorează. E un stimulent, o încurajare, o nădejde, într-o seară, Mihai Ralea** îmi anunţa ca pe un triumf personal:

— Nu-i aşa că ultima carte a lui Sadoveanu (pe-atunci *Hanul Ancuţei) e* cea mai bună carte a lui?

* Iartă, Doamne, pre robul tău, Damian Stănoiu, acum şi în vecii vecilor. Amin!

** Adversar politic, părinte, dar ce prieten incomparabil!

Şi ne-am bucurat cu toţii că un scriitor care şi-a pus numele pe cincizeci de volume, nu încetează (ca vinul vechi), să se perfecţioneze, scriind o românească inimitabilă, de parcă i-ar izvorî din peniţă valuri de velur. Şi fiindcă ţi-am vorbit părinte, de domnul Sadoveanu în care se împacă noţiunea de mare scriitor cu aceea de om cumsecade, voi evoca sfinţiei tale o scenă din turneul de şezători literare a revistei „Gândirea", cînd din iniţiativa lui Cezar Petrescu şi sub părintească oblăduire a d-lui Mihail Sadoveanu, am colindat toată ţara. Călătoria acea-* sta care a fost pentru d. Mihail Sadoveanu triumfală, a culminat în entuziasm la Cernăuţi: La apariţia pe scenă a d-lui Sadoveanu, sala în picioare aclama. Uralele şi aplauzele nu mai conteneau. Cezar Petrescu se înroşise de fericire, Pamfii Şeicaru trepida între culise şi cu toţii, ne-am trezit dînd din palme, laolaltă cu publicul. Şi mă gîndesc acum, sfinte părinte, dacă întîmplarea te-ar fi aşezat atunci între noi, te-ar fi lăsat inima să ţii sfinţia ta mînile în sutană, .pentru că aplauzele nu ţi se adresau? Noi nu ne prezentam ca actorii, părinte Damian Stănoiule şi nu *smulgeam,* nici nu cîntăream aplauzele. Nici unul din noi nu le-a cronometrat durata, pentru bilanţ. Topîrceanu şi eu, citeam ambii lucruri menite să descreţească frunţi. Prin urmare ar fi să fi fost *rivali.* Numai că nu a fost aşa, dar cînd lipsea Topîrceanu dintr-un oraş, citeam eu bucăţi de-ale lui, cînd lipseam eu, citea el bucăţi de-ale mele. Căci succesul în literatură nu se obţine prin schimonoseli şi mici surubării şi durabilitatea lui nu e în funcţie de cîteva aplauze trecătoare. Şi altfel nici nu s-ar explica de

ce scriitori care citeau ca actorii, erau primiţi cu răceală, pe cînd Cezar Petrescu, de ex. cititor monoton ca un samovar, era sărbătorit pretutindeni*).
Dar literatura, sfinte părinte înainte de-a fi o afacere, e o atitudine, o eleganţă şi o boierie. Scriitorul trebuie să-şi înalţe fruntea sus, ca nici un strop din noroiul preocupărilor meschine să nu i-o maculeze. Sfinţia ta, în loc să iei pildă de la cei mai mari (sînt părinte!)** şi să-ţi ţii heghemoniconul, umbli cu forfîrlica şi. faci pe caraghiosul. Să nu mai faci aşa, părinte că te vede Dumnezeu şi te rîde lumea.
Şi încă ai avut noroc, părinte, că ai dat peste mine, care nu-s tocmai aşa de scriitor (nu vezi că scriu şi la gazetă?)
Un adevărat scriitor, părinte, ţi-ar f i spart poate potcapul (ici e capul, ici potcapul) şi ţi-ar. fi dat sfinţiei tale palmei şi *ar* fi fost mai mare ruşinea.
Eu, ascultă-mă te învăţ de bine. Deabia aştept să te văd pocăit*** ca să mă pot veseli în gazetă scriind: Vedeţi că s-a civilizat popa?
Al sfinţiei tale, întru scris tovarăş şi întru Domnul frate.

* Nu te superi, gresiile!
** Pe onoarea mea!
*** Şi ce-i drept s-a pocăit, sau cum am zice, s-a schimbat Stănoiul, nu e cum îl ştiţi.

COTNARUL, DOMNUL **CIOCULESCU** ŞI LITERATURA

De la primul articol în care păşeam spre o politică a vinului, pînă la modesta formulare a cîtorva concluzii şi deziderate, fixasem punctele care urmau să fie zilnic dezvoltate (producător, intermediar, consumator) la care s-ar fi adăugat poate cîteva consideraţiuni accesorii. Nu m-aş fi mirat dacă această ordine logică, dar nepremeditată, ar fi fost turburată de intervenţia unui specialist, care mi-ar fi putut semnala vreo eroare ce nu-i exclus să fi comis. *Regret că nu sînt vinicultor,* dar e sigur iarăşi să nu aş fi atacat o chestiune pe care aş ignora-o.

Iată însă că arhitectura planului meu iniţial o modifică, nu un cultivator, ci un beletrist. Distinsul meu confrate, demnul Şerban Cioculescu, băiat deştept şi publicist apreciat, semnează în „Adevărul" o cronică literară relativă la volumul meu „Hronicul Măscăriciului Vălătuc". Ce-i drept dom-

Acest articol-replică a .fost publicat la rubrica „Politica Vinului" pe care o semnam pe vremuri la ziarul „Curentul".

nul Cioculescu, obiectiv şi de o precoce comprehensiune literară, e, cu mine, indulgent tare şi cu o vădită bunăvoinţă, îmi adresează amabile cuvinte de încurajare, îi mulţumesc frumos.
(Sînt foarte încîntat că ai găsit lucruri agreabile în literatura mea, Şerban Cioculescule şi pe viitor, te asigur, voi face *cum zici* mata). Dar domnul Şerban Cioculescu, atît de drăguţ cu mine, e puţin nedrept cu unul din eroii mei, anume Logofătul Toader Zippa.
Cum eu sînt părintele spiritual (n-am zis spiritualul părinte, sînteţi martori) al Logofătului Toader, înţelegînd să-mi apăr copiii, voi răspunde precis şi prompt domnului Şerban Cioculescu, nu fără a-i mulţumi încă odată, pentru ca pe lîngă plăcerea ce mi-a făcut-o cu gentilele domniei-sale aprecieri, mi-a dat şi un subiect de articol, într-o Duminică de lene şi plictis.
Domnul Şerban Cioculescu scrie:
„însuşi Pouitty-ul" în imaginaţia bacchică a lui Toader Zippa (adică a mea), ise transformă în Cotnar ,,după doi ani de pivniţă" (aici ghilimelele sînt ale domnului Cioculescu). Este aci un naţionalism viticol (zice domnul Cioculescu) de Cotnar uber alles, uber alles in der Welt" (face spirit pe nemţeşte domnul Cioculescu), *care adaugă un motiv şi principalul, în plu$, la mîndria de a fi moldovean".*
Bun! Prin urmare de ce rîe acuză (pe Toader Zippa şi pe mine, sau pe Toader Zippa *deci* pe mine), domnul Şerban Cioculescu?
Atac,
I) Că Toader Zippa Logofătul din ignoranţă şi naţionalism, altă ţară, legata de ţâră,. numai, prin

sedilă, afirmă enormităţi într-o materie în care eu vroiam să-l redau erudit.

II) Că eu (Al. O. Teodoreanu) aş fi regionalist habotnic (circumstanţă agravantă), şi că m-aş fuduli în volumul meu că sînt din Iaşi şi nu din Giurgiu.

Ripostă.

Gînd afirma logofătul Toader Zippa că după doi ani de pivniţă Pouilly-l s-a făcut Cotnar, eu n-am pus, ca d. Cioculescu ghilimele, dar am pus o notă. Ea glăsuieşte:

„Fenomenul este riguros exact. A fost controlat în zilele noastre (adaug: de mine), cu vin provenit din Pinot alb, viile domnului Alfred Wincler, conservat în pivniţa d-lui Nicu Nanu (completez: str. Carol, 12, Iaşi). Comparaţiunea a fost făcută (repet: de mine, nu de Toader Zippa), cu una din ultimele sticle de Cotnar (adică de înaintea filoxerei), păstrate în pivniţa Greceanu dela Stînca (proprietate Roznovănească de lîngă Iaşi) şi puse în vînzare de cofetăria Tuffli (proprietarul tăieşte la Cluj), în anii de bejenie 1916—1918".

Pentru a dovedi temeinicia afirmaţiei din notă, recurg la o autoritate în materie: Paul de Cassagnac *(Leş V ins de France,* Paris, Hachette, 1927). Citez:

„Dans une region du gers, voisine Hautes-Pyrenees, ou Fon recolte des vins rouges remarqables, dont le seul defaut peut-etre est un exces de tannin, un grand viticulteur esperant, grâce au pinot, obtenir des vins moins charges et plus parfumes fit venir, ii y a quelques annees, des plants de Georey Chambertin. Des la pre'miere recolte, le vin s'affir-

mă *identique a celui que donne, dans Ies memes terrains, Ies plants du pays,* appele *Tannat."*
Literatura viticolă abundă, de altminteri, în exemple şi anecdote care dovedesc *rolul pămîntului în privinţa buchetului unui vin.* în cazul nostru special, trimit pe domnul Cioculescu la toţi producătorii moldoveni, care îi vor confirma că aroma Cotnarului *circulă* în subsolul Moldovei ca păcura la Cîmpina şi Buştenari.
Pentru a doua acuzaţie, nu-mi rămîne decît să las volumul să vorbească singur. Cine vrea să se edifice, n-are decît să-l citească.
Căci, în definitiv, Şerban Cioculescule, aş fi preferat să-mi ataci *francamente* literatura, decît să mă bănuieşti că aş fi în stare să şuguiesc pe seama Cotnarului, fala pivniţei domneşti a marelui Ştefan-Voievod.

ORTOGRAFIA **LA BIR**

Bucureşteanul, deprins de mic cu firme şi reclame ca: *fi* frumoasă prin Elida; Mantouri şi *rochi; azistenţa* ceferistului, etc. — păstra pînă mai deunăzi faţă de gramatică în genere şi de cea română în special, o atitudine oarecum distantă şi eminamente distinsă: o dispreţuia. Dispreţul lui înalt se întindea peste milenii acoperind pînă şi îndepărtaţii străbuni din antica Romă. *Caesar non supra gramaticos** Bucureşteanul este. De aceea recită el din Eminescu (dacă e poet sau actor), zicînd:

Dintre sute de catarge
Cîte lasă malurile
Cîte oare le va** sparge
Vînturile, valurile.

De aceea scrie el (dacă e critic literar), în revista pe care o conduce, că *scriitorii tineri e necuviinciosi* şi tot de aceea spune el, de la tribuna Ca-

* Dacă nu cunoaşteţi zicala, căutaţi în dicţionar; îmi închipui totuşi că şi acel care n-o cunoaşte o ghiceşte.

** In loc de *vor.* Aţi remarcat, desigur!

merei (dacă e ministru), cu toată autoritatea de care se bucură în adunare că *liberalii e tari.*
Dar zbuciumul vieţii actuale în care instinctele cele mai violente se manifestă în voie, a izbutit să altereze şi sentimentele cele mai nobile. Dispreţul acesta elegant şi aristocratic, care îl prindea atît de bine şi-l ducea atît de departe pe mîndrul locuitor al acestei mîndre capitale, s-a transformat în prigoană şi ură. Scrisul corect irită şi provoacă represalii cumplite, încît smtem în drept să ne întrebăm cu melancolie: unde sînt agramaţii de altădată? Vechii agramaţi, simpaticii agramaţi, nobilii agramaţi! Cine a spus că preferă ura dispreţului, nu ştia ce spune şi desigur nu era român. Dacă 1-aş avea în momentul acesta înaintea mea, n-aş ezita să-i spun în faţă:
De eşti tu acela, nu-ţi sunt mamă eu! (mamă spirituală, se înţelege).
Dar nu 1-aş trimite la bătălie ca mama lui Ştefan, să moară pentru ţară, ci num,ai pînă la Şoseaua Kisseleff, invîtîndu-l sa-şi arunce ochii pe firma pe care pînă mai ieri scria: *Chateaubriand.*
Va constata cu acest prilej că acum \scrie: *Eldorado.*
— Ei, şi? va zice el fără îndoială.
— Nu ei, şi? i-aş răspunde, ai răbdare ţ Acestea sînt efectele urii în contra ortografiei.
— Cum?
— Aşteaptă!
Ura în contra gramaticii, combinată cu Xenofobia şi cu nu ştiu ce articol din nu ştiu ce legiuire, a dus la acest rezultat bizar.
— Nu-nţeleg nimic.

— Stai puţin! La-nceput nici eu n-am înţeles. Cînd ştiam precis că ieri luasem dejunul la *Chateaubriand* şi cînd am văzut că azi birjarul mă duce la *Eldorado,* nu ştiam ce să cred. Amicul meu, Alexandru Ionescu, patronul acestui local, e om cu carte şi cu scaun la cap. Să fi înnebunit peste noapte? Ferească Dumnezeu, se prea poate! Mă duc să-l văd. Nimic anormal în vorba şi înfăţişarea lui. Cine ştie, îmi zic, mulţi par întregi pînă ce-i atingi la partea slabă şi pe urmă . . Doamne fereşte! Luăm un pelin, două pelinuri, trei pelinuri
Trag cu coada ochiului: nici un simptom alarmant.
îmi iau inima-n dinţi şi (fie ce-o fi!), întreb deodată (credeam că ăsta-i punctul slab):
— Da de ce-ai schimbat firma?
A început să rîdă şi mi-a spus ornul, tot.
Iată:
Firma *Chateaubriand,* fusese impusă, ca toate firmele, la una mie lei anual, într-o bună zi însă patronul se trezeşte cu o impunere de *douăzeci şi patru de mii* lei, pe motiv că e străină.
Face apel. Experţii consultaţi, sprijinindu-se pe motivul că s-a găsit cineva (nu se ştie bine cine), care să traducă pe Michel în Mihai şi pe Etienne în Ştefan şi că la rigoare chiar lui Anatole France i s-ar putea spune Ghiţă România, atîta vreme cit s-ar afla între fruntariile noastre, au opinat că trebuie să se găsească altul (pe socoteala patronului), care să *traducă* şi cuvîntul francez *Chateaubriand.*
Un singur expert ingenios şi conciliant, a făcut opinie separată, propunînd ca vorba în litigiu să nu fie

chiar tradusă, ci numai românizată, fiind scrisă aşa: *Şatobrian* şi chiar (mai bine) La *Şatobrian.* Patronul a refuzat. Pentru un licenţiat în drept, nu face! Ce-o să zică lumea? — se gîndea amărît. Obiecţiunile lui cum, că nici cuvintele *Gambrinus, Tivoli, Gioconda, Belmont-Palace, Finocchi,* ş. a. nu-s tocmai neaoşe, au fost respinse ca nefondate. De aceea s-a văzut silit să schimbe firma din *Chateaubriand* în *Eldorado.*

— Dar *Eldorado e* cuvîntul românesc?

, — Asta să v-o spuie judecata!

ERA CARAGIALE INTELIGENT?

Sper că cititorul îşi dă seama că nici îi pun, nici îmi pun asemenea întrebări. De altfel, una, din acelaşi aluat (n-o formulasem eu) aştepta răspuns în coloanele unui mare periodic francez:

Shakespeare, etait-il intelligent?

Răspunsul a venit pe măsură:

Mais, ii n'avait que faire de l'intelligence!

Răspunsul la întrebarea noastră n-a fost însă la înălţime. O recunosc, şi cu melancolie, căci eu 1-am dat.

Mă dusesem în Dealul Mitropoliei (pe atunci nu aveam Patriarh), la Camera Deputaţilor, unde aveam treabă cu un amic care, la acea epocă reprezenta naţiunea. Amabil, amicul m-a poftit în incintă, pînă la terminarea şedinţei. I-am mulţumit, dar n-am intrat, în asemenea cazuri, am preferat totdeauna bufetul, măcar că nu-i faimos. Nu-mi place să mă simt tolerat. Şi, întrucît un musafir al incintei e mai mult decît un fotoliu, care în definitiv, e la locul lui şi are măcar voie să scîrtîie? Să stai impasibil, pe cînd un om de seamă, pe care ţi-ar plăcea să-l asculţi, încearcă zadarnic să se facă au-

zit, fiindcă gloata urlătoare are impresia că va fi mai pe placul şefului, dacă prin interjecţii şi apostrofe nearticulate îl va împiedica să vorbească? Să asişti ca o mumie la votarea prin aclamaţiuni sau ridicare de mîini, a unei legi pe care o socoteşti idioată? Să auzi un energumen, debitînd de la tribună, în numele poporului român, cele mai formidabile insanităţi, fără să-ţi fie îngăduit un gest de dezaprobare, o vorbuliţă, sau cel puţin să-i dai cu călimara-n cap?

Nu, nu, prefer bufetul! O bere bună, o cafeluţă proaspătă, un tovarăş întîmplător şi vremea trece. în ziua aceea, nimerisem bine. O masă de prieteni, băieţi deştepţi şi veseli. Discuţia aprinsă, berea îngheţată. Puteam aştepta oricât! Se vorbea de Caragiale. Costel, un băiat voinic, oacheş, cu păr mare, buclat şi privire pătrunzătoare sub fruntea lată şi boltită, era într-o vervă drăcească. Zise:

—- L-aţi auzit adinioarea pe nenea Manolache (şeful organizaţiei din care tot grupul făcea parte)? Şi, imitîndu-l *Munca si higiena socială sunt cele două coloane vertebrale prin care respiră creerul unei naţiuni!* „O scrisoare *pierdută*" continuă, domnii mei, o continuăm. Alegători şi aleşi, toţi avem rol în ea. Oriunde, oricine şi oricum i-ar face monumentul maestrului, nu-i va putea aduce un omagiu mai mare decît acela pe care îl reprezintă această cupolă, care-i adăposteşte copiii, lăsîndu-i să se manifeste liberi, în văzul întregii ţări. Nu există regizor care să fi visat înscenare în stil mai grandios. Toată ţara participă la spectacol, toţi facem parte din el.

între timp, se apropiase de masa noastră conu lancu, zîmbind cu bunăvoinţă şi mîngîindu-şi favoriţii albi. Conu lancu fusese de mai multe ori ministru şi prezidase pe rînd şi Camera şi Senatul..
I-am oferit scaunul meu.
— Şi credeţi voi, băieţi, că acest Caragiale era un om inteligent? (Costel îmi făcea semne din ochi să-l las să vorbească, dar nici nu mă gîndisem să fac altceva).
Unul, mai fără tact, replică:
•— E o întrebare care astăzi nu se mai poate pune!
Conu lancu oftă amar:
— O fi, dar voi nu-l ştiţi decît din scrierile lui..
Eu 1-am văzut.
în faţa acestui argument peremptoriu Costel avu un gest de aprobare:
— L-ai cunoscut, personal, coane lancule!
— L-am cunoscut *pe urmă,* dar nu de aproape, întîi să vă spun cum 1-am văzut: Mă întorceam cu nevastă-mea din străinătate. După ce trecem de Braşov, intrăm în vagonul-restaurant să luăm un ceai. Să fi fost 8 sau 9 dimineaţa ... nu-mi amintesc. Intrăm. De-abia ne aşezasem cînd, zărim la masa de alături un individ congestionat şi descheiat la guler. Pe masă, numai sticle goale. Am aflat mai tîrziu că era de cu seară acolo. Nu trecu mult timp şi apăru alt individ, tot atît de congestionat şi' luă loc la masa lui. Mai comandară bere. Apoi, începură să vorbească pe româneşte, dar aşa por--carii, că nevastă-mea se făcuse verde. I-am făcut semn să se facă că n-aude. Ea, nu, că leşină. *Aşa: e damele, sensibile.* Ce te faci, nene? fac scandal..

Nu face! Ne-am ridicat cu ceaiurile nebăute şi am intrat în compartiment.
—• N-aţi reclamat? întrebă cineva.
— Ca români, nu puteam *pentru ca să ne dăm* în spectacol în ţară străină. (Costel îmi face cu ochiul, avînd aerul să-mi spuie: aşa-i că-i dulce?). Dar asta nu importă. Ştii cine era acela care vorbea mai multe porcării?
Toţi amuţiserăm în faţa enigmei. După o lungă tăcere, aprins, mînios, conu lancu ne dumeri:
— Caragiale, domnilor. Ca-ra-gia-le!
Privirea lui conu lancu spunea clar: Ce mai vreţi? Amicii mă spionau neliniştiţi, îmi cunoşteau firea şi sentimentele faţă de marele scriitor. Se aşteptau, fără îndoială, la o replică tăioasă. Sînt sigur că trebuie să-i fi decepţionat teribil, atunci cînd am întrebat ipocrit:
— Coane lancule, nu te supăra, dar ai văzut cu ochii matale cele ce ne-ai povestit, sau vrei să rîzi de noi?
Conu lancu mă privi cu toată buna lui credinţă:
— Cum te văd!
— în cazul acesta, ce să zic? Ai dreptate. Nici vorbă nu mai poate fi de inteligenţa lui Caragiale.
Conu lancu se înseninase:
— îmi pare bine că, deşi eşti tînăr, nu te laşi influenţat.
De-atunci, conu lancu îmi face deosebita cinste de a mă considera printre prietenii lui.
Ce pot pentru ca să fac?

POLEMISTUL

Că într-o ţară eminamente agricolă, românul s-a născut poet (nu zic eu, Alecsandri), de mirare nu-i: natura . .. Dar acesta e aspectul rustic. Din clipa în care şi-a lăsat opincile la rohatcă şi a păşit pragul cetăţii pe tălpi gumate, el a devenit polemist. In România-Mare, polemica nu este, ca pe alte meleaguri, un mijloc de a lămuri idei şi fapte. Ea este un scop şi o virtute naţională. Predestinat să fie polemist, citadinul român debutează prin a polemiza cu doica, trece apoi, din şcoala primară încă, la polemica scrisă, însemnînd pe pereţii W.C.-elor cînd nu adevărate mărgăritare folcloristice, cel puţin că profesorul e idiot şi soţia lui peltică, pentru a ajunge să compună în liceu ţepoase catrene epigramatice şi se desăvîrşeşte în universitate, mai ales prin activitatea extraşcolară. Dacă nu reuşeşte să-şi treacă licenţa, îi rămîne vocaţia. Arena publică maî cîştigă un toreador. De-aci înainte, cluburile politice şi cafeneaua, care geme de polemişti, îi sînt deschise. Să nu-l cumva superi, că te-ai dus! El e mai mult decît un simplu personaj foarte important, mai mult decît un supra-arbitru al luptelor politice,,

mai mult decît un as al redacţiilor şi un Fuhrer al întrunirilor, el e un Mitropolit al reputaţilor, un Patriarh al succeselor şi insuccesselor, în fine un Ţar al vieţii publice.

în imperiul lui de hîrtie, tăcerea are acoperire aur. El ştie perfect şi la nevoie poate dovedi (numai la nevoie, mă rog frumos), cine e amantul soţiei prefectului, cît a rămas dator cutare ministru croitorului, pe cînd învăţa la Paris, ce anume doctorii furniza farmacistul din Burdujeni sau Strehaia cutărui episcop şi cîte şi mai cîte. Dar iubitor al moralei publice şi conştient de menirea lui purificatoare, acest migălos colecţionar de documente omeneşti, cu caziere şi fişe, nu le va da niciodată în vileag, decît (să respectăm expresiile consacrate), *silit de împrejurări.* Sensibilul pezevenghi suferă, domnilor, cînd scrie scîrbe şi spurcăciuni, vîrîndu-şi în văzul lumii nasul în intimităţi fetide, gest pe care totdeauna îl *regretă.* De multe ori el e atît de sentimental şi atît de robit eticii pe care unicamente o serveşte, încît în toiul celei mai violente campanii şi tocmai cînd se afla la doi paşi de victorie, îşi ia seama şi se opreşte brusc. Respiraţia i se, cum s-ar zice, taie. Mulţi au scornit şi nu se sfiese să strige în gura mare, că aceste tăceri subite ar fi remuneratorii. Dar aceia sînt tot polemişti.

Condus de un instinct precis şi sigur, românul a ştiut din vreme să diferenţieze polemica autohtonă de orice manifestare similară de aiurea, în această materie, precum mai sus s-a scris, e cu totul original, în nici o ramură de activitate, specificul naţional n-a triumfat mai deplin, în alte ţări, drumul pînă la tribună sau la coloana de ziar e plin de

obstacole. Prejudecata cinstei, superstiţia moralităţii, fanatismul bunei credinţe, mania probităţii, ticul răspunderii, obsesia politeţii, poza curtoaziei, pretenţia autorităţii, snobismul eleganţei şi alte mofturi, au ucis în germen atîtea frumoase vocaţii, împiedicînd adevărate talente să se manifeste util, pe acest teren. E de mirare chiar, că atîtea popoare pline de toleranţă, pentru scriitori şi artişti, să fie atît de alarmant riguroase, pentru ziarist şi politician, adică, pentru omul altfel public. Sînt sigur, de pildă, că nici un francez cultivat n-ar expulza din bibliotecă pe Francois Villon, în momentul în care se afla că genialul trubadur tîlhărea la drumul mare, după cum nici un burghez cu mintea întreagă n-ar renunţa la citirea operelor lui Oscar Wilde, pentru că s-ar fi întîlnit într-un obicei prost, cu niscaiva polemişti de-ai noştri. Sîngele omenesc, pe care stiletul ucigător al inspiratului autor al baladelor, 1-a făcut să ţîşnească din pieptul semenilor, nu poate acoperi în ochii cititorului prestigiul unui vers nemuritor şi nici şterbi farmecul unei rime. Sînt sigur însă că dacă lui Villon i-ar fi tunat prin cap să ţie predici, sau dacă, trăind astăzi (o ipoteză!), ar fi rîvnit să devie deputat, sau ar fi întemeiat gazete, el ar fi fost energic împiedicat (nebuni franţujii) de înşişi admiratorii lui, poate. Cel din urmă cetăţean ar fi stîrnit aprobări, în momentul cînd i-ar fi strigat: hoţule sau asasinule, aici nu ai cuvînt! Românul, însă, mai conciliant şi mai estet, a trecut peste aceste amănunte, uşor.

— Hoţ, desigur, pungaş ordinar, de acord, escroc, şantajist, tot ce vrei, dar . . . *are talent.*

Formula înţeleptului dar paradoxalului Petre Carp a fost, după cum se cuvenea, pe dos întoarsă, înainte ca vrednicul om de stat s-o fi formulat: —• „Talentul *justifică* orice încarnaţiune şi frumuseţea *implică* prostituţia". Acesta e punctul de plecare al polemistului român de talent. Şi care e polemistul român care să nu aibă talent?

Articolul de faţă a fost scris, cu foarte mulţi ani în urmă, **în** redacţia unui cotidian dispărut. Un coleg de redacţie, astăzi foarte apreciat, citea peste umărul, meu ceea ce scriam. Deodată, m-a apostrofat:

— Dumneata totdeauna te desolidarizezi de breaslă!

M-am uitat surîzînd la cele scrise, ca Leopardi la întinsul mării, am salutat si-am părăsit redacţia.

DOUĂ ANECDOTE

Imediat după război, circula printre liberali o anecdotă. Se zice că bătrînul Pherekide nu plătise niciodată dări. Considera aceasta dacă nu ca un drept, dar ca un mic privilegiu, pe care ţara în slujba căreia albise i-l datoreşte. Şi nimeni nu s-ar fi încumetat să tulbure o stare de lucruri acceptată şi consfinţită de cinci decade şi mai bine de istorie contemporană. Odată, pe cînd bătrînul om de stat era în opoziţie, un agent fiscal, de-abia numit, se făcu tare să obţină impozitele.

— Nu căuta pe dracul, că-l şi găseşti, i-a spus şeful lui, binevoitor.

El nu, că ştie el ce face.

— Vezi-ţi de treabă, băiatule, c-au mai păţit-o şi alţii!

Agentul nu vroia să ştie de nimic. Chiar în acea zi s-a prezentat la domiciliul contribuabilului recalcitrant. A fost primit imediat.

Pherekide şedea la birou şi citea un ziar:

— Ce doreşti?

Tonul şi înfăţişarea bătrînului au operat imediat asupra agentului, în sens potolitor: ;

— Sînt de la fisc, cucoane, ştiţi pentru impozite.
Bătrînul 1-a privit cu oarecare uimire, 1-a măsurat din tălpi pînă-n creştet şi după ce 1-a fixat o clipă, i-a şoptit:
— Pherekide!
Deşi intimidat, agentul nu înţelegea să renunţe aşa deodată, la scopul vizitei lui:
— Domnule Ministru, nu vi le cerem toate, dar măcar ceva, cît doriţi dumneavoastră.
Răspunsul a fost acelaşi, dar pe un ton ceva mai urcat:
— Pherekide!
Agentul începuse să bîlbîie:
— Dacă nu puteţi acum, Excelenţă, spuneţi-mi cînd să viu!
Bătrînul se ridicase pe jumătate din fotoliu şî cînd a răcnit pentru a treia oară: „Pherekide", agentul dispăruse.
E. foarte probabil că, această anecdotă, nu-i decît o anecdotă. Am motive să mă îndoiesc de autenticitatea ei, dar cine poate nega că nu-i verosimilă? Ba, ceva mai mult: se poate susţine că era nevoie de-un bărbat politic de dimensiunile lui Pherekide pentru ca faptul să fie *posibil* în Dacia Traiană?
Şi acum o alta. Scena se petrece într-o noapte de iarnă, pe străzile Parisului la 1841 leat.
Unui tînăr i-a plăcut să se distreze introducînd, prin surpriză, un bulgăr de zăpadă în corsajul unei trecătoare. Femeia a ţipat şi cînd şi-a dat seama de unde-i vine neplăcerea, s-a repezit la acel glumeţ şi 1-a luat la palme. Tânărul a ripostat. Agenţii poliţiei au sosit tocmai cînd bătaia era în toi. După

obiceiurile epocii, tînărul a fost lăsat să-şi vadă de drum, iar femeia noctambulă înşfăcată şi condusă la primul post, unde urma să i se dreseze actele pentru cele şase luni de închisoare care o aşteptau. Un domn, care asistase de la început la desfăşurarea evenimentelor se luă după grup. Ar fi voit să intervină în favoarea nenorocitei, în faţa circumscripţiei ezită. Era un om cunoscut. Cine va crede că a putut interveni dezinteresat într-o asemenea afacere şi la o asemenea oră? Avea duşmani şi ziarele umoristice şi cupletiştii de prin toate cabaretele nu aşteaptă decît asemenea subiecte. Bunătatea a primat, însă, şi domnul a intrat. Comisarul 1-a luat de sus:

•— Depoziţia dumitale, mai mult sau mai puţin interesată, nu are nici o valoare. Fata aceasta s-a făcut vinovată de loviri în piaţa publică. A bătut un Domn. Va face şase luni de închisoare.

— Domnul meu, a spus străinul, cînd vei afla cine sînt, vei schimba, poate, tonul şi felul de-a vorbi şi mă vei asculta.

— Şi, cine eşti dumneata?

— Victor Hugo.

în faţa acestui răspuns, comisarul şi-a pierdut capul, nu într-atît, însă, încît să elibereze arestata. Agenţii depuseseră şi lucrul nu mai era uşor.

— într-un singur caz, domnule Hugo, aş putea opri lucrurile. Dacă v-aţi semna depoziţia.

— Dacă libertatea acestei femei depinde de semnătura mea, iată.

Şi, Victor Hugo a semnat. Pe semnătura poetului, femeia a fost pusă în libertate.

Nu-i aşa că nu-i verosimil? Totuşi, e adevărat, întîmplarea e povestită de însuşi Victor Hugo în minunatele pagini, care alcătuiesc *Choses vues,* sub titlul *Origine de Fantine.* Recitindu-le, mi-am amintit de prima poveste de care aceasta s-a alăturat într-o semnificativă împerechere. Şi, mi-am mai amintit de cel mai mare poet al neamului meu care figurează într-un proces-verbal într-o circumscripţie din Capitală şi care reprezintă un jalnic document al vremii: „Individul Mihai Eminescu, etc."
Dar astăzi chiar dacă un Tudor Arghezi sau Brătescu V. Voineşti s-ar afla în situaţia lui Victor Hugo, la declararea numelui n-ar fi întrebaţi:
— Ocupaţia dumneavoastră?
Şi pe bună dreptate mă întreb: cînd, oare, cuvîntul meşterilor şi cărturarilor noştri, va cîntări în viaţa publică, măcar cît al unui agent electoral, din culoarea de verde?

DEMOCRAŢI ŞI OLIGAKHI

Alături de masa la care luasem loc cu prietenul meu, la restaurantul Enescu, mînca singură o blondă zveltă, cu ochi imenşi şi expresie candidă, în trecere, prietenul meu a salutat-o. I-a răspuns, roşind puţin.

— N-o cunoşti? mă întrebă.

— Nu.

— E moldovancă.

După nume, o cunoşteam. Părinţii ei fuseseră mari proprietari, într-un mănos judeţ din Ţara-de-Suş.

— Curioasă povestea ei, continuă prietenul meu şi caracteristică acestor vremi. Rămînînd orfană şi-a cheltuit puţinul moştenit ca să-şi termine studiile. E licenţiată în litere şi filosofie. Ca studentă a dus o viaţă modestă şi corectă, locuind într-un cămin, în învăţămînt n~a putut intra. Prin stăruinţele unui prieten al tatălui ei care fusese vechi liberal şi ocupase înalte demnităţi în acest partid, a fost numită funcţionară la o instituţie de stat. Auzisem că devenise o funcţionară model şi că era respectată de toată lumea pentru purtarea ei ire-

proşabilă, dar o pierdusem din vedere. Ei bine, dragă, ştii unde am întîlnit-o acum cîteva zile? într-o casă de rendez-vous!

— Cum aşa?

— Aşteaptă. Jenat, m-am făcut că n-o văd. M-a chemat ea: nu-i nici un secret, mi-a spus şi te rog să spui la toţi unde m-ai văzut. E în interesul meu.

— Nu mai eşti funcţionară? am întrebat-o.

— De-o săptămînă nu mai: m-au dat afară. Să nu-ţi închipui însă că pentru că sînt aici. Ar fi să faci o confuzie de cauză şi efect. Sînt aici pentru că nu mai sînt acolo.

— Dar cum s-a întîmplat, zic? Reduceri?

— Nici o reducere. M-a denunţat o colegă că sînt liberală. Asta e tot.

Acuma, urmă amicul meu, socoate şi tu cam ce primejdie poate constitui pentru un guvern o fată ca asta? Cel mult poate paria pe o cutie de bomboane că vin liberalii şi să-şi anine în peretele din odăiţa ei portretul lui I. G. Duca, sau George Brătianu (nu mai ştiu de ce nuanţă e).

Şi crezi tu, zic eu atunci, că întîmplarea asta justifică ...

— Ai răbdare, mă întrerupse prietenul meu, ; Văzîndu-se dată afară cu nepusămasă, s-a dus la secretarul general al ministerului de care depindea instituţia. Acesta (îl ştii), i-a propus să supeze împreună *la Chateaubriand,* pentru a găsi o soluţie. I-a tras o palmă. Argumentaţia ei de altfel e foarte logică: decîc să cedez unui maimuţoi nesuferit că să-mi păstrez un post în care muncesc opt ore pe zi pentru patru mii de lei pe lună, prefer să cîştig

şaizeci de mii, cedînd cui îmi place. Crede-mă, mi-a spus ea, n-am avut pînă acum cinci zile nici un amant. Am intrat însă în această casă cu hotărîri ferme. *Alea jacta* est... Şi m-a părăsit zglobie, la un semn pe care de după o perdea i-l făcuse patroana. Din uşă, mi-a strigat: „sînt aici zilnic, între trei şi şapte".

Nu sînt dintre aceia care fac responsabilă societatea de toate faptele noastre condamnabile, trebuie să recunosc însă că uneori nici ea nu e complet nevinovată. Dar fapta aceasta care, după cum bine spunea prietenul meu, ilustrează o vreme şi desigur o Iunie, mi-a amintit de-o alta, care, după rnine ilustrează şi ea o vreme şi-o altă lume. O ştiu de mult şi pînă acum am tăcut-o. Peste ea însă s-au aşternut destui ani, ca să o pot povesti. O însemn aici, aşa cum am povestit-o şi prietenului meu atunci, adică aşa cum a fost:

Se ştie că după pronunciamentul cavaleriei de sub glorioasa domnie a Regelui Carol I, mulţi ofiţeri au fost siliţi să părăsească oştirea. Printre aceştia se găsea şi un tînăr locotenent, băiat de neam, veseL şi foarte simpatizat în Capitală, dar complet lipsit de mijloace. Avînd relaţiuni în partidul conservator, a fost numit în poliţie, cu o leafă echivalînd cu aceea a gradului pe care îl avea în armată. Venind liberalii la guvern, 1-au dat afară. Pierderea slujbei coincidea cu o boală gravă care-l lovise pe neaşteptate. Un camarad care s-a dus să-l vadă, 1-a găsit într-o stare jalnică. Acest om, care învese-
lise o lume întreagă, pe patul de suferinţă şi mize-

rie plîngea. Impresionat, camaradul s-a dus la prefectura poliţiei Capitalei. Prefect era Kneazul Moruzzi. .
— Ce pot să-i fac, a spus Kneazul, e conservator.
•— Bine, dar îl putem lăsa să moară de foame?
•—• Asta-i altceva. Eu în slujbă nu-l numesc, dar leafa i-oi da-o, cît oi fi eu prefect, numai să taci din gură.
Şi astfel, prin intermediul acestui devotat şi discret camarad, Kneazul i-a servit leafa, pînă cînd a închis ochii. Cheltuielile înmormîntării tot Kneazul le-a suportat.
Tocmai cînd terminam de povestit, suava blondă s-a ridicat să plece, aruncîndu-ne un surîs nevinovat. M-am uitat la ceas: trei fără un sfert. începea noul serviciu, pe care generoasa democraţie i-l oferise. Privind-o cum se strecura mlădioasă, sub privirile aprinse care o urmăreau, nu m-am putut opri să nu exclam:
Infamă oligarhie, unde eşti?

FOCURI ÎN VÎNT: LEGILE

Am asistat demult la serbarea onomasticii unui copil miraculos. Nu împlinise doisprezece ani. Cu taburetul deşurubat la maximum, ca să poată ajunge la claviatură, descifra la primă vedere Schuman, Schubert sau Mozart, orice, cu o comprehensiune muzicală uimitoare. Cînd îl cunoscusem, pînă să-i sosească din oraş părinţii, rni-a cîntat acompaniindu-se singur, jumătate din Manon, de Massenet, punînd în pronunţare şi în inflexiuni, intenţii şi nuanţe, care, în aceeaşi măsură cu admiraţia, inspirau un fel de spaimă şi în acelaşi timp milă. Haina de catifea neagră îi accentua paloarea. Buclele pletelor blonde atingeau gulerul de dantelă. La fiecare replică din operă, în ochii mari şi negri se aprindeau lumini. Pe un colţ al pianului, un caiet deschis.

Citesc: „Rezumat al teoriei ondulaţiei universale" de Vasile Conta, aparţinînd elevului Şerban, clasa a II-a liceală.

Cu prilejul sărbătoririi, tatăl copilului, un imbecil solemn, cu şnapeti suri şi musteaţă-n sfîrc de pepene, avusese o fantezie barocă: îl îmbrăcase ca

pe un om mare (escarpins, frac, cravată şi mănuşi albe). Cu toată distincţia naturală a înfăţişării lui precoce, părea un picolo de restaurant mare. Dar intuiţia acestui copil extraordinar şi puterea lui de adaptabilitate îl ajuta să nu pară ridicol în această împrejurare, indicîndu-i tonul just. Era comic totuşi să-l vezi la uşă aşteptînd musafirii, ajutînd (cu cîtă vocaţie!), cucoanelor să-şi scoată mantourile şi oferindu-le apoi cu cea mai neafectată curtoazie braţul, pentru a le conduce în salon, în timpul mesei a fost centrul atenţiei generale. Plin de vervă şi de haz, nu avea, cu toate acestea nimic copilăresc în conversaţia lui. Pe cînd oferea o pară pe care o curăţise în prealabil cu măiestrie, vecinei lui de masă, 1-am auzit servind iritat, această surprinzătoare replică tăioasă, unui unchi care îl zeflemisea:

— Inteligenţa e experienţa tinerilor, după cum •experienţa e inteligenţa bătrînilor, scumpe domn.

După primul pahar de şampanie, junele se ciupise. Invitat de cunoştinţe, a refuzat să spuie versuri de Alecsandri, zicînd că sînt banale. A recitat în schimb din Eminescu *(Luceafărul, La steaua* şi *Satira* I), din Musset (La *N uit d'octobre)* şi din Verlaine (La botine *chanson,* aproape în întregime).

în timpul acesta, tatăl, înveselit pe aceeaşi cale, apăru c-un ţilindru pe care îl îndesă pe capul copilului, zicîndu-i:

— Ia, fă puţin pe deputatul, Şerbane,

Am fost cu toţii martorii unei improvizaţii oratorice, în genul acelora ce se pot citi zilnic în *Monitorul Oficial,* cu singura deosebire că era ceva

mai puţin parlamentară, prin aceea că apostrofele pornografice lipseau cu desăvîrşire.
Nu ştiu de ce (vorba vine!), dar nu împărtăşeam deloc hazul convivilor. Mă gîndeam cu melancolie la Senat, Cameră, Academie, Universitate şi alte lucruri mari şi mai departe la senatori, deputaţi, academicieni, profesori şi alte lucruri mici. îmi aminteam fără să vreau, că de la Unilrea Principatelor încă, politica noastră s-a căsnit exclusiv să instaleze temeinic *conţinătorul,* pentru un conţinut enigmatic, care urmează să vie, cu timpul, în picături.. Astfel se lămureşte de ce am avut amirali *înainte* de-a avea flotă, Academie *înainte* de-a avea scriitori şi savanţi în număr prezentabil, Teatre Naţionale, *înainte* de-a avea o literatură dramatică *naţională,* etc. etc.
Prodigiosul copil îşi terminase discursul. Cum sta tolănit pe fotoliu cu ţigareta-n gură (un capriciu!) şi cu ţilindrul înfipt pînă-n urechi, ar fi putut foarte bine reprezenta alegoric civilizaţia românească întreagă. Istoria noastră contemporană n~a început altfel: *fă tu pe deputatul,* tu, pe senatorul, tu pe magistratul, tu pe economistul, tu pe generalul etc., etc. Aşa a primit, Caragiale opera sa completă, direct din mîinile lui Htibsch. Căci, cincizeci sau şaizeci de ani de zile în viaţa unui popor, oricît de înzestrat nu pot însemna mai mult decît cei unsprezece, în existenţa bipedului cuvîntător.
Dar românii (popor eminamente agricol), se trag din romani (popor eminamente juridic). De aceea facem noi doar atîtea legi şi scriem român cu *â* din a (Roma, Roman, Român). Nici prin gînd nu ne trece să ironizăm cumva, admirabilele dispoziţii legii — Tămîie şi otravă

gislative ale poporului român. O simplă observaţie însă. Neîntrecutei perspicacităţi a vechilor Quiriţi, nu i-a scăpat că îndeobşte legile bune sînt *provocate* de proaste stări de fapt. Tinereţea noastră exuberantă, pare a fi trecut uşor peste acest amănunt. Şi, ca să luăm o pildă din istoria dreptului roman, vom aminti că în începuturi *pater familias* avea drepturi nelimitate asupra copiilor, femeii şi sclavilor *(patria potestas, manus, potestas dominica).* Pe atunci sclavul era *res*—lucru. Laolaltă cu boii şi uneltele agricole, făcea parte din patrimoniu *(familiapecuniaque).* Epoca de aur a acestei legislaţii *barbare,* corespunde (curios!), capitolului *patriarhal* al istoriei latine. Atunci cînd legea *nu oprea* pe stăpîn să facă ce vrea cu sclavul lui (să-l chinuiască, să-l vîndă, să-l omoare), raporturile dintre ei erau din cele mai omenoase, ba se stabilise chiar un. fel de înrudire domestică (termenul exact îmi scapă). Pe măsură însă ce drepturile sclavului se suie spre punctul culminant, cînd el, încetînd de a fi res, devine *persona,* condiţiile de viaţă comună, se înăspresc pînă la cruzime. E drept că şi *naţionalitatea* a jucat un mic rol în această poveste, învingători în războaie. Romanii reduc la sclavie captivii de alte neamuri, faţă de care nu aveau aceeaşi solicitudine ca pentru ai lor (hospes, hostis). Legiuitorul a trebuit să intervie restrictiv. Dar Romanii erau neîntrecuţi (şi asta am moştenit-o cel mai mult şi cel mai bine), în a eluda legile. Aşa se face că legile cele mai perfecte şi mai înaintate conviețuiesc armonic cu cea mai mizerabilă stare de lucruri. Nu pentru a etala erudiţie am recurs la acest exemplu. El nu e de altfel decît o vagă reminiscen-

ţa din. elementarul manual al lui Gaston May, pe care 1-am cercetat în treacăt pe cînd îmi pierdeam vremea învăţînd dreptul (şi-i cam multişor de atunci). Nu 1-am menţionat decît pentru că e folositor temei noastre.
La noi, se legiferează febril. Această agitaţie legislativă dovedeşte că în ţară nu e bine (o ştim de altfel şi de aiurea). Dar ea mai dovedeşte că legiuitorii noştri sînt convinşi că dacă e ceva putred în România, acel ceva e de carton: legea, înlocuim cartonul cu alt carton: *similia similibus curantur.*
Pe urmă, aşteptăm să fie bine. Dacă nu-i bine, iar legiferăm. Ş-am tot legiferat de la război încoace, fără întrerupere. Dar, nu se simte nimic.
De aceea, de cîte ori aud la cafenea, vreun eminent bărbat de stat, vorbind de noua lege ce va să ne fericească şi pe care o are în cap, sau numai în buzunar (tot una), eu mă gîndesc la altceva — şi mai comand o bere

OPINIA PUBLICĂ

E fată bună şi gata la orice.
S-a crezut că e o născocire a revoluţiei franceze pentru că pe atunci prinsese forme mai pline.
Dacă pe acele vremi era mai gălăgioasă şi lua aluri de ţaţă, o făcea din delicateţe: nu vroia să jignească gustul contimporanilor.
Ca „l'eternel feminin al lui Laforque are:
L'art de toutes Ies ecoles,
Et des âmes pour tout Ies gouts".
Nu va cunoaşte bătrîneţe şi n-a cunoscut copilărie.
S-a născut de 16 ani şi a rămas aşa.
E sinceră, candidă, credulă, naivă şi uită repede.
Democraţilor li se topeşte inima după ea, ca unor anumite domnişoare de pension după tenori din cavalerie şi ofiţeri din operetă — absurd.
Reacţionarii îi jură veşnică ură sau înalt dispreţ — exagerat.
înţelepţilor le inspiră o ironică simpatie.
Poate şi puţină milă.
Unde n-a umblat şi cîte n-a văzut!

A iubit, a crezut, a uitat, şi iar iubeşte şi iar crede şi iar uită.
I-a spus o hetairă că virtutea e nerozie — şi ea a crezut.
Şi-a îmbălsămat trupul cu miresme ameţitoare, aduse de marinarii străini ai Orientului fabulos, şi aşteptînd trecătorul nocturn în pragul gyniceului a murmurat cîntece ademenitoare, plimbînd degete leneşe pe lira cu şapte corzi.
Un cerşetor i-a spus că e păcat ce face — şi ea a crezut.[1]
Luînd drumul pribegiei a sărutat urmele paşilor în Nazaret — născutului şi plîngînd a suit calvarul.
Un legionar i-a spus că zeii nu mor şi că numai în patria lui sînt z;ei — şi ea a crezut.
în Roma lubrică a jertfit din nou prosternîndu-se (ca şi pe malurile tainicului Helespont) pe altarul din spumă întrupatei Venus Urania.
S-a veselit la fel în circurile decadenţei latine, ca altădată la întîiele olimpiade.
Cîntată de poeţi la petreceri, aclamată în forum de vulgul profan, beată de aromate vinuri viclene, cu părul despletit, goală, a sardanapalizat în inelul din ce în ce mai aprins al privirilor lascive, o tarantelă obscenă.

Un monstru de metal i-a spus că ea îi va fi sprijinul (sufletesc) în luptele pentru cucerirea sfîntului mormînt — şi ea a crezut.
în castelul cu şapte turnuri şi-a aşteptat credincioasă întunecatul senior (cîteva sute de ani).
Trubaduri visători şi paji şăgalnici i-au suspinat madrigale galante şi meşteşugite rondele cînd, la ivirea ei în albastrul salon, apusul i se aşternea la picioare ca un heraldic covor de purpură, pe cînd oglinzile •— fumurii în penumbră — prelungeau la infinit reverenţa cucernică a vasalilor smeriţi.
Un păstor de la „Opera Comică" i-a spus că fericirea e în mijlocul naturii — de carton — a peisagiului Wateau —-*şi* ea a crezut.
Printre mlădiile sălcii (pictate) şi-a frînt.mijlocul mlădiu, pentru a se oglindi într-un pîrîu imaginar, în ale cărui ape inexistente a întîlnit pentru întîia oară (aşa-i cupletul) buccele pudrate ale unui cochet marchiz, rătăcit la vînătoare şi apropiat tiptil, halucinat.
Bergere legere
Je crains ţes appas, etc.
Marchizul i-a lăudat ispititor minunele curţii — şi ea a crezut.
A străbătut saloanele „Varsailles"-ului cu graţii de libelulă, lunecînd, uşoară, pe undele unei arii neauzite; şi-a ondulat trupul sinuos în pavane pline de graţii şi pe fildeşul „clavicin"-ului degetele ei au trezit în dezmierdări sufletul lui Lulli,

adormit pe clape, zglobiu în gavotă, melancolic în menuet, frivol, seducător.
A rătăcit prin parcul lui Lenotre, unde bazinele înfloreau sonor ca să acopere zumzet de săruturi în boschete, pe cînd razele de lună curgeau — aur viu pe verdele mort al frunzişului în declin.
Pe cînd căuta să-şi amintească locul întîlnirii însemnat cu roş de buze pe evantail, un „cetăţean" i-a spus că marchizul minte —.şi ea a crezut.
S-au înălţat baricade, s-au incendiat palate, s-au distins oratori şi ea a văzut marchizul suind treptele eşafodului de unde a privit-o sfidător. Atunci i-a fost ruşine.
A închis ochii, a plîns şi i-a părut rău.
A colindat apoi taverne rău famate unde republicani grosolani şi aprigi i-au dat vin acru şi-au învăţat-o cîntece cu două înţelesuri.
Ostenită de-atîtea schimbări. Opinia Publică vroia linişte.,
S-a mutat la mahala unde a trăit în concubinaj efemer cu tot soiul de oameni de rînd, pe rînd. Şedea cu perdelele trase si-un felinar roşu (stea polară)* indica drumul amatorilor, veniţi din toate părţile s-o cucerească definitiv.
După războiul mondial, Opinia Publică s-a schimbat mult şi s-a lăsat de aventuri. Stă-n cerdac şi bea cafea (a devenit obeză).
* Un pol!

în locul felinarului roşu e un papagal verde care se adresează trecătorilor neîntrerupt şi triumfător:
„Vot universal!"
„Expropriere cu justă şi prealabilă despă-gubire".
„Jos, sus-ul",
„Sus jos-ul".
Un domn student i-a făgăduit solemn mariaj cu popă. Dumneaei i-a cumpărat (acum are de unde) săpun, hăinuţe noi ş. c. 1. Dar dumnealui şi-a luat într-o bună zi diploma de doctor în drept din sipetul dumneaei şi s-a tot dus cu bicicleta, vîrîndu-şi în jambiere cravaşa cu cap de ogar. Ea îl aşteaptă . ..

ÎMPUŢINAREA CUVIINŢEI*

Acest articol, conceput în beznă (aici se poate face spirit pe seama autorului), a fost scris la luminare (aici se poate face spirit pe seama direcţiei uzinei), cu toate că imobilul în care a redactat e prevăzut cu instalaţie electrică.

Cititorul a înţeles (cine face spirit pe seama cititorului?) că de mica pană de lumină de aseară e vorba.

Departe de mine gîndul de a mă răzbuna de acest „mauvais quart d'heure" pe directorul uzinei, dîndu-1, cum se zice, la gazetă (s-ar putea doamne fereşte, face spirit pe seama gazetei). Ba ţjn chiar să accentuez că reputaţia de eminent specialist a directorului uzinei nu mi-e necunoscută, şi că, mai mult, ştiu că toţi aceia care au avut plăcerea să ia contact personal cu d-sa, păstrează cea mai bună impresie despre civilitatea manierelor sale. Dacă în lupta pe care o duce în contra întunericului succesul cîte odată alternează şi treaba nu merge cum s-ar cuveni, adică (vorba ceea), ca

* Tot despre Iaşi e vorba.

pe sîrmă, vina de cele mai multe ori se împarte, între un material mecanic defectuos şi unul omenesc idem, al cărui autor nu e directorul şi prin urmare de a cărui calitate nu poate fi tras la răspundere.

Deşi, nu despre directorul uzinei şi nici despre întreruperea curentului de aseară vom vorbi în rîndurile ce umează. Ne vom mărgini să facem cîteva consideraţiuni marginale, sugerate de acest incident periodic, cu care ne-am obişnuit tot atît cît şi cu cele două muzici care delectează ieşenii în Piaţa Unirii, executînd *simultan arii diverse.*

Nu sînt un pretenţios absurd şi detest patetismul. Martor mi-e Dumnezeu (şi toţi amicii) că n-am acuzat niciodată guvernul pentru că s-a furat o valiză în Gara'de Nord; că n-am disperat niciodată de viitorul ţării pentru că un brigadier de jandarmi a furat o găină sau pentru că dl. luliu Maniu a mai făcut un *expozeu;* că n-am avut niciodată crize de nervi pentru că hotelurile din Bucureşti au mai puţine etaje ca cele din New York şi pentru că viaţa din Mizil diferă în totul de cea din Birmingham; că n-am comandat niciodată *pîrjoale moldoveneşti* la restaurantul *Capsa,* nici gîturi de raci „â la bordelaise" la *Lupu Fleică;* că nu rn-am mirat niciodată că F. Aderca nu scrie ca Miron Costin, şi Camil Baltazar ca Paul Verlaine; că n-am invidiat niciodată pe dl. Mihail Dragomirescu pentru că scriind *în aceeaşi chestie,* pe mine mă durea capul şi pe d-sa muşchii mîinii drepte; că în fine n-am pretins culturii naţionale să întreacă pe acea a statelor cu tradiţii culturale multiseculare, nici unui singur guvern românesc, să realizeze într~o sin-

gură guvernare, atît *de* mult dorita debalcanizare a moravurilor patriei.
Ştiu de asemeni, că rămăşiţele unui comod fatalism de cea mai pură esenţă slavă, altoit pe un prielnic teren de tembelism oriental, ne-a scutit de efortul unei reacţiuni, fixîndu-ne în politica braţelor încrucişate, într-o pasivitate, pe care nici Mahatma Gandhi n-a visat-o mai desăvîrşită, pentru apaticul lui neam de fachiri, în faţa tuturor relelor ce ne bîntuie ne-am deprins să ne mulţumim cu explicaţia, stereotipă şi universal aplicabilă: războiul! Plăteşti bilet de ci. I pe C.F.R. şi garnitura nu conţine decît vagoane de ci. II-a? Războiul! Primeşti o telegramă trei zile după ce-ţi fusese anunţată printr-o simplă scrisoare? Războiul! Cumperi un pachet de zece ţigarete din care trei sunt goale şi restul ca pîumbii cartuşelor Manlicher? Războiul! Te duci la o instituţie a statului care e obligată să funcţioneze pînă la ora l şi găseşti ghişeul închis la 12 şi un sfert? Războiul! Dacă s-ar pune un premiu pentru acela care ar descoperi un fapt, fie din viaţa publică, fie din viaţa noastră intimă, pe care ODinia publică să n.u-l pună imediat în sarcina războiului, sînt convins că după cîţiva ani de adăstare (cum se zice peste Milcov), iniţiatorul ar fi silit să schimbe destinaţia premiului, sau să-şi bage banii la loc, în buzunar.
Războiul e de vină că la Facultatea de Litere de ex. sînt candidaţi convinşi că „Scrisoarea pierdută" a fost scrisă de Eminescu şi „Pseudokinegetikos" de Sandu Teleajen şi Adrian Pascu! Războiul e de vină că din membrii parlamentului de la tribuna căruia răsuna altădată glasul a tot ce

avea mai strălucit elocinţa românească, se recrutează azi clienţi ai puşcăriei! Războiul e de vină că ne-am trezit deodată cu o generaţie de fete ignare şi de băieţi de-o uluitoare rea creştere! Războiul e de vină că asistăm în trenuri la scena penibilă şi ruşinoasă a tinerilor sportsmani făcînd pe cugetătorii în compartimente, pe cînd oameni bătrîni şi cucoane se chinuiesc pe culoare! Dar dumneata, cetăţene filosof, nu eşti de vină de loc?

Dar să lăsăm răspunderile şi consideraţiunile generale. Fără să vreau m-am îndepărtat de la intenţia mea liminară care nu era decît să povestesc un fapt. Repet că relatarea lui nu e o proestare. Mi-am dat osteneala să-l înregistrez pentru că îl socot pitoresc şi reprezentativ. Iată-1:

Citeam aseară la masa mea de lucru. Tocmai terminasem un capitol, cînd s-a stins lumina. La timp — zic. Fumăm o ţigară pe întuneric şi ne gîndim puţin la cele citite. Lumina însă nu se aprindea: a doua ţigară. Tot aşa. La ţigara a treia, iau telefonul şi cer uzina.

Eu

Alo! Uzina?

Funcţionarul

Da, ce doriţi?

Eu

Mă rog matale, pana asta o să ţie mult?

Funcţionarul

Nu!

Eu,

Cam cît?

Funcţionarul

Pînă mîine!

Toată lumea ştie că după mai puţin de jumătate de oră, lumina s-a reaprins. De bună seamă că funcţionarul acela o ştia şi el. Plăcut surprins de reaprindere, am făcut haz de gluma lui şi i-am apreciat sincer spiritul de farsă.
Asta nu m-a împiedicat însă să constat cu oarecare melancolie că ideea de autoritate stă gata să se prăvale, dacă nu s-o fi prăvălit. Bineînţeles (şi asta e un rezumat al celor spuse), că nu pot pretinde funcţionarului român o egală curtenie faţă de toţi contribuabilii. Rezultatul acesta nu-l poate da decît o lentă evoluţie a întregii societăţi, al cărei produs este. Dar cîtă vreme se găseşte în *această* fază el se cere stăpînit şi trebuie să ştie (ca să evităm perifrazele), de frică. Or, cine-l putea asigura pe el, că acel care întreabă, nu e comandantul corpului de armată, prefectul de judeţ sau chiar primul ministru? Răspunsul lui dovedeşte că nu-i pasă de nimeni şi de nimic. El glumeşte. Ei bine, eu în gluma aceasta văd sămînţa unei ameninţătoare anarhii, de aceea îmi permit a supune cazul tuturor conducătorilor noştri de oameni, pentru o mai serioasă meditare.

A DOUA CAPITALĂ

Oh, viile qui m'as vu naître
et que j e vois imourir!

Tare-i frumos laşul* şi tare-i murdar! Fotogenic cum nu e altul, e adorabil în cărţi poştale ilustrate, înconjurat de dulci coline, cînd verzi, cînd albe, cînd multicolore, (după anotimp), e plin de farmec pitoresc şi glorioase amintiri. Dar dacă nu ai prins cumva rădăcini în istorica lui argilă, sau dacă nu eşti împins de cine ştie ce obligaţii de la care nu te poţi sustrage, să te ferească Dumnezeu, cetăţene, să trăieşti douăzeci şi patru de ore între zidurile lui! Vei fi învăţat poate, în tinereţe, cîţiva ani prin şcolile laşului şi suvenirile pe care le-ai păstrat nu corespund cu afirmaţiile mele? Poate că vei fi citit drăgălaşa literatură a apologeţilor acestei mîndre cetăţi de Scaun? Poate că vei fi participat la vreo şedinţă a societăţii *Amicii laşului,* cu sediul în Bucureşti? Poate că ai legături cu vreun intelectual (toţi ieşenii sînt intelectuali), care te-a

* Zic laşul si nu Iaşii sau Eşii, nu din atitudine gramaticală.

ci numai pentru armonia frazei.

convins că aeroplanul s-a inventat la Iaşi, că Ronsard era ieşan şi că Villa Borghese e un moft pe lingă Marele Hotel Traian? Au te îndoieşti cumva de cele ce-ţi spun şi crezi că din motive care îţi sînt necunoscute, ca netrebnic renegat, te mint? Ei bine, atunci, dacă îţi simţi inima tare, vino, cu mine!

Per me si va nella cittâ dolente

Gara Iaşi!

Cam pustie, cam tristă, nu?

Parcă s-a întîmplat o dramă grozavă şi acum lumea s-a împrăştiat. Nu te speria. Nu s-a întîmplat nimic, exact ca în casa despre care scrie d. M. Sadoveanu. Aceasta e trăsătura caracteristică a oraşului cu gesticulaţia modelată pe un străvechi şi *molcom* andante. Trebuie să te pătrunzi bine de această atmosferă ca să poţi înţelege sufletul adormit al cetăţii somnambulice.

Şi ca să nu pierzi absolut nimic din cele ce ai de văzut să începem cu restaurantul gării. Zici că cel din Piteşti e mai prezentabil? Eu nu ţi-am spus? Ai vrut să te convingi personal? Convinge-te!

— Băiete, două ceaiuri!

— Ce să fie?

—• Două ceaiuri!

Momental, dar mai aşteptaţi puţin că nu-4 foc.

Te uiţi la linguriţă? Da, e de plumb. Oraş sărac!

Cornurile crezi că sînt de ieri? Eu sînt sigur, leşanul e conservator. Ceaiul e apă chioară? Nu-i nimic! Nu te oblig să-l bei. L-am cerut ca să-ţi faci o idee. Ţi-e grijă de bagaje? Linişteşte-te! Le vei găsi unde le-ai lăsat. Să nu-ţi închipui că hamalul simulează: doarme din picioare. Cînd n-au ce face. hamalii se joacă de-a caii şi uite, s-au deprins. Acuma cred că te-ai convins că ei nu vorbesc în hexametri şi te asigur că nici birjarul nu e wagnerian. Te previn de asemeni că portarul n-a colaborat niciodată la Viaţa *Românească şi* că madama nu cultivă în timpul liber pictura. Are ocupaţii mai lucrative. Birja ţi se pare cam hodorogită? în schimb şi calul e bătrân. Ar fi ridicol să vezi înhămat un Orloff la o asemenea brişcă. Aşa, se armonizează. Nu găseşti? Te întrebi ce miroase aşa? Canalul! laşul e canalizat. Uite gurile, în fiecare stradă sînt guri. Pe cine am salutat? Gunoaiele! Sînt de anul trecut! Adică de anul trecut... zic şi eu aşa ... cine ştie de cînd sînt? Poate dinainte de Unire, poate din timpul lui Ştefan, poate de la fondarea oraşului, în cazul acesta, nu văd de ce permit autorităţile să li se adauge gulere tari şi şoşoni vechi. Le alterează caracterul. E un anacronism. Ce comisiunea monumentelor istorice doarme? Nu te mira că s-a oprit trăsura. E la deal şi e prea încărcată. Să vezi că îndată calul o să înceapă a da înapoi. E mai cuminte să ne dăm jos. Trebuie să-i uşurăm sarcina. De altfel pînă la hotel nu mai e mult. Puţină mişcare ne desmorţeşte. Iată, am ajuns. Ţi-am ghicit gîndul: vrei să faci o baie! Să vedem, în Iaşi nu se ştie niciodată cînd curge apa. Vrei să ştii cîte instalaţii sînt în tot hotelul? Una

singură. Vrei să ţi-o arăt? Urmează-mă. Asta e. Ia, învîrte! Auzi cum fîşiîe ca gînsacul? îţi aminteşti desigur cupletul lui Tănase:

Ăsta robinet
Are marafet.
Invîrţi în sus
învîrţi în jos
Degeaba, face -fîs.

Nu rimează, dar e adevărat: degeaba face f îs I Nu curge.

Inutil să te informezi la personal. Nimeni nu ştie. Ţi s-a vorbit de baia turcească? în adevăr, e foarte bună dar, luni nu funcţionează. Singura soluţie e să cumpărăm patruzeci de sifoane şi să facem duş pe rînd. Te interesează cearşaful? Madama m-a asigurat că e foarte curat. Cînd i-am cerut să-l schimbe, părea profund jignită de neîncrederea mea.

— N-a dormit pe el decît o singură persoană.

Un domn colonel, mi-a spus ea.

Spuneai că ai vrea să revezi Cetăţuia. Să ieşim în piaţă, să căutăm un vehicul. Ştiu că nu-ţi place să circuli cu cai invalizi, dar iartă-mă, în automobile cu asemenea cauciucuri eu nu mă aventurez. Am mai păţit-o. Dacă vrei însă să te edifici asupra exactităţii spuselor mele, întreabă aşa de curiozitate chauffeur-ul cît ne cere pînă la grădina Copou. Ţi-am spus doar că nu-s taximetre. Aici e pe învoială. Oraş patriarhal. Cît ţi-a cerut? O sută de lei? Vezi deci, că eu am exagerat în minus, cînd îţi spuneam că-ţi va cere numai şaizeci..

La Bucureşti e drept că o cursă de mărimea acesteia nu înregistrează mai mult de optsprezece lei. E adevărat însă că maşina nu are de luptat acolo cu atîtea accidente de teren şi că nici nu te poartă prin locuri atît de pitoreşti. Ş-apoi, Bucureştiul e capitală în lege. Iaşul nu e în ierarhia urbanistică decît a doua capitală, aşa ceva ca un fel de Subsecretar de Stat. Să facem o mică vizită prietenului nostru din Păcurari.

Hai şi pe jos, dacă vrei. Ce să-i telefonezi, domnule? Te crezi la Londra? Pînă îţi răspunde centrala, am ajuns. Ce te uiţi aşa la stradă, n-o mai recunoşti? Te cred: se mută! Dezgustată şi ea de Iaşi o ia încet-încet, ca broasca ţestoasă, spre Vest. în fiecare an cîte un metru. Prin simpatie, celelalte o urmează, cu tot, cu edificii şi monumente, aşa că nu e de mirare că într-o bună zi, compatrioţii mei se vor trezi cu Iaşul în Munţii Apuseni.

Iată, s-a făcut unu. Vrei să mergem la restaurant? Nu-i! Dacă îţi spun că nu-i, poţi să mă crezi. Este o cafenea-restaurant care gătea şi mîncări cînd a inaugurat-o, dar acum nu cred să mai gătească. Era mereu pustie! De ce? Prea era luminată, prea era curată, prea pretenţioasă, îeşanul e om modest. O berărie şi o circiumă, e prea destul. Ş-apoi, patronii cafenelii sînt din Bucureşti. Personalul de asemeni. Prea au procedat cu ostentaţie, închipuieşte-ţi că înainte de a deschide localul, au scos de prin şuri, curte şi bucătării *patru* (pe onoarea mea) *sute* de căruţe de gunoaie în văzul indignat al tuturor ieşenilor. E umilitor pentru un oraş atît de istoric! Cum au stat gunoaiele cincizeci de ani, fără să supere pe nimeni, puteau să mai steie încă pe

atîta, fără nici un risc pentru imobil. Ce, o să-i
înveţe bucureştenii pe ieşeni ce-i curăţenia? Da-
că-s curaţi dumnealor, să fie la ei acasă! Asta este.
îmi pare bine că vrei să mergem la o circiumă.
Ţi s-a vorbit desigur de cîrciumile laşului, îmi spu-
neai odată că ai avut nişte colegi de Universitate
ieşeni, care, în mijlocul Parisului sufereau de nos-
talgia unui pahar de vin din oraşul natal.
Gustă şi alege. Ăsta e oţetit? Nu-i nimic. Să ne
dea altul. Ăsta are miros de doagă? Altul, jupînef
Şi ăsta miroase? în definitiv nu-i nimic, poţi fi si-
gur că oricît îi bea *nu te doare capul.* Aşa mi-au
spus toţi amicii care se întîlnesc zilnic în acest local.
Sînt oameni de bună credinţă. Dar în afară de asta,,
ştii ce calitate mai are acest vin? E *natural!* întrea-
bă patronul:
— Natural! N-avem decît vinuri *naturale.*
.Spune şi dumneata acum, că eşti un om, care aî
călătorit, ai mai băut de cînd eşti, undeva în afară
de Iaşi, vinuri naturale? Proaste, proaste, recu-
nosc, dar garantat naturale? Pîinea? E de ieri, ca
şi cornurile din gară. Nu se ştie bine de ce, dar în
Iaşi e foarte greu să găseşti pîine de azi. De altfel,
cea de ieri e mai bună pentru stomac, dat fiind că
e de calitate inferioară. Să nu-ti închipui însă că
în toată Moldova e aşa. Uite, la Vaslui de pildă, dar
ce Vaslui? alături, la Tîrgu-Frumos e o pîine exce-
lentă.
Asta e şi uşor de înţeles. Oraşe mici, oamenii
n-au ce face, se ţin de mofturi. Dar să încetăm glu-
mele. Cred că te-am chinuit destul. Nu sînt de felul
meu sadic şi nici nu vreau să pleci cu o impresie
proastă din oraşul în care am copilărit şi am învăţat,

carte. Ţi-am rezervat o surpriză. Te ştiu meloman şi am oprit bilete pentru diseară la concertul pe care îl dă Cazals la Teatrul Naţional. Hai pînă la Agenţie să le ridicăm. Ian te uită, dragă, concertul nu mai are loc! Nu s-a vîndut nici un bilet! Ce ghinion! Tocmai acum şi-a găsit şi Cazals să vie la Iaşi, cînd Mis Evelyn îşi ia adio de la ieşeni, vîrîndu-şi pentru ultima oară în acest oraş, drăgălaşul ei cap în gura leului!
Ia uite ce de-a lume în faţa circului! Vin jandarmii.
O companie întreagă. Nu te mira. I-a scos să păzească intelectualii ca nu cumva să se strivească la înghesuială!
Ştii ce? nu mai dormim în Iaşi. Avem un tren la natru. Diseară sîntem la Bucureşti: facem o baie mîncăm pîine de azi şi cu riscul de-a căpăta migrenă, vom bea o sticlă de vin care chiar de n-o fi *natural,* o să ne placă.
— Poftiţi în vagoane, domnilor!
Perspectiva Gării de Nord îţi surîde? Şi mie!
Dar de ce mă priveşti aşa? Eşti poate, cum zice Neamţul, *ein exclusiver Idealist?* Materialismul meu brutal te jigneşte? în cazul acesta nu-mi rămîne decît să mă descopăr şi din toată inima să-ţi spun: mai poftim!

GIOVINEZZA

„Atenţiune! Cîntece noi! Romanţe şi tangouri! Ultimele şlagăre! Didina-n pijama! La casa fără zăvor! Iubirea mea-i un submarin! Să nu iubeşti prea mult femeia! Şase lei, domnilor, şase lei!" Contemplam cu explicabilă milă pilcurile de tineri cu pantaloni mult prea largi şi cu umerii vătuiţi ca nişte muguri de aripioare şi nevrîstnicele copile cu sprîncenele smulse şi excesiv fardate, (vedete *in potentia* într-un Holiwood imaginar), pe care ţigănuşul depozitar ambulant de hrană sufletească, le adunase în poarta Cişmigiului, distribuindu-le contra cost, marfa lui de şase lei. E întristător spectacolul desigur, să vezi adunată la un loc, atîta cantitate de omenesc inferior; dar precocii amatori de artă şi ideal de această natură, îi bănuiam făcînd parte din categorii sociale năpăstuite, care n-au avut nici cînd, nici unde să înveţe a preţui altceva. Intrînd în grădină însă, am văzut pe-o bancă patru elevi de liceu, urmărind fiecare cuvintele pe-o broşură fistichie, pe cînd un altul, deja tenor, le cînta cupletele. M-am întors la poartă, am cumpărat broşurele şi m-am aşezat pe-o bancă alăturată, pentru a păstra şi eu o amintire despre ceea ce poate face

deliciul acestor viitori intelectuali, educatori şi desigur conducători de ţară. Tînărul care cînta cîştigase o serioasă erudiţie în materie, deoarece fiecare titlu de cuplet, purta, dedesubt, după cum am constatat din lectura broşurelelor (aveam trei), indicaţia ariei pe care trebuie executat. Şi le-a cîntat pe toate. Dau cîteva exemple: *Junona* (se cîntă pe aria Ilona). *E greu ca să găseşti o fată* (Se cîntă pe aria: Aş vrea ca să găsesc o fată). *Uită-mă!* (Se cîntă pe aria: Minte-mă!), *La casa cu geam colorat* (se cîntă pe aria: La casa cu geam luminat), *Anita* (se cîntă pe aria Roşită), *Cocuţa dragă de la colţ* (se cîntă pe aria: Vecina mea de vis-â-vis), *Vândă* (se cîntă pe aria: Sanda), etc., etc. O singură bucată: *O! Monah,* se cîntă tot pe aria: O! Monah. E drept însă că structura versurilor face orice abatere aproape imposibilă.

Iată acum şi o probă (în extenso), de cîntec nou (şase lei, domnilor!).

INEZ

Tu *eşti jolie, zău aşa,*
Cum alta pe pămînt nu e
Iţi jur parol pe-onoarea mea
Că eşti comsa si tout ă fait
Hai vin iubita mea Inez
Iubirea mea să ţi-o declar
Căci în amor eu nu sînt malaez
Mă aprind ca un jar.

REFREN:

Inez aş vrea
Să fii a mea

Căci *la tine am dambla*
Draga mea
Inez tu eşti
Ca în poveşti
Că eşti -mişto cum altă fată nu-i
Şi eşti foarte elegantă
Cit se poate de picantă
Parol îţi spui
Doar tu mă furnici
Mă înfierbînţi c-un tremurici
Hai vino-ncoa
Să fii a mea
Că eşti fată cu tipic
Si ai sic.
M-am ridicat de pe bancă cu o sensaţie de gol în toată fiinţa mea. Printre claxoanele şi vociferările Bulevardului nu mai auzeam tenorul din grădină. Vocea stridentă a vînzătorului de cântece noi, romanţe şi tangouri (şase lei, domnilor!) m-a urmărit multă vreme şi imaginea celor trei adolescenţi nu voia să mă părăsească. Se aprindeau pe rînd, sus stele, jos reclame luminoase:
Junona (se cîntă pe aria Ilona). *E greu ca să găseşti o fată* (se cîntă pe aria: As vrea ca să găsesc o fată), *Uită-mă!* (se cîntă pe aria: Minte-mă), etc., etc.
îmi aminteam de-o vreme, cînd tineri şi tinere, îşi dădeau întîmire în toate grădinile din ţară, ca să recite *Luceafărul, Nunta Zamfirei* şi *Oltul.*
Ţi-aduci aminte, Deniostene?*
* Botez.

CĂMINUL

Mulţi reduc semnificaţia acestei înalte şi nobile noţiuni, la aparenţele ei materiale. Pentru aceştia, un acoperiş de ţiglă, tinichea sau stuh, aşezat pe patru ziduri şi cu om înăuntru, constituie un cămin.

Redus astfel, căminul e tot atît de puţin cămin,, cît e un strat de grîu din Grădina Icoanei agricultură şi o cucoană care a învăţat două valsuri şi trei tangouri după ureche, la clavir, o artistă. Nu pe zidărie, nu pe materie şi nici măcar pe om, ci în primul loc, pe sufletul lui cade accentul în această noţiune. Materia e un efect şi-un accesoriu. Cu voia dumneavoastră am îndrăzni să definim căminul: *expresia materială a sufletului acelor ce locuiesc laolaltă între patru pereţi,* în căminul lui, omul nu e numai *la* el, este el, în toată puterea cuvîntului, e cel mai el, maximum de el. Fiecare încăpere, fiecare ungher, fiecare obiect, ni-l denunţă, harnic sau leneş, neglijent sau ordonat, murdar sau curat, generos sau meschin, artist sau cîrnăţar, om de gust, sau gorilă. Dar nu despre latura psihologică şi estetică m-am îndemnat a scrie. Există o altă la-

tură, care, momentan primează. I-am putea zice, fără să greşim, socială, dar pentru că mai aproape de trup ne e cămaşa decît paltonul, să-i zicem numai naţională. Asupra ei va să stăruim.

Căminul, — şi cînd zic căminul înţeleg familia şi cînd zic familia înţeleg ţara — a reprezentat şi reprezintă în ordinea spirituală, ceea ce a reprezentat şi reprezintă în ordinea materială, proprietatea individuală, absolută şi transmisibilă, adică una din cele două pietre de temelie pe care s-a zidit omenirea şi pe care a vieţuit de la întemeiere, pînă în zilele noastre. E firesc deci, ca degradarea uneia din ele, să ameninţe existenţa întregului edificiu. Exemple avem destule, din toate timpurile şi la toate punctele cardinale. Ne gîndim la aceste toate, astăzi, cînd în ţara de abia înjghebată, căminul românesc e departe de ceea ce-a fost şi de ceea ce-ar trebui să fie.

Marele cataclism care, cu preţul sîngelui, ne-a statornicit hotarele la locul lor, unde-au fost, a adus, fără îndoială, uimitoare progrese tehnice omenirii, dar i-a sugrumat sufletul din faşă. Sleită de mizerie, lipsită de îndrumări şi ocrotire, în bubuit de tun, înapoia frontului a crescut o generaţie aprigă, setoasă de viaţă, ignară, primitivă şi brutală. Oamenii toţi au devenit mai răi, raporturile dintre ei mai aspre, preocupările lor mai vulgare, în locul poeziei, în bibliotecă stă astăzi mănuşa de box, iar în ghiozdan, patina. Nu vreau, Doamne fereşte, să iau cumva atitudine în contra sportului, indispensabil unei armonioase dezvoltări, dar dus pînă la monomanie, ca acum, el devine o serioasă primejdie şi-l condamn. Victoria n-a fost cîştigată de saltim-

banei şi cei ce şi~au dat viaţa pentru România-Mare n-au făcut-o pentru ca astăzi, peste mormintele lor, ea să fie transformată în circ, cu menajerie. Ostaşii lui Ştefan şi-ai lui Mihai îşi vedeau de trebile şi necazurile lor şi fără să ştie ce~i aceea „match" şi „campionat" şi-au apărat destul de bine tara, între intelectualul cocoşat şi atletul găunos, e loc destul pentru omul întreg. Un tînăr de douăzeci de ani, care în timp de douăzeci şi patru de ore n-a citit nici un rînd şi nu s-a gîndit la nimic, nu mai e un sportiv, ci de-adreptul un imbecil. E trist ca la această vîrstă el să nu ştie pe de rost măcar o strofă — si nu ştie. E trist ca la această vîrstă el să nu-şi fi cheltuit măcar odată toate economiile pentru a-şi ajuta un prieten, sau a face un chef cu mai mulţi — şi nu le-a cheltuit. E trist ca pînă la această vîrstă el să nu-şi fi pierdut măcar o zi din viaţă pentru a strecura o floare unei fete — şi n-a făcut-o. Dar, să fim drepţi, asta nici nu mai are de ce s-o facă, de vreme ce fata vine la el, după fiecare match, pentru antrenament. Acasă n-o păzeşte nimeni şi pe acasă nici nu stă. Cînd nu-i la *el, e* la ştrand, cînd nu-i la ştrand e la dancing, cînd nu-i la dancing e la vreun bar, sau măcar pe Calea Victoriei. Mama, n-o aşteaptă, nici n-o caută. E şi ea la vreo partidă de bridge, la un ceai, la modistă, la dentist, mai ştiu eu unde? Tatăl, dacă nu-i la slujbă, e la Club, sau la Bodegă. Membrii familiei se vor vedea la masă, în cazul că nu mănîncă pe rînd (în ordinea sosirii), şi dacă nu sînt reţinuţi aiurea. Dar casa care adăposteşte asemenea exemplare umane nu reprezintă un cămin şi cei ce convieţuiesc în ea nu reprezintă

o familie, decît printr-o anacronică prejudecată legală. Toţi îşi trăiesc viaţa separat şi în afară. Camerele lor nu au alt rost decît acela al cabinelor în care actorii se îmbracă şi se grimează, pentru spectacol. Piesa se joacă aiurea.
Din fericire, acest fel de a convieţui nu e generalizat încă şi, spre onoarea ei, provincia continuă să-i reziste, pe alocuri destul de dîrz. E tot atît de adevărat însă, că şi acolo viaţa de familie a suferit simţitoare prefaceri şi că acei ce se adună la prînz şi seara în jurul unei mese, nu prea au ce-şi spune.
Tata, stă şi astăzi cu pălăria în mînă în faţa camaradelor fiului.
Fiul, salută cu degetul, la beretul basc, pe prietenele mamei lui.
Tatăl, înainte de-a stinge lampa, mai citeşte o pagină, două, din Voltaire, Renan sau France, cînd nu are la îndemînă o carte nouă.
Fiul nu citeşte decît pagina sporturilor, din cotidiane.
Mama, cînd rămîne singură, mai încearcă la piano o arie de Bach, Mozart, Beetehoven, Dupare sau Debussi.
Fiica nu ştie decît fox-troturi.
Mama n-a fumat niciodată (dacă fumează), în faţa părinţilor ei. Fiica fumează pe stradă.
Bineînţeles, acestea toate pe treapta cea mai de sus şi în casele în care părinţii şi-au făcut studiile complete, primind o educaţie desăvîrşită.
Scoborînd scara ... Dar de ce să mai scoborîm?
Subiectele discuţiilor la masă s-au schimbat şi tonul lor, idem. Apostrofa grosolană, a înlocuit gluma, zeflemeaua şi ironia, conversaţia a devenit

ceartă, cînd nu, între tineri, păruială şi pugilat. Curtenia, politeţea şi bunele maniere, au fost. Cartea? Parcă n-ar fi fost nicicînd? Pentru oamenii aceştia, nici nu poate fi, căci, vorba cîntecului, dacă ar fi, s-ar povesti.

Uitaţi-vă puţin la petrecerea de la acest tînăr menaj: toţi vorbesc deodată, fără să se asculte unul pe altul. Nimeni nu poate urmări o idee şi nimeni nu posedă una. Fragmente, frînturi, monoloage, interjecţii. O cucoană îşi întreabă vecina asupra ultimului flim cu Ivan Petrowich. Drept răspuns cealaltă o întreabă, la rîndu-i, ce rochie va pune la balul de la prefectură. Doi tineri se ceartă pe rezultatul echipelor respective de ,,fot-baal". Domnul de gazdă e nemulţumit de pilaf. Doamna de cravata domnului.

Ascultaţi un pic:

— Ştii că Mărie divorţează?

— O să-ţi spun una nostimă!

— Proust? E autorul preferat al Magdei, nu cred că e ceva de capul lui.

— Habar n-ai, domnule! Mai bune sînt cele de morun.

— Eu nu iau decît seara.

Toate acestea simultan, în timp ce aparatul de radio e lăsat deschis, pe cînd în faţa microfonului cîntă George Enescu, sau glăsuieşte Tudor ArghezL Nimeni nu-i ascultă şi nimeni nu se gîndeşte să închidă aparatul. Au nervi de cauciuc şi asta nu-i deranjează.

— Este acesta un cămin?

— O, nu!

— Formează oamenii aceştia o familie?

— Nici atît!
— Sînt ei, intelectualiceşte europeni, în sens ante-belic?
— Nu, nu!
— Trib deghizat?
— Asta, da!
Evocînd acestea, cu violenta aversiune pe care mi-o provoacă multele şi desele exemple care mă năpădesc, tiranica lege a contrastului mă duce departe şi demult, într-o seară petrecută în casa bunicului, la Iaşi. Era după masă. Ne adunasem toţi (şi eram mulţi), în salonul de lîngă cabinetul lui de lucru. Pe bătrîni îi aştepta masa de preferans, pe copii domino-ul, loto-ul şi alte jocuri. Deodată intră tata, vestind că Ardealul ne trimite un nou şi mare poet. Avea în mînă primul volum de poezii semnat Octavian Goga. A citit una, a citit două, apoi trei, patru, cinci, tot volumul. Bătrînii au uitat de preferans şi nimeni nu s-a mai gîndit că ora de culcare a copiilor trecuse demult.
Astfel treceau serile de iarnă, în mai toate casele de cărturari, în acele vremi. Astăzi însă, în cîte oare vor mai fi trecînd aşa!

CARTEA ŞI SĂPUNUL

Cîteva constatări triste, cîteva sugestii utile.

Cultura românească a mers în progresie geometrică, *civilizaţia,* în progresie aritmetică. Aceste noţiuni, aiurea cînd nu cumulate, cel puţin conexe, la noi sînt încă *antinomice.* Punerea lor de acord trebuie să formeze obiectivul principal al instrucţiei noastre publice. Cei care poartă această grea răspundere, au avut suficient timp să remarce că românul e foarte accesibil culturii şi paradoxal de *refractar* civilizaţiei. Luat de la coarnele plugului şi instruit în şcoli, după douăzeci de ani de învăţătură, el poate combate pe Kant şi polemiza cu Bergson, poate concura în mîntuirea bisturiului cu Roux, şi să se măsoare cu Mackensen, dar pentru a învăţa să se radă, să se spele, să mănînce, să discute şi să se comporte în societate, nici contactul cu Occidentul si nici mai multe generaţii de bună stare materială, nu-i ajung. Şi e desigur întristător şi din punct de vedere naţional umilitor

spectacol să vezi un om de înaltă cultură sau* un ministru al ţării, comportîndu-se ca un valet, cînd se pot vedea (şi foarte des), valeţi prezentîndu-se cu mai multă distincţie.

Fără îndoială că o adevărată civilizaţie românească începe să scoată la lumină, ca puiul din ou, un cap zăpăcit şi că în această privinţă, nu sîntem cei din urmă. Chiar satiricul Bernard Shaw, recunoaşte în Bucureşti, faţă de stările de lucruri de la vecinii noştri de la sud, un colţ de occident. Dar din atîta nu putem bate monedă şi nici să ne declarăm satisfăcuţi. Avem toate drepturile şi în acelaşi timp datoria să formulăm aspiraţii mai mari. Faţă de veacul în care trăim şi faţă de cultura pe care am izbutit s-o asimilăm, pseudo-civilizaţia în care respirăm e un penibil anacronism.

Dar nu despre civilizaţia română mi-am propus să scriu, ci numai despre o latură a ei, cea mai izbitoare şi cea mai uşor de remediat: higiena. Aşa cum s-a predat şi se predă în şcoli, nu e de mirare că se află în faza ei actuală, sau, mai bine zis că nu se află deloc, e de mirare însă că nici un semn de ameliorare nu se arată de la cei în drept (nu s-arată, nu s-arată!).

Remediul stă în primul rînd în puterea celor două ministere cu primordial rol educativ: al *Instrucţiei publice* şi al *Armatei* şi bine înţeles şi a celorlalte, în măsura în care au, sub a lor oblăduire, căminuri şi şcoli.

Atîta vreme cît *Şcoala* nu va avea ca deviză:

* Acest saw, nu e pus la întîmplare.

Spală românul şi pe urmă dă-i cartea
şi *Armata*
Spală soldatul şi pe urmă dă-i puşca şi cînd pune puşca-n cui spală-l iar,
nimic de făcut!
— Prin asta vrei să spui că românul e murdar?
ar putea interveni iritat un susceptibil.
— Exact! i-aş răspunde.
Dar, pentru că e preferabil să *demonstrezi* decît să *afirmi,* voi demonstra.
înainte de a purcede însă la această operaţie, fie-mi îngăduit a face cîteva necesare consideratiuni preliminarii, de ordin general. Pentru a proceda metodic, să începem prin a defini noţiunea, la lumina căreia va să examinăm acest aspect al necivilizaţiei noastre. Aşa dar:
Higiena = Acea parte a medicinei, cuprinzînd totalitatea regulilor care asigură conservarea vieţii. E deci, o ştiinţă *preventivă. Ea* se ocupă de *om* în măsura în care îl poate pune în maximum de apărare faţă de mediu şi de *mediu,* în măsura în care îl poate modifica în sens util vieţii. Prin urmare, cîmpul ei de activitate e vast. Dar, nu ne vom ocupa în prezentul articol nici de latura locuinţă, nici de cea vestimentară nici de cea alimentară, ci exclusiv de latura *higiena corporală, stricto sensu,* nu pentru că celelalte ar prezenta o importanţă mai mică, ci numai pentru că aceasta e cea dintîi şi cea mai uşor de observat şi nu cere din partea nimănui decît. .. bunăvoinţă (nu voi neglija să dovedesc şi temeinicia acestei afirmaţii auxiliare, în demonstraţia de mai jos).

E fapt notoriu că în ceeace priveşte confortul în general şi higiena corporală în special, popoarele nordice (englezi, germani, danezi, suedezi, norvegieni), deţin întîietatea. Constatarea aceasta a îndemnat mulţi teoreticieni să susţie că murdăria ar fi unul din defectele care întunecă strălucirea, din atîtea puncte de vedere inegalabilă, a rassei latine. Dacă e aşa, atunci avem încă o dovadă (şi peremtorie!), că sîntem latini. Dar, cum în privinţa latinităţii noastre avem suficiente dovezi, îndrăznesc să afirm că aceasta e prima la care putem renunţa, fără primejdie istorică.* Ş-apoi (în hipoteza că alegaţia e justă), chiar de o fi adevărat că popoarele latine sînt murdare, nu sînt nici *singurele,* nici *cele 'mai* murdare.

In zilele noastre nu cred să existe om pe lume mai murdar ca soldatul rus. Unui escadron de Cazaci căruia nu i-ar ajunge, ca să-şi astîmpere setea zece butoaie de alcool, îi e destul, ca să se spele, o cană de apă. I-am văzut, cu ochii mei, în timpul războiului, pe toţi aceşti urlători combatanţi, *luînd €tpă în gură dîndu-i drumul în palmele aduse-n scoică, sub formă de şuviţă, care, în ultima emisiune exploda zgomotos şi răspîndind-o apoi pe hirsuta lor fizionomie, cu răcnete de vădită satisfacţie.*

Operaţia terminată, bărboşii cavaleri ai haosului, erau gata să-şi dea viaţa pentru Ţar, sau pentru un clondir de votcă.

Dar, (ca să reluăm firul întrerupt), dacă pentru a susţine vocaţia latinităţii pentru murdărie, ne-am osteni (puţin!), suindu-ne pînă'la origini, afirmaţia

* Nu-i aşa?

ne pare cel puţin pripită. Urmele grandioasei concepţii edilitare a romanilor sfidează şi astăzi omenirea şi e cunoscută tendinţa lor spre curăţenie şi confort.

Patricianul în piscină proprie, plebeul în băi publice, dar *toţi se Kpălau.* Prin urmare, *nu în predispoziţiuni de rasisă, ci într-un concurs de împrejurări* trebuie căutată explicaţia. Şi nu e greu de găsit.

Ca o reacţiune împotriva desfrîului din epoca decadenţii romane, catolicismul a preconizat cultivarea sufletului şi neglijarea celor trupeşti şi trecătoare, pînă la dispreţ şi completă uitare. Replica era firească, dar a *mers prea departe şi a durat prea mult.* Datorită acestei noi orientări, Evul Mediu a fost o pepinieră de idealişti şi eroi nespălaţi. Au speriat Bizanţul cu. murdăria lor. Numai gîndul la efectele sălbatecii centuri de castitate e suficient; să scîrbească pînă la vomitare, ambele Americi. Bineînţeles că acest detaliu nu avea cum să împiedice menestrelii şi trubadurii să închine galante compoziţii nevinovatelor victime şi nici pe superbii cavaleri să moară cu gîndul la ele, dar cred că nici cel mai infect ciolovec din pedestrirnea moscovită n-ar putea dormi astăzi in aceeaşi încăpere cu nobilul „cavaler fără frică şi fără de prihană", răpus ca un viteaz la Abbiategrasso, cu faţa la inamic şi am motive să cred că vampirul din Duseldorf, ar fi cru~ ţat~o pe Monna-Lisa. Miroseau castelanele, miroseau Cardinalii şi Papii, miroseau Regii şi împăraţii, toţi, toţi, Suzerani şi Vasali, madone şi paji, maeştri şi ucenici, occidentul în întregime, ca ţapul mirosea.

Renaşterea (fenomen cultural şi artistic), pune contimporanii în contact cu *gîndurile* anticilor, nu cu *obiceiurile* lor (procesul nostru actual).
Murdăria se menţine pînă în timpurile moderne, persistînd pe alocuri şi în contemporaneitate. De ce şi cum se vor fi pus mai repede d *la page* Anglo-Saxonii, decît italienii, spaniolii, francezii, e o întrebare pe care o las fără răspuns. Fapt e că în Italia de la 1914, într-un port ca Brmdisi (localitate în care a murit Virgiliu), nu se găsea decît un singur hotel cu instalaţie de baie, adică avînd o singură instalaţie de baie pentru tot hotelul (ca astăzi la Bacău sau Roman)*, că în Spania actuală foarte •multe oraşe de provincie nu sînt mai avansate şi că în Franţa mai'există încă ceea ce se numeşte acolo *bains* d *domicile* (citeşte: o societate care trimite acasă celui ce doreşte să facă o baie o cadă, cu apa* caldă respectivă). Prin urmare, nu după menţionatele ţări trebuie să ne orientăm, *în această privinţă.* Ar fi de dorit să procedăm cu higiena, aşa cum am procedat cu telefoanele de pildă, căci e oportun să amintesc că România e cel 'dinţii stat din Europa care a instalat telefoane în *toate* comunele rurale. Că funcţionează şi acum ca şi atunci, e altă poveste. Saint-Sinion raportează că Ludovic al XIV invitînd un segneur la Curte, acesta nu s-a prezentat, scuzîndu-se că făcuse CM O *zi înainte, baie.* Scuza a fost acceptată ca firească şi suficientă, întrucît în acel *grand siecle,* care îi poartă numele,
* Uitam laşul!

însăşi Majestatea Sa, Regele Soare, *Roi tres chretien,* n-a făcut decît o singură baie, în tot decursul glorioasei lui vieţi. Dar, de atunci au trecut mai bine de două veacuri. Eu am. cunoscut însă, în copilărie, un apreciat magistrat superior, care nu ieşea din casă în ziua în care *se spăla pe picioare,* ca să nu răcească, zicea el. Dacă ţinem seama că în fiecare zi avea slujbă şi că în fiecare Duminică era invitat, concluzia e de prisos. Aşa dar, iată un om al legii, cu înalte studii şi deţinînd o mare demnitate în stat, el însuşi creator de legi, la curent poate cu tot ce e *nou* în materie de legislaţie, perpetuînd superstiţii de acum două sute de ani. Acest om *cult,* nu e numai necivilizat, nu e numai murdar, e foarte murdar, e superlativ murdar, e scîrnav, e parşiv. Dar, pentru că am dat acest exemplu de cultură fără civilizaţie, e timp să dau şi unul de civilizaţie, fără cultură.

în fabricile de şocolată şi alte produse alimentare din România, lucrătorii care de cele mai multe ori nu au alte studii decît cele patru clase primare, conformîndu-se unei salutare legiferări a Ministerului Muncii, Sănătăţii şi Ocrotirilor Sociale, *nu pot intra la lucru înainte de a se spăla sub un duş cald.* în Suedia unde noţiunile s-au contopit de mult, *la toate şcolile primare sînt instalate duşuri,* înainte de a începe cursurile, copiii sînt trecuţi sub duş şi îmbrăcaţi la fel, cu haine păstrate în şcoală. Se mai îndoieşte cineva că în asemenea condiţii *epidemiile sînt excluse* şi că mortalitatea infantilă e într-o sensibilă descreştere?

La noi, unde epidemiile sînt în floare şi murdăria la apogeu, ceeace Ministerul Muncii a făcut pen-

tru lucrătorii alimentari, Ministerul Instrucţiiunii Publice.nu a făcut încă pentru conducătorii de mîine, dintre care se recrutează şi *profesorii.*

Aceste incursiuni în timp şi spaţiu nu le-am făcut din îndemnuri agresive, ci numai dintr-o sinceră dorinţă de tămăduire. Faptul că în Sfatul Ţării nu m-a chemat încă nimeni, nu mă împiedică să zugrăvesc o jalnică stare de lucruri, supunînd de la această tribună orizontală, judecăţii celor *aleşi,* care nu-s totdeauna şi cei *chemaţi,* cîteva utile sugestii.

Am definit mai sus higiena. Ţinînd seamă de faza ei actuală, să căutăm acum o definiţie a omului care înţelege să trăiască în condiţii higienice, adică a omului civilizat (deci curat), valabilă pentru vremea în care trăim.

înţeleg prin om curat, omul care îşi spală cu apă caldă şi săpun corpul în întregime, *cel puţin* odată pe zi şi care îşi perie dinţii *după fiecare masă.*

Am subliniat mai sus pe *cel puţin,* pentru că îndeobşte oamenii se spală dimineaţa şi în centrele mari, asta nu-i suficient pentru păstrarea unei desăvîrşite curăţenii.

Dovadă: *..-.'.-.*

Facă oricine următoarea experienţă: după o prelungită baie de vapori (cel mai radical mijloc de curăţenie trupească), să se plimbe nu mai mult de-un ceas, prin oraş. întors acasă să ia un colţ de şervet curat, sau o bucată de vată, să-l (sau s-o) moaie în alcool si să-si frece obrazul.

Va vedea pe şervet sau pe vată urme negre, la fel cu acelea pe care le lasă funinginea locomotivelor în călătoriile cu trenul. Prin urmare, logica însăşi ne indică să facem baie seara, pentru a intra în pat *curaţi.* Dimineaţa, un duş rapid ajunge. Pentru acei ce nu au instalaţie de baie, un tub cu apă caldă seara şi fricţiuni cu o mănuşă aspră dimineaţa cu apă călduţă şi, pentru cine suportă, rece.
Aşa dar, aşezîndu-l în limitele riguroase ale acestei definiţii, rămîne să dovedesc:
I) Că românul e murdar.
II) Că poate înceta de a nu fi, fără cheltuială.
Pentru că murdăria nu e apanajul unei singure categorii de cetăţeni, s-o luăm de jos (de la popor), pornind de sus (sus la munte, la izvor) şi haida-ha haida-ha, prin toată ţara, pînă la cele mai piramidale aşezăminte culturale, pînă în, vorba ceea, vîrful piramidei.
îmi închipui că nu e nimănui necunoscută zicala populară: *numai mortul nu face păduchi**.
Optimiştii extremişti îşi vor închipui poate că zicala citată e o simplă reminiscenţă a. unor vremi de mult apuse, în cazul acesta nu le rămîne decît să facă o mică anchetă pe ori care „picior de plai şi gură de rai" şi să întrebe pe badea Ion sau pe leliţa Ioana (direct şi f ară nici o jenă), dacă au sau nu păduchi. Să nu se îndoiască cumva că i se va răspunde altfel decît cu menţionata zicală, care, ca toate proverbele şi zicalele, oglindeşte înţelepciunea poporului şi *experienţa* de veacuri adunată.
* De altfel şi la poporul francez se găsesc expresii similare. De exemplu verbul **bassiner** înseamnă şi **a încălzi palul ţi i umezi o** rană (de la **băseiu) şi a plictisi.**

—• Da ce-s mort! (sau moartă) să n-am? vor obiecta nedumeriţi de bizareria chestiunii. Şi dacă anchetatorul nostru îşi va arunca în treacăt privirea pe satul din vale, nu se poate ca în clipa feerică în care mîndrul soare apune pe holdele de aur, să nu fie oprit locului de această pitorească privelişte: pe prispa din faţa casei, în timp ce vitele se întorc de la păşune şi oamenii de la lucru, o bătrînă gîrbovă, zbîrcită şi, cum. zice poetul, încărcată de ani, căutînd păduchii din capul sprijinit pe ai ei genunchi, al unei descendente nevrîstnice. îl pot asigura că în această clipă eminamente poetică, pe miile de prispe din miile de sate ale ţării, mii de bătrîne scotocesc în miile de capete ale miilor de nepoate, în căutarea milioanelor de minuscule hemiptere, într-un grandios şi perfect sincronism, nerealizat încă pe asemenea scară, de nici una din marile case de filme din Hollywood. Curiozitatea îl va împinge desigur pe călător să intre şi în casă. Se va convinge uşor de firea blîndă şi primitoare a ţăranului nostru, de isteţimea lui, dar va fi silit sa ia act în acelaş timp şi de starea de primitivă înapoiere în care trăieşte. De cele mai multe ori, o numeroasă familie se adăposteşte în două camere scunde şi cu lut pe jos; una, în care primeşte musafirii (cea mai bună) şi alta în care mănîncă, doarme ... şi se reproduce. Pe paturi de scînduri, la pămînt, pe cuptor, doarme fiecare pe unde apucă, la un loc cu porcul, viţelul şi diferite orătănii. Cu toate acestea, atîţia domni poeţi ne-au cîntat pe cele mai variate metrici *curăţenia* ţăranului român. Vederile acestor literatori apologetici asupra higienii nu merg mai departe de cămaşa albă şi frumos

brodată care, în adevăr, e de un minunat efect plastic, mai ales în. adunări, ca hora şi hramurile (în Oltenia, nedei). Acestui elegant port strămoşesc îi datorim sugestiva expresie de *lume albă,* prin care vioiul oltean indică o mare mulţime de oameni. E clar că şi domnul poet e murdar, dar are scuza că e murdar fără să ştie,

Citadinului care nu vrea sau nu e în măsură să se j deplaseze, îi ofer un izvor de informaţie mai comod şi desigur mai plăcut. Citească domnîa-sa inimitabilele *Amintiri din copilărie* ale neîntrecutului nostru povestitor Ion Creangă. Acele pagjni magistrale îl vor edifica asupra felului de viaţă aî fruntaşilor satului din acea nu prea îndepărtată epocă (şi nu s-a schimbat nimic de-atunci!). Recomand în special atenţiunii cititorului pasajul în care autorul ne descrie, cu mult humor ce-i drept, cum a căpătat *rîie.*

La aceste pilde, la îndemîna oricui, voi adăuga şi cîteva observaţii personale.

Vorbeam la începutul acestui articol despre oarecare *recalcitranţă* la civilizaţie, din partea anumitor compatrioţi. Pentru că satul 1-am luat de jos, să luăm şi oraşul, tot de-acolo.

La cererea prefectului de poliţie al capitalei proprietarul unei băi publice şi-a pus la dispoziţia prefecturii stabilimentul, o dată pe săptărnînă, dînd astfel putinţă sergenţilor de oraş să-şi curate anatomia, pusă în slujba ordinei şi siguranţei statului. Pentru a controla dacă dispoziţia e executată, fiecare sergent trebuia să prezinte şefului ierarhic o viză, din partea casierului băii. Rezultatul prim a fost că cea mai mare parte din paznicii vieţii şi

avutului nostru se prezentau la casier, *stăruind să le puie viza fără să mai facă baie* şi făgăduind să-1 mulţumească în schimb pentru acest serviciu.
O atitudine similară am observat pe vremea epidemiei de tifos exantematic, la un spital de triaj.
Pentru că această cumplită boală se propagă îndeobşte prin păduchi, primul tratament la care era supus pacientul era *despăducherea.*
Fiecare nou venit era tuns cu maşina (pe toate părţile acoperite cu păr, după cum suna ordinul), schimbat de rufe şi dus la baie. Ei bine, mulţi din cei care înfruntaseră cu vitejie gloanţele vrăjmaşului, cercau să dezerteze în faţa săpunului.
— *Eu n-am nevoie de baie,* îi auzeai spunînd jigniţi, *că sînt curat.*
Concepţia curăţeniei fără apă şi săpun e de altfel foarte răspîndită şi nu odată am auzit oameni cu studii superioare susţinînd că ţăranul român nu are nevoie să se spele, deoarece e îmbrăcat foarte uşor şi trăieşte în plin aer.
Exemplul acesta, îmi aminteşte însă, de-o conversaţie la care am asistat odată la o tutungerie periferică, pe cînd patroana îmi schimba nişte bani. Un fercheş plutonier de cavalerie glumea cu două domnişoare plinuţe, desigur din partea locului.
— De ce n-ai fost joi la Cişmigiu, întrebă una?
—- Joia nu vin niciodată, că mă duc la baie!
— La baie? interveni a doua pufnind de rîs.
— I-auzi, Lenţo, reluă prima, adresîndu-se unei a treia, care intrase în grup: domnul Jenică se duce la baie!

— *Poate că are nevoie,* replică ironică aceasta, muşcînd dispreţuitoare buze subţiri.
Aceste exemple nu trebuie să mire pe nimeni. Ele pot fi luate în aceeaşi măsură din lumea oamenilor cu dare de mînă şi a intelectualilor.
Iată cîteva:
Mă aflam în cabinetul unui profesor de la Facultatea de Litere, aşteptînd să-şi termine toalet<^. Se nimerise zi de alegeri la Senatul universitar. Servitorul introduse un coleg de facultate care se interesă:
—: Ce face domnul?
— Vă roagă să-l aşteptaţi puţin: e în baie. Omul şcolii, avu un gest de nemulţumire.
•— *Bine, domnule, tocmai azi şi-a găsit?*
Proprietara unei pensiuni din Bucureşti mi-a spus despre o profesoară pe care o avea chiriaşă şi despre care ştiam că are o conduită exemplară, că-i o *stricată.* La protestările mele, mi-a ripostat congestionată:
— O *femeie cinstită nu face baie în fiecare zi, ca dumneaei.*
La conacul unui proprietar venise un vecin şi el proprietar de pămînt, pentru nişte socoteli care aveau să dureze cîteva zile. Dimineaţa, musafirul ceru feciorului cele necesare spălatului. Acesta îi indică, după obiceiul casei, odaia de baie.
— Nu, nu, adu-mi mai bine aici, insistă **el.**

î s-a adus un lighean, o căldare şi o cană cu apă, după cum a cerut. Amfitrionul, punînd această comportare pe seama timidităţii, a trimis a doua zi dimineaţa pe unul din copiii lui, să-l anunţe că baia e gata.

— Mulţumesc, nu-i nevoie!

A treia zi, s-a prezentat gazda însăşi:

— Poate că vrei să faci o baie?

— Mulţumesc, mulţumesc, nu fac azi. Fac eu baie acasă, poimîne.

întîlnindu-l peste cîtva tirnp la Bucureşti, mi s-a plîns:

— Frumos, frumos, n-am ce zice şi bine, la amicul dumitale, dar prea te pisează cu baia lui. Dumneata, care eşti mai intim, ai putea să-i atragi atenţia. Parcă ce? eu n-am baie la ţară? Dar fac cînd vreau!

Şi, pentru a dovedi încă o dată că opulenţa nu-i numai decît un indiciu de trai civilizat, voi mai da un exemplu, cel puţin tot atît de caracteristic. Conducsesem un cunoscut pînă la poarta casei (un palat!), pe-o arşiţă mare.

— Ce bun ar fi acuma un duş suspină el!

— Ce, dumneata n-ai baie acasă? îl întreb mirat.

— Am şi n-am!

— Cum ai şi n-ai? Ori ai, ori n-ai!

— Să-ţi explic, urmă el, nevinovat. Am o instalaţie splendidă: faianţă şi marmură, tot, dar nevastă-mea ţine-n ea rufe murdare, le mai moaie femeia înainte de a le spăla, aşa că nu prea e chip să te apropii!

L-am auzit pe un profesor al meu, om foarte inteligent şi de mare cultură, dojenindu-şi un fost coleg de şcoală, ai cărui fii îi erau elevi :
— Am auzit că duci băieţii la baia de abur.
Rău faci! E foarte periculos! O pneumonie, doamne fereşte şi se prăpădesc copiii. Nu te potrivi la fără-fastîcurile astea moderne. Uite, bietu tată-meu, Dumnezeu să-l ierte, a trăit pînă aproape de nouă-zeci de ani şi n-a făcut niciodată baie!
E drept că profesorul de mai sus era un om foarte bătrîn şi de provenienţă modestă. Voi lua însă un exemplu din corpul didactic superior, citind cu exactitate surprinzătoarele cuvinte ale unui *tînâr* profesor universitar, cu doctoratul luat în străinătate şi aparţinînd unei familii de oameni bogaţi şi cu rădăcini în trecutul ţării.
Răspunzînd invitaţiei pe care mi-a făcut-o, am vizitat împreună o *şcoală model.*
în adevăr, sufrageria, sălile de studiu, sala de gimnastică şi dormitoarele, erau toate spaţioase, aerate şi bine întreţinute. Dormitoarele erau despărţite de încăperi lungi, destinate spălatului elevilor şi avînd scris, deasupra uşilor, la intrare; *Spălător.*
De-a lungul celor doi pereţi laterali se aliniau chiuvete, strălucitoare de curăţenie.
—• Cheltuială inutilă şi ilogică, îi şoptesc.
-— De ce?
— Nu-ţi dai samă că banii cheltuiţi pe două chiuvete numai, ar fi fost suficienţi pentru instala-

rea duşurilor întregii săli? (Iată exemplul de higiena economicoasă). *
O chiuvetă mult mai simplă ar fi putut servi foarte bine pentru spălatul pe mîini şi pe dinţi.
— Şi unde să se spele elevii dimineaţa?
— Sub duş, zic.
Tovarăşul meu mă privi scandalizat:
— Cum adică, să facă elevul duş, în fiecare zi?
— Şi de ce nu?
De astă dată, mi-o tăie, scurt:
— *Asta-i sibaritism şi efeminare!*
O astfel de replică din partea unui asemenea om, mă dispensează de a mai vorbi de simpli imbecili, de calibrul acelui bogătaş, locuind o casă în care nu lipsea nimic din tot ce-i mai modern ca instalaţie şi care mi se plîngea într-o zi:
— Am auzit că englezii fac pînă şi copiilor baie, în fiecare zi!
— Dar, ce te împiedecă pe dumneata să faci la fel? îl întreb uluit.
— E greu, domnule: trebuie să faci foc şi vara (avea calorifer, se înţelege), stropeşti pe jos şi se face apăraie ... e deranj.
De altfel replica tînărului profesor şi o recentă întîrnplare de la o şcoală secundară m-a determinat să scriu aceste rînduri:
— La un cunoscut liceu, un elev intern a fost pedepsit pentru că, plîngîndu-se de regimul din
* Am anunţat că voi lămuri şi acest detaliu. Vă amintiţi^'

şcoală unui pedagog, acesta 1-a reclamat directorului că s-a *lăudat,* că la el acasă, făcea baie în fiecare dimineaţă.

Astfel de concepţii şi astfel de fapte nu trebuie să demoralizeze, ci să îndîrjească pe acei care doresc o îndreptare. Astăzi, cînd atîtea boli contagioase bîntuie prin toate colţurile ţării, secerînd atîtea vieţi omeneşti, astăzi, cînd în atîtea aşezăminte publice, pe lîngă molimele stabilizate, scabia, *tricofiţia* şi alte scîrbe, se ivesc, ca tot atîtea stigmate ale normelor perimate, astăzi *cînd se clădesc atîtea şcoli,* socot ridicarea chestiunii cel puţin oportună.

Ştie oricine că primele noţiuni de higiena pe care, cu *aprobarea ministerului,* le-am primit în şcoală încă din abecedar, pentru o mai uşoară reţinere (dovadă că nu le-am uitat), au fost, precum urmează, versificate:

Dimineaţa cum mă scol,
*Mă-mbrac iute şi mă spăl**
Faţa-ntreagă, gîtul tot
Şi minele pan' la cot.

Evident că în cele mai multe şcoli se găseau şi şcolari ai căror părinţi nu împărtăşeau acelaşi dispreţ pentru restul anatomiei umane. Dacă s-ar fi încredinţat acestor copii redactarea menţionatului capitol din abecedar şi dacă ei ar fi avut oarecare aplicaţie la versificare, ar fi fost îndrituiţi să scrie:

* Rima, după cum se vede, nu-i tocmai rimă, dar, mărturisesc că la acea vîrstă fragedă, n-am băgat de seamă. Fondul însă (nu-i aşa?)... sare-n ochi.

Dimineaţa, cum mă scol.
*Nu mă-mbrac: întîi mă spăl**
Faţa-ntreagă, trupul tot,
Nu mînele pin' la cot"
Dar, îndeobşte, la vîrsta de şapte ani zeflemeaua ia forme mai simple, mai violente şi mai nocive. Neajunsurile unei astfel de învăţături sînt uşor de remarcat şi deci, uşor de înlăturat.
în primul rînd, ea împarte elevii în categorii, ceea ce e o gravă eroare pedagogică. Celor ce urmează să-şi formeze educaţia exclusiv în şcoală li se impune o falsă noţiune, despre higiena corporală. Cei care au avut avantajul să primească o educaţie de la părinţi, se află, de la primii paşi încă, în conflict cu oficialitatea, pe care vor avea destule motive s-o nesocotească mai tîrziu, pe măsura ce se vor lumina. Ei vor dispreţui, atît profesorul care le dă asemenea învăţături, cît şi pe colegii lor, care cred în ele.
O astfel de stare de spirit, nu poate decît dăuna bunului mers a şcolii.
Dacă adăugim la acea'sta şi faptul că mai sînt profesori de higiena care în anul de la Hristos 1934, iar de la facerea lumii 7742 şi de la Pasteur 112, propovăduiesc de pe catedrele statului, elevilor de curs secundar, că e bine ca omul să-şi spele trupul odată pe săptămînă (facultativ!), e inutil să afirmăm că rolul instrucţiei publice în *civilizarea* românului nu e *numai* nul, ci de-a dreptul dăunător.
* Qnod licet bovi, non licet Jovi.

Şi dacă sub regimul unor astfel de *principii de bază, căpătate în şcoală* funcţionează astăzi liceele, cazărmile, căminele, *[spitalele,* atîta vreme cît aceste principii nu vor fi înlocuite, nu avem nici motiv să sperăm în ameliorare şi nici drept să ne mai mirăm că într-un penitenciar românesc, un deţinut chiar politic,* trăieşte în condiţiuni mult mai puţin higienice decît o vacă dintr-o fermă elveţiană.
Dar, la această cauză a cauzelor, care e instrucţia publică, se adaugă şi altele secundare, cu mult mai uşor de înlăturat, repede. Citez două, din cele mai aparente:

1) Hotelurile;
2) Casele de raport.

în hoteluri, camerele de baie se menţin în preţuri inabordabile unei pungi mijlocii. Dar dacă faptul acesta îşi poate găsi scuză, e inexplicabil ca *preţul unei băi* să fie atît de scandalos urcat, încît să egaleze preţul unei camere. Să se fi constituit hotelierii în Ligă în contra oamenilor curaţi? îşi închipuie ei că au ceva de cîştigat condaninînd la murdărie forţată pe proprii lor clienţi? Şi dacă vor fi căzut în asemenea uimitoare aberaţie, cine poate împiedica Ministerul *Sănătăţii* să oblige pe toţi proprietarii de hotel să aibă, asemeni cabinelor de telefon, şi alte încăperi comune, permiţând călătorului avînd halat şi săpun propriu să se poată spăla, fără sa plătească nimic?
Cine şi ce poate împiedica acelaşi minister să introducă *obligativitatea* băii, pentru toţi călătorii veniţi din gară, înainte de a-şi ocupa camerele?

* Cînd nu, mai ales!

Dar dacă în hoteluri, plătind, .se înţelege, omul se poate spăla, sînt case de raport în capitala ţării în care omul e *împiedicat să* se spele. Există unele case, care odată cu trenurile C.F.R. în ceea ce priveşte încălzitul, intră, în ceea ce priveşte apa caldă, sub regimul *programului de vară,* afişat de altfel la portar şi introdus nu după capriciile climatului, ci la date prestabilite; *după anotimp.*
Prin *program de vară,* unii proprietari de imobile de raport înţeleg să întrerupă curgerea apei calde, nepermiţînd locatarilor să se spele cum trebuie, decît în anumite zile din săptămână şi la anumite ore, de ei fixate. Cînd am asistat pentru prima oară la aplicarea prin surpriză a unei astfel de măsuri meschine (încălzirea centrală e ridicol de ieftină), dintr-un imobil cu *şapte etaje,* nu s-a ridicat decît o *singură voce* de protest, în felul acesta se suprapun etajele pe toată întinderea capitalei, cîte cinci, cîte şapte şi cîte unsprezece, ca sertarele unor vaste scrinuri tixîte cu molii, ploşniţe şi nespălaţi.
Şi iată cum, din încălzirea centrală, element de economie-şi de progres, speculantul • român, educat de şcoala românească şi tolerat de moravurile. românеşti a reuşit să facă un *obstacol* în calea progresului. Da, veţi zice, dar un om deprins să trăiască omeneşte, adică făcîndu-şi zilnic baia, va prefera să o facă rece, decît de loc. Aşa este, dar în cazul că e reumatic, apa rece îi e interzisă, aşa că el nu va putea trăi higienic înfavun imobil de raport din Bucureşti decît cu condiţia .ca acel imobil să nu fie *tocmai modern.* Tntr-un imobil nu tocmai modern, adică fără încălzire centrală, el îşi poate încălzi ne-

supărat cazanul de la baie, cînd vrea. Într-un imobil *derier cri* însă, el *e oprit* din primăvara şi pînă toamna tîrziu să se spele, de către proprietar.
Şi dacă aşa stau lucrurile, cine poate împiedica Ministerul *Sănătăţii* şi *Ocrotirilor* sociale să oblige pe toţi proprietarii de imobile de raport să dea drumul zilnic la apa caldă *în tot cursul anului,* dacă nu neîntrerupt, măcar la anumite ore?
Şi cine poate împiedica acelaşi minister, dacă nu să *desfiinţeze apometrele* şi să acorde *prime de încurajare* pe consumul de apă,* dar să intefvie măcar la o serioasă reducere a taxelor, punînd apa la îndemîna *tuturor?*
Şi cine îl poate împiedica să organizeze şcoli de misionari care să stimuleze în acest sens?
Nu neg, că pe acest negru tablou se ivesc din cînd în cînd şi datorită hazardului, sau iniţiativei particulare, puncte luminoase. Aşa, un distins medic rrii-a mărturisit că în casa unui preot dintr-un sat oltenesc a găsit o frumoasă instalaţie de baie, cu rezervor în pod şi tot ce trebuie şi că preotul î-a spus că mai sîtit opt gospodării *în sat,* care, nu numai că şi-au instalat şi ei baie, pentru a nu se lăsa mai prejos, dar că o *utilizează*'. Faptul acesta e făcut să bucure mai mult pe acei ce doresc propăşirea acestei ţării, decît înfiinţarea unei noi Academii.
Dar acel care a contribuit mai mult la civilizarea condiţiilor de trai a ţării, a fost tocmai necivilizaţul îmbogăţit, de război, milionarul subit, proprie-
Aşa ar trebui!

tarul de cai de curse de alaltăieri, gentlemanul nou-nouţ, comicul *nouveau riche.*
După ce felul în care s-a executat exproprierea a ruinat majoritatea marilor proprietari, clasă de oameni evoluaţi şi adevăraţi stîlpi ai economiei naţionale, singurii deţinători şi cheltuitori de bani, aii rămas ei, samsarii. Epataţi de noile posibilităţi de viaţă picate pe negîndite şi cînd se aşteptau mai puţin, ei s-au simţit zguduiţi de ambiţii care, de cele mai multe ori le depăşeau mijloacele, aşa că astăzi mulţi se pot împăuna cu titlul de fost *nouveau riche.*
E un început de trecut. Unii, au căpătat chiar cu vremea în urma bunelor relaţii oarecare *patină.* Dar dacă, în comparaţie cu foştii conducători, oamenii aceştia ne apăreau naivi, primari şi ridicoli, nu e mai puţin adevărat că au fost şi folositori fermenţi de civilizaţie. Nimeni mai mult ca ei n-a introdus în ţară frigidere, patefoane, telefoane, aparate de radio ... şi săpun. Tot ce au văzut aiurea, au poftit să aibă imediat la ei în casă. Şi dacă o maimuţă poate învăţa în cîteva luni să meargă pe bicicletă, nu e de mirare că un parvenit ignar, dar ambiţios şi oricum om, să înveţe într-un sezon la Ostanda sau Aix-les-Bains, *să* ise *spele.*
Ambiţia a provocat imitatori, aşa că, de la apariţia acestui troglodit cu automobil şi frigidere, săpunul românesc intră într-o perioadă de inflaţie. Din motive lesne de înţeles, contactul acestei lunii cu lumea intelectuală nu s-a făcut. De altfel, e şi firesc ca ambiţiile acestui strat nou să se îndrepte mai mult (deocamdată), către politică şi mondenitate, decît către intelect (politica i-a primit cu

braţele deschise şi mondenitatea rezistă uşor). ,De aceea, unii au rămas cu săpunul şi ceilalţi cu cartea. : în chip de concluzie, putem spune deci, fără a fi acuzaţi de exagerare că, atîta vreme -cit instrucţia publică nu-şi va lua asupră-şi o sarcină ce-i revine de plin drept şi atîta vreme cît efectele acestei intervenţii nu. se vor simţi, pătura conducătoare românească va rămîne despărţită în două categorii de cetăţeni:

Cei care *nu cunosc* baia şi cei care *au deiscoperit~o.*

Prima nu se spală. A doua nu vorbeşte decît de noua ei descoperire.

Ambele sunt infrequentabile.

BIBLIOGRAFIE CRITICA

DEMOSTENE BOTEZ, **Memorii,** Bucureşti, Editura **Minerva,** 1970.

G. CALINESCU,. **Al. O. Teodoreanu „Tămîie şi otravă",** (în) „Adevărul literar si artistic", XIII,, seria a II-a, nr. 723,14 oct, 1934, p. 9.

G. CALINESCU, **Al. O. Teodoreanu „Tămîie şi otravă", (în)** „Adevărul literar .şi artistic", XV, seria a II-a, ,';,,; j nr. 791, 2 febr. 1936. ,

G. CALINESCU, **Al. O. Teodoreanu „Tămîie şi otravă",** .. (în) „Ulysse", Bucureşti, Editura pentru Literatură; 1967, pp. 195—198.

G. CALINESCU, **Istoria literaturii române de la origini , ...pisă în.piezeat,** ediţia a II-a revăzută si; adăugită, Bucureşti, Editura Minerva, 1982, pp. 776-—779.

NICOLAE CIOBANU, **Ionel Teodoreanu. Viaţa *şi* .opera,** Bucureşti, Editura Minerva, 1970, 267 p.

BARBU .G1OCULESCU, **Al. O. Teodoreanu,** (în) voi. .Literatura **română contemporană, I — Poezia,** Bucureşti, Editura Academiei, .1980, pp. 84,—85.

ŞERB AN CIOCULESCU, **Al. O. Teodoreanu „Tămîie şi** otravă", (în) „Adevărul", 19 ,ian. 1936.

ŞERBAN CIOCULESCU, **Varietăţi critice,** Bucureşti, Editura pentru Literatură, 1966.

ŞERBAN. CIOCULESCU, **Amintiri,"** Bucureşti, 'Editura Eminescu, 1975.

CONSTANTIN CIOPRAGA, **Al, O, Teodareanu —• prozatorul,** (în) „Cronica", Iaşi, an IX, nr. 11 (424), 15 mart. 1974, p. 2.
ROMULUS DEMETRESCU, **Al. O. Teodoreanu „Tămîie si otravă" I,** cronică literară, (în) „Pagini literaro", Turda, an I, 1934, nr. 3—4, iulie—august, pp. 194—195.
ROMULUS DEMETRESpU, **Al. O. Teodoreanu „Tămîie şi otravă" II,** cronică literară, (în) „Pagini literare", Turcia, an III, 1936, nr. 3—4, martie-aprilie,; pp. 207—208.
NICOLAE FLORESCU, **Elogiu improvizaţiei — Al. O. Teodoreanu,** (în) „Manuscriptum", Bucureşti, nr. 3, iulie—septembrie, 1972.
MIRCEA HANDOCA, Excursia **literară,** Editura.Didactică ' şi Pedagogică, Bucureşti, 1971.
MIRCEA HANDOCA, Al. **O. Teodorcanu-Păstorel,** Bucureşti, Editura Litera, 1975.
MIRCEA HANDOCA, **Pe urmele lui Al. O. Teodoreanu-Păstorel,** Bucureşti, Editura Sport-Turism, 1988, • 225 p.
AUREL LEON, **Umbre,** Iaşi, Editura Junimea, voi. I—V, 1970—1986.
GABfJEL LIICEANU, **Jurnalul de la Păltiniş (Un model paîdeic în cultura umanista),** Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1983, p. 29.
ALEXANDRU PALEOLOGU, **Spiritul şi litera,** Bucureşti, Editura Eminescu, 1970, pp. 173—179.
AL. A. PHILIPPIDE, **Premiile naţionale,** (în) „Adevărul literar şi artistic", Bucureşti,'nr. 861, 6 iun. 1937.
AL. PIRU, **Istoria literaturii române de la început pînă azi,** Bucureşti, Editura Univers, pp. 309—310.
MARIAN POPA, **Dicţionar de literatură română con tem-porană,** Ediţia a II~a revizuită şi adăugită, Bucureşti, Editura Albatros, 1977, p. 558.
C. STERI AN, Al. O. Teodoreanu **„Tămîie si otravă", (în)** „Viaţa literară", nr. 161, 1—15 sept. 1934.

IONEL TEODOREANU, Masa **umbrelor,** Bucureşti, Editura de Stat pentru Literatură şi Artă, 1957.
IONEL TEODOREANU, **In casa bunicilor,** Bucureşti, Editura Cartea Românească, 1946.

CUPRINS

Notă asupra ediţiei •..... 5
Tablou cronologic..... 7
Predoslovie 17
Cortina (Banalităţi paradoxale)..... 19
Un parvenit al tiparului: F. Aderca..... 26
F. Aderca şi „Merele Paradisului"..... 37
Poetul surdo-muţilor: Camil Baltazar..... 42
Un Tartuffe al ortodoxiei: Petre Gârboviceanu ... 52
„Unu Pascu" şi „Viaţa Românească"..... 57
Iar Giorge Pascu?..... 62
Ca să terminăm cu Giorge Pascu..... 66
Giorge Pascu Redivivus 69
Vesela spovedanie..... 75
Din „Hronicul Măscăriciului Vălătuc"..... 78
Pilula Pink a unei generaţii: N. lorga..... 86
Omul care nu ne trebuie..... 93
Marele Tot şi Micul Ne-Tot sau Domnul M. Dragomirescu şi poetul (Fantezie grotescă pe o temă idioată) '..... 98
Gramafonul Independent sau încă M. Dargomirescu
Institutul de Literatură si România mare . . 107
Scrisoare deschisă Sfinţiei Sale părintelui Damian . 129
Stănoiu la „Viaţa Românească"..... 129
Cotnarul, Domnul Cioculescu şi literatura 135
Ortografia la bir..... 139

Era Caragiale inteligent?..... 143
Polemistul..... 147
Două anecdote 151
Democraţi şi oligarhi 155
Focuri în vin t: legile..... 15,9
Opinia publică 104
împuţinarea cuviinţei 169
A doua capitală..... 174
Giovinezza . ..... .181
Căminul 184
Cartea si săpunul (Cîteva constatări triste, cîtevn sugestii utile) ..... .190
Bibliografie critică 213

ISBN 973-36-0165-9
Redactor: EUGEN DOKCESCU
Tehnoredactor: EMIL GRAMA
Bun de tipar: 10.02.1994.
Apărut: 1994.
Coli tipar: 13,75.
Tiparul executat,
la Imprimeria de Vest ORADEA,
str. Mareşal Ion Antonescu nr. 105,
Sub comanda nr. 85'/1993.
ROMÂNIA

cp
in
(O
(O
co
co
K
O)
.Z
CQ
W
iiiiMiiriiir*
flMpWv
mm

„Inteligent, cu un fond trainic de cultură clasică, afectiv şi impulsiv, cu un simţ al limbii excepţional, ardent, jovial, conservator sincer şi înverşunat, Păstorel Teodoreanu înfăţişează cea mai firească împăcare a naraţiunii satirice galo-italice cu parfumul de vin vechi al cronicii moldoveneşti."

G. CĂLINESCU

Lei 2000